Digitized by Google

68
6 D
22

M

5 - 9 - H - 2

Google

FRANCISCI PHILIPPI PEDIMONTII ECPHRASIS IN HORATII FLACCI ARTEM POETICAM.

Domus S. Pantaleonis Scholarum Piarum

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

Cum priuilegio Pauli III. Pont. Max. & Senatus Veneti.

VENETIIS, M. D. XLVI.

Ex hered. Fran.ci de Rubeis

RAYNVTIO FARNESIO, P. ALOYSII F. PAVLI III. PONT. N. DIGNISS. CARDINALI NEAPOLITANO, PATRONO'QVE OPTIMO FRANCISCVS PHILIPPVS PEDIMONTIVS S. D.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

SI QVI unquam optimarum artium pręcepta tradiderint, optimarum'ue rerum artes conſcripſerint, Heros pręſtantisſime, laudem meruerũt; unus eſt Horatius, mea quidem ſententia, præferendus. etenim poetica reliquis artibus tum excellentia, tum difficultate præſtat; metricaque oratio ut equeſtris ſolutam ab humilitate pedeſtris nomine uocandam antecedit. Qui, etſi natura ad heroicam illam Homeri Virgilijq́ue maieſtatem accedere uetuit, ut ipſe ad Auguſtum ingenue fatetur, certo tamen acriq́ue iudicio inter alios tanquam ſtella fulgens emicat. Quod quidem in huiuſce artis pręceptionibus conſcribendis planum fecit (ut omne carminum genus pene' abſoluiſſe, inq́ue ſatyra non parum enituiſſe omittamus.) Nam ſi nullum aliud monumentum poſteritati reliquiſſet, omnibus uel conniuentibus ſummam ingenij uim, iudicijq́ue pondus plane' hoc libello oſtendiſſet. Qui ſemper eſt pro puluino a' ſtudioſis habendus, nocturna manu uerſandus ac diurna, maximi emolumenti cauſa; tum ut obſcuritas, quę a' lectione quãplurimos reiecit, peruincatur. Nemo enim Horatij mentem, ſenſusq́ue abſtruſos percepit meo iudicio, qui poeticam uim omnem non percalluerit; cum ars quęque ex cognitis, ac penitus perſpectis rebus conſtet. At quid inde, quęret aliquis, fructus? omnibus profecto de ſcriptis non tantum carmine, uerum etiam & quandoque ſoluta oratione, exactũ, rectum, acerrimumq́ue poterit iudicium facere qui opuſculi pręcepta huius aſſecutus fuerit. Sed cum plerique grammatici in eius interpretatione deſudarint, nullus eorum, quos adhuc legerim, ſcopum atti-

git. Eruditiores enim (ut de ineptis literatoribus, quos grammatiſtas uocant, perpetuum habeatur ſilentium) dum multa, quę nihil ad rem, affectarunt, lucem inſerre conati tenebras fortaſſe obduxerunt. Quod nimis arroganter dictum haud prius exiſtimes uelim, quàm noſtram hanc lucubratiunculam cum aliorum commentarijs contuleris. Quam quidem dum coagmentárem, cunctos interpretes euoluiſſe non inficior; & plerunque eorum expoſitioni adhęſiſſe, ſi quę arridebat; ſępe uero meam interpoſuiſſe ſententiam. Sed utcunque ſtudioſi conſulent, id unum affirmare audeo; clariorem lucem, quàm unquam antea illuxerit, hac mea ex phraſi Flacco acceſſiſſe; multaque pręterea cognitu digna. Si uero offendes aliqua parum accurate conſcripta, quæ ingenij tui offendant magnitudinem, ſcito Patrone optime, quòd hęc, dum familiaribus meis poeticam explicabam, ad domeſticum uſum exaraueram; nunquam fore proſpiciens, ut in eruditorum manus, quibus perpenduntur ingenia, deuenirent. Nunc autem amicorum iuſſu foras dare coactus tibi dedico, cum haud neſcius ſim, quantum Farneſiorum ueteri, atque illuſtri familiæ res literaria debeat. Paulus quippe Pontifex Max. auus tuus literatiſſimos uiros, doctrinarumque ſtudijs deditos in ampliſſimo dignitatis gradu collocauit; adeoque bonarum artium ſtudioſos in dies magis auget, fouet, atque extollit; ut merito eum ad conſopitas literas excitandas, amplexandaſque, imo uirtutem omnem amplificandám, augendam, conſeruãdamque Deus Opt. Max. hominibus uicarium conſtituerit. Adactus præterea ſum, ut ad te confugerem, non tam uirtutis tuæ fama, quàm uirtute ipſa, atque humanitate. præſertim quòd in literarum ſtudio tantum profeciſti, quantum ea ætate nemo unquam alius. Et, ut audio, poeticæ huius lectione admodum delectaris. Quod mihi ingenij tui pariter, atque iudicij clariſſimum eſt indicium. Nam in literis non poſtremas obtinet partes, qui Horatium ex poetis peculiarem ſibi auctorem ſumpſerit. imo doctus uir, aut eruditus nequaquam eſt uocandus, qui in tali arte perdiſcenda non elaborauerit; contraque ineruditus, indoctus'ue minime nuncupandus, qui in ea profecerit. Agnoſcis & hanc pontificiam ſententiam? ingenue fateri per quem profecerim malo,

quàm

quàm in furto deprehendi. Quòd ſi à tanto uiro id opus probabitur, in eandem ſententiam omnes ituros certo ſcio. Sin autem ſecus eueniet, inclyti ſaltem nominis clypeo munitum contra maleuolos tuto exibit. Cæterum haud ignoro, quàm munuſculum hoc amplitudini tuæ non conueniat, quam'ue paupertate ſordeſcat ſua. Ad te enim potius ſpectabant quæ maiora ab hominibus dicari ſolent. Quippe qui à generoſa ſtirpe ortus, atque præſtantiſſima, omni bonorum genere excellis: animi inquam, corporis, utque nil amplius ad laudis cumulum deſideretur, externorum; quæ à philoſophis fortunæ tribuuntur. Tibi nanque omnes animi pariter, & corporis dotes inſeuit natura (abeſt profecto adulatio, adeſtque ueritas.) Tibi præterea fortuna, quæ plerunque uirtuti ac bonitati aduerſatur, mirum fauet in modum. idque merito, & non abſque Dei nutu. ſanctiſſimę enim, & uerę Christi religioni adeo addictus es; ut iure eum dignitatis obtineas gradum, quo inter principes eccleſię fulges. Ecquid pręterea? ea liberalitate fungeris, ob quā Ariſtoteles expetendas opes fere cenſebat. omitto comitatem, qua animos allicis; omitto optimos mores; omitto, quod raro cuipiam contingit, ſeniles cum grauitate curas in iuuenta. omitto denique accuratam circunſpectionem, circunſpectamque cōſiderationem in re quaque obeunda. ſpero tamen, quòd læta fronte, ut ſoles, munuſculum hoc admittens animi ardore compenſabis; mirumque agnoſces deſiderium mea omnia, imo dignitati tuę me ipſum dedicandi. Quòd ſi tantillum uoluptatis apportaſſe intellexero, maiora moliar, nouoſque partus in dies edere conabor. Vale.

PVRESIVS LECTORI.

Quoniam Pedimontius doctor & pręceptor meus Ecphraſtica lege aſtrictus multa omiſit, quę alioquin ad textus explanationē attinebant; idcirco operępretium facturus mihi uiſus ſum, ſcholia quædā adiungere. tu uero æqui bonique conſule, & Vale.

Vmano capiti ceruicem pictor equinam
b *Iungere ſi uelit, & uarias inducere plumas*
Vndiq; collatis membris, ut turpiter atrum
Deſinat in piſcem mulier formoſa ſuperne:
Spectatum admiſſi riſum teneatis amici?
Credite Piſones iſti tabulæ fore librum
Perſimilem, cuius, uelut ægri ſomnia, uanæ
Fingentur ſpecies, ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formæ. Pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.
Scimus, & hanc ueniam petimusq; damusq; uiciſſim,
Sed non ut placidis coeant immitia, non ut
Serpentes auibus geminentur, tygribus agni.

PLATO, diuinus ille philoſophorum princeps, mundi opificem Deum rerum omnium, quas creat, ſpecies formas'ue (ita enim interpretatur Cicero quas ille ideas uocat) penès ſe habere, easque tanquam pictas tabellas, & quodam modo exemplaria quædam mente inſpicientem inferiores haſce diuinitate ſua proferre aſſerebat. neceſſe enim eſt artificem earum rerum, quæ à ſe fiunt, priuſquam manum admoueat, pręcognitam habere notitiam; animoque præuidere formam, cuius exemplo opus quodque informet. ſic itaque in omni arte, pingendi maxime, fingendi, atque ſculpendi; quæ quidem eodem imitationis tramite cum poeſi Ariſtoteli incedere uidentur; primum eſt animo proſpicere quid quiſque facturus ſit. ſiquidem pictor nunquam tabulam aliquam pręclare depinget, ni formam illam animo præuiderit; neque fictor imagunculam è cęra argil

la'ue, aut ſculptor ſaxo recte formabunt, ni cogitatione prius effinxerint. Poeta quoque, priuſquam calamum ſumat, neceſſe eſt, ut pectore operis concipiat formam, ipſumque poema diſponat. Igitur Horatius noſter de arte poetica pręcepta daturus præcipit id, quod primum ac præcipuum eſt, Ne, cum totius operis futuri ſpeciem, & quaſi imaginem quandam pręparamus, ueluti ægroti cum ſomniant, uanas ideas mente concipiamus. Irridebitur quippe Poeta, qui uarias ſpecies commiſcebit, cuiuſque animus in condendo poemate uanis ſomnijs, & (ut ita dicam) delirationibus diſtrahetur haud ſecus, ac pictor; qui in tabella monſtrum aliquod præter naturæ, a' qua nulla ars diſcedere debet, imitationẽ exhiberet. cuiuſmodi, ſi caput haberet humanum, collum equi, reliquum corpus plumis obſitũ, tandemque ſuperiori parte uultu muliebri formoſum, inferiori in turpem piſcem deſineret. quemadmodum Homerus monſtruoſe chimæram expreſſit.

Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα;

uel potius de Scylla aut Charybdi poetę fabulantur. Nam eiuſmodi monſtra innuit auctor, mea quidem ſententia, dum inquit; Vt turpiter atrum

Deſinat in piſcem mulier formoſa ſuperne.

Quippe Maro conſulto eius ſcopuli naturam poeticis pigmẽtis coloratam exprimens ita Scyllam depinxit.

Prima hominis facies, & pulchro pectore uirgo
Pube tenus, poſtrema immani corpore piſtrix,
Delphinum caudas utero commiſſa luporum.

Necnon huiuſmodi ſomnia fingentes in aliud grauius peccatum incidunt. nam dum opus uarijs refertum portentis per inſana figmenta uariabitur, materiæ ſeries minime cohærens nunquam continuabitur; ac poematis primę partes cum poſtremis non conuenient; minime'ue totum ipſum, quod (ut inquit Ariſtoteles) ex principio, medio, ac fine cõſtat, abſoluetur; eritque formæ perſimile, quæ capite & pedibus careat. Nam quod de poetarum nimia licentia uulgo fertur, eis licere quicquid libeat, non ſic libera datur facultas, ut a' natura omnino recedãt; cuiuſmodi eſſet ſerpentes auibus, tygribus agnos adiungere, ac manſuetiſſima immitioribus comparare. Quæ enim fin-

guntur, conuenire debent cum natura, atque ab ea nullatenus diſcrepare. Verum in excogitandis figmentis Homerum in primis omnis poeticæ uirtutis fontem imitandum proponit Ariſtoteles, qui maxime ante alios docuit, quonam pacto mendacium dici effingique oporteat.

NON ESSE A' MATERIA DISCEDENDVM.

Inceptis grauibus plerunque & magna profeſſis
Purpureus, late qui ſplendeat, unus & alter
Aſſuitur pannus, cum lucus & ara Dianæ,
Aut properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluuius deſcribitur arcus.
Sed nunc non erit his locus. & fortaſſe cupreſſum
Scis ſimulare, quid hoc? ſi fractis enatat expes
Nauibus, ære dato qui pingitur. Amphora cœpit
Inſtitui, currente rota cur urceus exit?
Denique ſit quoduis ſimplex duntaxat, & unum.

Cauendum omnino eſt, ne magna propoſita re in uarias friuolaſque egrediamur deſcriptiones; ac ne, dum luxuriantis ingenij petulantia floſculos affectare admodum uelimus, a' materia ipſa diſcedamus, nam etſi poetarum digreſſiones quandoque ſplendent, opuſque ipſum decorant; unaque & altera deſcriptio ſi commode & perappoſite, tanquam purpureus pannus, aſſuantur, plerunque coruſcant; damnantur tamen, cum propoſitæ materiæ non conueniunt. Nimium quippe erit indecens, ſi poeta magna profeſſus & grauia, tenui tempeſtatum, pluuiarum, lucorum, amnium'ue deſcriptione occupabitur, tum præcipue, cum res ipſa expetere non uidebitur. Similis quoque erit poeta, qui a' propoſito diſcedens nimis in parergis immorabitur

morabitur, pictori; Qui cum in laboris mercedem accepto ære naufragum hominem diſiecto temone, abrupto malo, uelis antemniſque diſperſis, mare euomentem, ac ſine ulla ſpe enatantem, ipſam tamen ratem natantes'ue tabulas apprehendentem pingere deberet; qualem Homerus Vlyſſem deſcripſit; cupreſſum effingat; aut alia id genus, quę res non poſtulat. Comparabitur etiam figulo; qui cum amphoram inchoarit, ſumpta tralatione pro altiori materia, in urceum deſinat, pro uiliori & abiecta. Poema denique unum, ſimplex, atque omnino propoſito cōgruens uſque ad finem eſſe oportebit; minimeque refertum implicatum'ue ijs, quæ nihil ad rem.

DE STILO.

Maxima pars uatum, pater, & iuuenes patre digni,
Decipimur ſpecie recti. Breuis eſſe laboro,
Obſcurus fio: ſectantem leuia nerui
Deficiunt, animiq;: profeſſus grandia turget,
Serpit humi tutus nimium, timidusq; procellæ.

Animaduertendum in primis eſt ne ſpecie boni decipiamur, dum ſcilicet ſtili breuitatem affectemus, in obſcuritatem incidamus. Quod fortaſſe Horatio ex poetis accidit; ut ipſemet fatetur hic quorundam opinione, cum inquit, Breuis eſſe laboro, obſcurus fio. Hoc uideo, inquit Cicero, dum breuiter uoluerim dicere, dictum a me eſſe paulo obſcurius. Nam id uitij non tantum equeſtri, uerumetiam & pedeſtri oratione plerunque euenit. & forſan eiuſmodi crimine maxime laboraſſent ueteres illi hiſtoriarum ſcriptores, Cato inquam, Pictor, & Piſo; qui unam dicendi laudem putabant eſſe breuitatem; niſi perſpicuitati, quæ a Quintiliano ſermonis præſtantia habetur, adhęſiſſent; ac magnopere deſudaſſent, ut intelligeretur quid ipſi dicerent. Etenim multa ſæpenumero exiſtunt, quæ n[illegible] niſi longo orationis contextu propter ſubiectam materiam ex[illegible]lica

ri poſſunt; quod ſi ſecus fiat, tenebræ obducentur. Oportet ergo poetam exactiſſimo acerrimoque iudicio præditum eſſe; ne dum mediocrem, leniorem, æquabiliorem'ue ſtilum affectabit, languidum, mollem, eneruatum, diſſolutumque oſtendat. & rurſum ne, dum ſublimia grandia'ue profitebitur, turgidiorem inflatioremque ſe præbeat; aut hunc euitans in humiliorẽ recidat. Eapropter æqua iudicij lance penſitandum erit, temperamentumque (ut ita loquar) adhibendum; ne alterum extremorum, quod tanquam crimen philoſophorum ſententia damnatur, aliquis ſequi uideatur; nimium quid inſolens ac turgidum in dicendo, aut contra humile abiectumque demonſtrãs. Quinimmo medium plerunque, in quo ſita eſt omnis uirtus, pro uirili unuſquiſque aucupari debet; utque uidebitur res ipſa poſtulare, ita ſtilus adaptandus. Quod quidem in Homero præcipue Vergilioque deprehenditur; modo enim in Heroicã altitudinem ſeſe extollunt, modo in mediocritatem deprimuntur. incenſi quandoque concitati, ubertate ac nimia luxuriæ redundantes; rurſus temperati, ſedatiores, ſobrij ac ieiuni, diligentiſſima materiei habita ratione, omnibus apparent; qui in eorum lectione paululum deſudauerit. Cui enim non perſpicuum eſt Maronem noſtrum omnis poeticæ uirtutis inſtar poemata ſua uario ſtilo, atque ad rem perappoſito temperaſſe? Quàm lenem, placidum, mitem ueluti humilimus ac ſimplex paſtor in paſtorum ludicris colloquijs conſcribendis ſe præbuit? Rurſus aſſurgente materia a' paſtoritia leuitate diſcedens ad grauitatem ſeſe erigebat. quod apparet in Pollione ac Sileno. At in re ruſtica pertractanda mediocritatem quandam adhibuit; cantumque heroica tuba, ac paſtorali fiſtula temperauit. Non tamen quin quandoque extra præſcriptos fineis egrediens ab humilitate mediocri non diſcedat. quod facit ubi C. Iulij Cæſaris indigniſſimam cædem grauiter & non ſine ſtomacho conqueritur. Demum ad arma canenda poſtmodum aſcendẽs, & quaſi claſſicum inflans, Dij immortales, quo ſpiritu, quo flatu, quo denique furore intonat? adeo ſibi poeticam omnem gloriam, dignitatemque uendicauit (Homerum ſemper excipio) poſteriſque ſcribendi quodãmodo facultatem eripuit. quia nemo ad tãtam ingenij magnitudinẽ ne prope' quidem unquam accedet.

DE VARIANDO POEMATE.

Qui uariare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum ſiluis appingit, fluctibus aprum,
In uitium ducit culpæ fuga, ſi caret arte.

In uariando poemate erit iudicium acre adhibendum, ut quid conueniat accurate diligenterque circunſpiciamus. Decet autem in primis ipſum opus uarium efficere, poeticiſue coloribus ac figmentis ornatum reddere; cum alioquin admirationem, oblectationemque, qui poetarum eſt ſcopus, nequaquã præbeat. Poeſis enim decorum ſuum, uenuſtatem, atque ſaporem (ut ita loquar) nunquam habebit; niſi à uarietate accipiat condimenta. Nam poetica & artes quamplurimæ nobiles naturam tanquam ducem ſequuntur; quæ quidem mirum in modum uarietate gaudet. Quòd ſi ad hiſtoricum ſpectat hiſtoriam ipſam uariam reddere, ut uarietatis oblectamento lectorem detineat (nulla quippe res æque delectat ac uaria lectio) etenim ſi ieiune rei tantum ueritatem, qui in rebus geſtis conſcribendis ultimus eſt finis, nullis adhibitis deſcriptionum pigmentis, omnique fuco abiecto, quemadmodum annales à uetuſtiſſimis exarabantur, explicaret, tædium dubio procul adportaret. Quanto magis poetæ hoc proprium munus erit? qui pictor eſt loquens. atqui nulla res magis picturam ſplendeſcere faciat, quàm colorum illa diuerſa uarietas. Huiuſmodi autem uariandi opus normam diligẽtiſſime obſeruarunt à poetis, perfecteque abſoluerunt Homerus Vergiliusque, duo quidem almæ poeſis clariſſima lumina; ac Liuius noſter in hiſtoricis (ut græcos omittam) quem ego fortaſſe non nimis audaciter hiſtoriæ patrem appellare ſoleo. quo nomine Cicero Herodotum decorauit. Contra uero minime decet in uariando poemate prodigioſa atque monſtrifica figmenta comminiſci, à natura ipſa recedendo, haud ſecus ac pictor; qui in fluctibus aprum, in ſiluis delphinum pingeret. Niſi forte eluuionem illam totius orbis ab Ouidio, atque auctore decantatam depingere uellet, Omne cum Proteus pecus egit

altos uiſere monteis; Piſcium & ſumma genus hæſit ulmo, Nota quæ ſedes fuerat columbis; Et ſuperiecto pauidę natarunt Aequore Damæ. Rurſus animaduertendum, ne ab altero uitio abhorrentes in alterum decidant; nam, ut idē alias, Dum fugiunt ſtulti uitia, in contraria currunt; ne ſcilicet prodigioſam hanc uariationem euitando uarietatem ipſam penitus deſerant; aut ita rude, incultum, inornatum'ue poema efficiant, ut legi non mereatur, Charybdimque effugientes in ſæuā Scyllam incidant. Quod quidem indoctorum peculiare eſt; qui nullius artis periti, appoſite locis ſuos ſplendores, ac diuerſorū colorum pigmenta collocare neſciunt.

DE TOTIVS OPERIS PERFECTIONE.

Aemilium circa ludum faber Imus & ungueis
Exprimet, aut molleis imitabitur ære capillos.
Infelix operis ſumma, quia ponere totum
Neſciet. Hunc ego me, ſi quid componere curem,
Non magis eſſe uelim, quàm prauo uiuere naſo,
Spectandum nigris oculis, nigroq; capillo.

Decretum hoc a' poetis minime paruifaciendum, tanquam ſacrata lex ab omnibus eſt ſeruandum; quo quidem ſancitur, eos, qui poeticam prouinciam ſuſceperint, aliud'ue opus perficiendum receperint, niti admodum oportere; ut omne, quod inſtitutum fuerit, abſoluant; magiſque totius operis perfectionem, quàm partium animaduertant. Nam (etſi non eo inficias omnia uel minima in poemate acriori iudicio perpendenda, ſuiſque ornamentis decoranda, ut animos legentiū oblectent) tamen ſi alterum de duobus daretur, facta utriuſque comparatione, dignior erit ſubſannantium morſu, qui totum opus nequaquam abſoluens parteis in eo ita elaboret, ut ſplendeſcant; quàm qui totum perficiens laudabile, quædam tamen membra non ita perfecte conſumauerit. Quanto enim præſtantius maiuſque

iuſque partibus eſt totum, tanto minus obiurgandus qui peccat in membris, quàm qui in toto corpore. Idque Horatius quambreuiſſime potuit, more ſuo decreuit, exemplo fabri ad ducto; qui in ſtatuis ex ære faciundis nihil aliud laude dignum exprimebat, præter duo extrema, ungueis uidelicet & capillos; reliquum uero corpus adeo à naturæ imitatione alienum, quòd uix ſpectandum erat: itaque infelix merito dicebatur eiuſmodi operis ſumma; quoniam abſoluere, totoque æneo ſigno dignitatem, ac uenuſtatem addere neſciebat. Atqui ego ſi ſtatuam conflandam mihi curarem, malim effingi turpi naſo, alius ue membri deformitate, dum reliquo corpore abſolutio uiuum hominem imitaretur; ſpectandaque foret nigris oculis; qui uenuſtiores habentur, ſuntque auctore Plinio corporis pars precioſiſſima; quippe in eis animus inhabitare fertur; cum intentione, remiſſione, coniectu, atque eorum hilaritate motus animorum ſignificentur. Eſſet quoque pulchra ac decora atris capillis, reliquiſ'ue membris ita inter ſe cohærentibus, ut à natura ipſa parum recederet, quàm ſi toto corpore deformi, eius tamen parte aliqua formoſa ac laudanda locaretur. Sed notandum hac præceptionis norma in membrorum confectione errata haud tuto permitti; quinimo ſanciri, ut unuſquiſque in totius poematis perfecta abſolutione magnopere deſudet; ſuiſque exornet coloribus, ac ornamentis. Quòd ſi quandoque fieri ſecus non poterit, quin in alterutro peccet; cum natura hominis erroribus ſit obnoxia; à grauiori lapſu, in toto ſcilicet errare, cauendum erit.

DE INVENTIONE.

Sumite materiam ueſtris qui ſcribitis æquam
Viribus, & uerſate diu, quid ferre recuſent,
Quid ualeant humeri. Cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deſeret hunc, nec lucidus ordo.

Potenter pro uiribus, ac ſi diceret quátum quis poteſt. non e dictum.

Vetus eſt Apollinis Delphici oraculum, γνῶθι σεαυτόν, uſque à

uetuſtisſimis temporibus ad nos deductum, atque ab omnibus tantopere celebratum; quo monemur ut noſmet ipſos pernoſcamus, diligenter accurateque humanæ naturæ uim, & conditionem examinemus: ne philautiæ illecebris allecti arrogantiæ, aut temeritatis crimen ſubeamus; ea quandoque aſſumendo, quæ noſtras uires excedant, ac nullo iure uendicare deceat. Quapropter merito Horatius præcipit, ut unuſquiſque in excogitatione earum rerum, quas pertractandas ſuſcipit, imbecillitatem ingenij ſui metiatur; minimeque materiam ſua facultate maiorem recipiat; quam'ue præ manibus non habeat, aut poſtea poetico penicillo illuſtriorem, ſplendidioremque reddere non certo ſciat. quinimo id onus ſuis humeris imponat, quod facillime ſuſtinere ualeat; eamque demum ſibi prouinciam deposcat, quam cum dignitate obtineat. Siquidem ex ſapientum decreto ea in re ſe quiſque exercere debet, quam percallet; ac finis cuiuſque artificis eſt bene & feliciter in arte, unde nomen habet, ſeſe gerere, opuſque ſuſceptum ad unguem perficere.

Nam qui ingenij opibus congruentem materiam elegerit, facundia, ordine, qui lucidum ac ſplendidum poema reddit, diſpoſitioneque oſtendente quid quibus in locis ſit collocandum minime uacabit. unde auctor ipſe, alijque uiri doctiſſimi illius feliciſsmæ ætatis maieſtate heroici carminis, quam Vergilius naturaliter inſitam habuit, deterriti canere laudes, ac bella Cæſaris non ſunt aggreſſi. quis enim (ut idem alibi Agrippæ ſeſe excuſans; quòd eius geſta non ſcribat, eamque prouinciam uario imponens inquit) Martem tunica tectum adamantina

Digne ſcripſerit? aut puluere troico
Nigrum Merionem? aut ope Palladis
Tydidem ſuperis parem?

Qui enim mente ea concipit, quæ ſuis uiribus aſſequi nequaquam poterit, more Gigantum ad cœlum ipſum aſpirans ab arduis inceptis cadet, deorſumque præceps ibit; ac medio itinere tanquam defeſſus equus humi procumbet.

DE DISPOSITIONE.

Ordinis hæc uirtus erit, & uenus, aut ego fallor,

Vt iam nunc dicat, iam nunc debentia dici
Pleraque differat, & præſens in tempus omittat.
Hoc amet, hoc ſpernat promiſſi carminis auctor.

Diſpoſitionis poeticę, quę ſtatim inuētionem ſequitur, hoc proprium munus erit; ne à principio continuata rerum ſerie, hiſtoricorum more, materiam ipſam ordinatim proſequantur qui poeſin profitētur. ſed quæ dicenda uideantur in poematis principio, ad medium ſeruentur; quæ'ue rurſus in medio, ad extremum; & quæ in extremo, præpoſtere in primordio collocentur. Quod quidem, etſi omnes poetæ egregij diligenter obſeruarunt, Homerum tamen ac Maronem multo artificioſius abſoluiſſe perſpicuum eſt. Ille enim, quemadmodum hiſtoriæ ordo poſtulabat, cum a' raptu Helenæ exordiri debuiſſet, ab Achillis cedere neſcij ſtomacho atque indignatione magnum poema inchoauit. Hic uero cum ab excidio Troiæ, à Iunonis odio, quo perpetuo Troianos proſequebatur, principium duxit; omnemque hunc præpoſterum ordinem in tribus æneidos prioribus libris mirifice ſeruauit. Itaque ad hanc ſententiam ſtruo. ordinis hæc uirtus erit ac decus, niſi fallor; ut iam nunc in initio dicat, quæ ſupple, ſi rerum ſeries attenderetur, poſtea dicenda forent; & iam differat debentia dici nunc, hoc eſt quæ ponenda eſſent in principio differat, poſtmodum in fine, aut medio dicturus, uel plerunque omittat; prout acre iudicium dictabit. dummodo materiam recto ordinis filo nequaquam intexat. Nam hac de cauſa præ cæteris Ariſtoteli diuinus Homerus uidebatur; quòd bellum alioqui principio, medio, ſi neque comprehenſum totum ſcribere non fuit aggreſſus.

Quidam uero non de totius poematis diſpoſitione hic præcipere auctorem arbitrantur; ſed de quibuſdam deſcriptionibus, quę aliquando occurrunt, ut uideantur tunc apte & congruenter poni debere; attamen ſi in alium locum reſeruentur, maiorem operi uenuſtatem ſint allatura. Et hinc ultimo carmine ſtatuere eadem quambreuisſime repetentem; alia eſſe a' poeta affectanda, alia uero reſpuenda, & tanquam rudia calamoque indi-

gna penitus omittenda. Nam id demum toto animo expetere poeta debet, proque uirili aucupari, quod poema uarium, elegans, concinnum, ſuis'ue coloribus ornatum efficiat. Rurſus alij Flaccum hic monere contendunt; poetam quandoque ſe interponere, ac ſuas partes permiſcere oportere; ut uehementius quod libuerit exprimat, legentiumque mentibus imprimat; & quæ fugienda fugere, quæ'ue optanda optare uideatur. Quo quidem artificio uſus eſt noſter Maro, a' ſæua illa tempeſtate abhorrens, cum ait.

Non illa quiſquam me nocte per altum
Ire, neque a' terra moneat conuellere funem.

Rurſus idem almam poeſin mirificis laudibus extollens, ſeque eius ſacris initiari admodum optans inquit.

Me uero primum dulces ante omnia Muſæ,
Quarum ſacra fero ingenti perculſus amore,
Accipiant; cœlique uias & ſidera monſtrent.

id quoque diligentiſsime auctor ipſe quanquam non in magno poemate ſeruauit. ubi poſtquam uaria diuerſorum ſtudia recenſuit, dum alios alijs detineri oſtendit, quid potius appetendum ex perſona ſua ſic decernit.

Me doctarum hederæ prǽmia frontium
Dijs miſcent ſuperis; me gelidum nemus,
Nympharumque leues cum ſatyris chori
Secernunt populo. Et reliqua.

Natura quippe comparatum eſt, ut uehementius ij, qui legunt, ad expetendum quippiam, uel euitandum moueantur, ſi prius eoſdem fugiendi aut optandi motus auctorum animis impreſſos atque inuſtos animaduerterint, & quodammodo ex eorum affectionibus, quas græci πάθη uocant, ipſi affecti fuerint. Libuit uarietatem hanc ſententiarum ueluti appendicem adiungere; ut lectori aliorum commentaria uoluendi labor leuaretur. quanquam prior ſenſus, legem uidelicet condidiſſe de totius operis diſtributione, meo iudicio ueritati magis adhæret, magiſque materiæ continuationi congruit. ut locutus auctor de rerum excogitatione ſtatim de diſpoſitione præcipiat.

DE VOCABVLORVM COMPOSITIONE.

In uerbis etiam tenuis cautusq; ſerendis
Dixeris egregie, notum ſi callida uerbum
Reddiderit iunctura nouum. etſi forte neceſſe eſt
Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum, &
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis,
Continget, dabiturq; licentia ſumpta pudenter.
Et noua fictaq; nuper habebunt uerba fidem, ſi
Græco fonte cadant parce detorta. Quid autem
Cæcilio Plautoq; dabit Romanus ademptum
Vergilio, Varioq; ? Ego cur acquirere pauca
Si poſſum inuideor? cum lingua Catonis & Ennij
Sermonem patrium ditauerit, & noua rerum
Nomina protulerit. Licuit, ſemperq; licebit
Signatum præſente nota producere nomen.
Vt ſiluæ folijs pronos mutantur in annos,
Prima cadunt, ita uerborum uetus interit ætas,
Et iuuenum ritu florent modo nata, uigentq;.
Debemur morti nos, noſtraq;, ſiue receptus
Terra Neptunus claſſes aquilonibus arcet,
Regis opus, ſterilisq; diu palus, aptaq; remis
Vicinas urbes alit, & graue ſentit aratrum.
Seu curſum mutauit iniquum frugibus amnis

Tenuem parcum intelligo.

Pulchra metaphora ab arborum inſitione.

Indicijs recentibus, nouis uerbis. quæ quidem, Ariſtotele teſte, animorum indicant affectiones.

Pro Cethegis uetuſtiſſimos eloquentiæ ſectatores uerborumq; conditores intelligit. M. enim Cor. Cethegum ut eloquentem celebrauit Ennius. Cinctutos dixit bene præcinctos expeditos paratosq; ad pugnandum, græcorum imitatione, qui ἐυζώνους ſtrenuos uocant milites. Parrhaſius.

Miro artificio Flaccus cum de nouandis uerbis loqueretur, nouum intulit uocabulũ; uel ſemel à Plauto uſitatum. qui inquit. qui inuidẽt egẽt,

illi, quibus inuidetur. habent. quamuis alij imperſonale arbitrentur. Parrhaſius.

Doctus iter melius, mortalia facta peribunt.
Nedum ſermonum ſtet honos, & gratia uiuax,
Multa renaſcentur, quæ iam cecidere, cadentq́;
Quæ nunc ſunt in honore uocabula, ſi uolet uſus,
Quem penes arbitrium eſt, & uis, & norma loquendi.

Iandudum ab omnibus receptū eſt, Poeſin ipſam a uerbis compoſitis, epithetis artificioſe appoſitis, longis quandoque ambagibus, anfractibus, circuitionibusque quas Græci περιφράσεις uocant, ſua poſtulare ornamenta; ut lauta ac magnifica carminum ſupellectili redundet. Nam ſi ut in ſoluta oratione, ita in equeſtri locutio obſeruaretur, nunquam poema elegans politum'ue euaderet; adeoque incompta ieiunitate ſua laboraret, ut nullā afferret oblectationem. Vnde poetarum doctiſsimi quique quod uno uerbo exprimi poterat, elocutione plerunque circunſcribentes pluribus explicarunt; Homerus aliíque uetuſtiſſimi uates tot epitheta mirifico artificio, innumeraſque uerborū cōpoſitiones excogitarūt, ut iure hanc laudem Græcia ſibi uendicet; adeoque cæterorum ſcriptorum ſermonem neglexerunt, quòd Ariphades, auctore Ariſtotele, carpebat tragœdos; quippe qui in tragœdijs conſcribendis, his uerborum immutationibus quos τρόπους uocant, uſi fuerint; qui à communi ſermone abhorrebant. cuiuſmodi ſunt δόμων ἄπο, & σέθεν, & ἀχιλλέως πέρι, aliaque id genus. Quod quidem conſulto ab illis factum aſſerit philoſophorum columen; nam ſimplicem ac uulgarem in loquendo proprietatem eo modo effugientes plebeiam humilitatem euitarunt. Idcirco animaduertens auctor huiuſmodi uocabulorum uariam coagmentationem neceſſariam, ſtatuit, in cōponendis uerbis iunctura, compoſitione'ue artificioſa uti oportere. Quod quidem fiet, ſi nouum uerbum ex duabus notis & uſitatis uocibus, perinde ac membris, conglutinabitur; ut aurifodina ex auro & fodio, maleficus ex male & facio. quæ quidem è duobus quaſi corporibus coaleſcunt; nam ex tribus compactionem noſtræ linguæ Quintilianus non concedit. quamuis Cicero capſis

compoſitum eſſe ex cape etſi uis dixerit ; lupercalia quoque & ſolitaurilia quidam tres æque partes orationis eſſe contendant ; quæ ipſe non tam ex tribus , quàm ex trium particulis coijſſe arbitratur . Nam Cæſaris ſentẽtia inuſitatum uerbum perinde atque ſcopulus euitãdum , uſitatiſque tutius utimur . Quinetiam Ariſtoteles ipſe Platonẽ ſubſannat, quòd improprijs minimé ue tritis nominibus uſus fuerit ; oculum quippe ὀφρυόσκιον, araneum σηψιδακὲς, & medullam ὀστογενὲς nũcupauit . Nec me latet apud latinos quædam eſſe uocabula mixta ex romana externaque uoce ; cuiuſmodi ſunt Biclinium, Epitogium, & Anticato ; aut ex duabus peregrinis , ut epirhedium ab ἐπὶ græca præpoſitione, & rheda gallico nomine . Nihilominus in hoc magnopere elaborãdum , ut unuſquiſque quoad fieri poſſit propriam linguam locupletet ; ne tanquam inops aliena ope indigere uideatur . quod quidem enixe conatus eſt Cicero . Quibus uero modis huiuſmodi uerborum compactio fiat idem recenſet Quintilianus. Nam aut ex duobus latinis integris ut ſuperfui & ſubterfugi , aut ex integro & corrupto ut maleuolus , aut ex corrupto & integro ut noctiuagus , aut duobus corruptis ut pediſſequus fieri poſſe aſſerebat . At quoniam in dies multæ res nouæ hominum induſtria excogitantur , quæ priſcis temporibus latuerunt , tunc nouis rebus noua etiam uerba imponenda ; audendumque eſt , nam quæ primo dura uiſa ſunt uſu molliuntur ; etſi noua non ſine quodam periculo fingi aſſeuerant . Philoſophi enim uetere res nouam materiam conſcribentes , reſque maioribus incognitas pertractantes noua uocabula effinxerunt ; quemadmodum epicurus primus πρόληψιν appellauit , quam anticipationem, aut prænotionem Arpinâs interpretatur . atque etiam Ariſtoteles primus induxit ἐντελέχειαν ; quam recentiores quidam perfectionem , habitum alij , quidam actum uertunt ; Cicero noſter perẽnem & continuam motionem nuncupauit ; quidam uero in philoſophia non parum uerſati malunt conſummationem. quamuis alij uocem hanc ab Ariſtotele primum excogitatam minime opinentur , interpretẽturque ἐνέργειαν . Et ne à noſtris diſcedamus, M. Tullius , qui philoſophiam latinis literis illuſtrare uehementius laborauit , nonne multas uoces maioribus ignotas excogitauit ? nonne & hac ætate eruditiſſimi uiri impellente rerum ma-

teria, quas tractandas ſuſceperint, noua uerba Latio apportarũt?
quod quidem (ut alios omittam) Gaza græci pariter ac latini ſer
monis peritisſimus in Ariſtotelis animalium interpretatione re-
cte fecit. ſed hæc licentia habet ſuos præſcriptos fines, quos trãſ-
gredi nequaquam licet. Noui enim grammaticum, qui hæc Ho-
ratij lege adductus, Ariſtotelisque decreto nomina κατὰ συνθήκην,
hoc eſt ex compacto, uel, ut uulgo loquuntur qui eius dogmata
profitentur, ad placitum, aſſerentis, quoties latinum uocabu-
lum non ſuccurrebat, quidquid in linguam, ut aiunt, diſcipulis
dictabat. Idcirco auctor ſubdit libertatem hanc ſumendã, eſſe
cum pudore, & modeſtisſime; non niſi impellente necesſitate.
Nam quod inquit Ariſtoteles nomina eſſe ſecundum conuentũ,
non ita liberam dedit poteſtatem, ut liceat omnibus uerbum
quodque pro ſuo arbitrio effingere. ibi enim nomina non a' na
tura indita aſſeuerans, uetuſtisſimos illos, qui ea rebus impoſue-
runt, inter ſeſe coijſſe, ac, prout ratio poſtulare uidebatur, ita res
communi conſenſu appellaſſe ſtatuit. Neceſſario quippe dicen
dum eſt non e' cœlo in terras rerũ uocabula defluxiſſe; ſed cum
homines ad loquendum idoneos natura procreaſſet, ipſos ſibi,
cæterisque animantibus, ac rebus omnibus nomina indidiſſe.
Sed in huiuſmodi nouarum uocum compoſitione monet auctor
græcis adhærere, a' quibus multa noſtra emanarunt, ac, ut maio-
res obſeruarunt, ita & poſteros oportere. Nam ſi apud Graios
uerbum erit, quo latinus ſermo careat, eniti debet unusquiſque
latinum uertendo reddere; quod quidem diligentisſime fecit Ci
cero; uel ſi latine exprimere non poterit, græcum utendum ac
cipiat. ut philoſophiam, ephippium, aliasque uoces quamplu-
rimas ueteres receperunt; quia elegantius ad uerbum romanæ
reddi non poterant. Vnde iure aſſerit Quintilianus nos græcis
uti uerbis confesſis, ubi noſtra deſunt; ſicut illi a' nobis nonnun
quam mutuantur. atque eò, magis quoniam, eodem auctore, nõ
omnia nos ducentes ex græco fonte ſequũtur; quemadmodum
ne illos quidem, quoties ſuis utique uerbis ſignare noſtra nolue
runt. Quis enim apte latino ſermone antiperiſtaſin illam ab A-
riſtotele tantopere celebratam explicabit? aut Ariſtophanicum
illud Σφραγιδονυχαργοκομήτας innumera'ue alia? qua quidem de cau
ſa interpretatio illa Plauti eſſentia atque entia nimis dura uidẽ-

tur. Hinc M. Varro in latinæ linguæ fragmento, quod opus ad Ciceronē ſcripſerat, uocabula aſſerit partim eſſe noſtra; partim externa, quorum profecto maior pars a' græcis defluxit. nemo enim inficias ibit græcam linguam in uocabulorum conglutinatione artificioſiorem eſſe romana, copioſioremque; ut uno comprehendat uerbo quod pluribus latinis explicandum foret. Ad hæc idem Quintilianus Varroni adhærens uerba item cenſet aut latina eſſe, aut peregrina; & peregrina ex omnibus prope' gentibus, ut instituta etiam multa, ueniſſe, Thuſcis, Sabinis, & Præneſtinis. Vnde ut eorum ſermone uſum Vectium Lucilius inſectabatur; quemadmodum Pollio in Liuio Patauinitatem deprehendit, quinimo ex Gallia plurima uenerunt, ut rheda, & petorritum. Quòd uero Horatius parce detorquenda iſthęc uerba a' græco fonte aſſeuerat, boni ciuis officio fungitur. Nam cum latinus ſit, ſermonem patrium merito locupletandum tradit; tacite præcipiens ab aduenis uerba mutuanda non eſſe, niſi nimia cogente neceſſitudine, cum ſecus fieri non poterit; imo certatim conandum latine loqui. Eo quippe ſermone debemus uti, qui notus ſit, ne ut quidam gręca uerba inculcantes iure optimo irrideamur; inquit Cicero qui aliâs linguam latinam græca uberiorem eſſe affirmauit. neſcio an uere. Demum ut ratio eorum, quæ pauloante dicta, aſſignetur, locus admonet. Si enim noua nomina effingere ob linguæ egeſtatem, ut Lucretius inquit, maioribus conceſſum fuit, poſteris cur denegabitur? pręſertim quòd ſemper licuit, licebit, Cum oportuerit, nouum aliquod proferre nomē à communi ſermone haud omnino alienū, uulgariſque conſuetudinis nota ſignatū; perinde atque numiſmata regnantis principis facie, uel alio quouis charactere publice ſignantur; poſteaque temporis decurſu, aut regni uiciſſitudine abolentur. Conſuetudo quippe certiſſima eſt loquendi magiſtra; utendumque plane ſermone, ut numo; cui publica forma eſt. Nam uetuſtiſſimis temporibus in Latio rudes gentes ferino cultu uitam degentes ſilueſtri ſermone utebantur; cuius quidem reliquiæ ad poſteros non emanarunt. Succeſſit inde Latini regis ætate latina locutio; quæ aſperitatem illam priſcæ linguæ leniorem reddidit. Hinc ſermo Romanus lenis, purus, elegans, & candidus, quem tantopere clariſſimi ſcriptores illu-

ſtratum, expoſitumq́ue reddiderunt; neque ſtatim ab initio: ſed paulatim ab Andronico, qui primus fabulam docuit, Ennio gradatim, Plauto, Næuio, Pacuuio, Cæcilio, Accio, Terentio, ac deinde cæteris excultus fuit; donec addita Varronis, Ciceronis, Vergilij, reliquorumq́ue eruditisſimorum uirorum qui tunc floruerunt, lima, reiectisq́ue quamplurimis uocibus obſoletis, quas maiores illi affectarunt, quibuſdam uero noue excogitatis, perpolitus, ac, ut ita dicam, perfecte conſumatus euaſit. Demum cum barbarorum ſæuiſſimi ad Italiam deuaſtandam, diripiendamq́ue confluxerunt, non ſine latinæ linguæ pernicie, totiusq́ue Reipublicæ literariæ calamitate, amiſſa romani ſermonis unà cum imperij maieſtate, lingua barbarie deprauata prorepſit; unde ortum duxit ea, qua nunc utimur, uulgaris nuncupata. Nec eſt mirum ſi locutionis uſus, ac rerum uocabula curſu temporis mutantur; cum & res ipſę, quarum ſunt nomina, intereãt; nosq́ue homines, qui loquimur, morti tantopere ſimus obnoxij, & quotidie tanquam folia decidamus. Præterea quoniam aliqua ex uſu plerunque recedunt, hominum ſolertia multa in dies excogitat, quæ priſcos latuerunt. Nemo enim, quod ego ſciam, apud ueteres bellorum ſcriptores mentionem inuenit de æneis tormentis, quæ poſteri ad hominum interitum pernicioſe inuenerunt; alijsq́ue rebus quamplurimis, ac diuerſis inſtrumentis ætas noſtra utitur, quæ priſca ne ſomniauit quidem. Cum itaque res & nomina quæque ueterrima extincta deleri, nouaq́ue renaſci uideamus, ab uſitata loquendi conſuetudine non erit diſcedendum, atque uſu; qui eſt doctorũ conſenſus, optimusq́ue dicendi artifex; & ut auctor decernit, penes quem arbitrium eſt, uis & norma loquendi. Quapropter quemadmodum nunc iure uitio daretur, ſi quis latine ſcripturus Ennij uel Plauti uerba nimis antiqua potius, quàm Ciceronis aut Vergilij ſeligeret; ita fortaſſe non reprehendendus qui res nouas, dum à romano græcoue fonte artificioſiorem compoſitionem non habebit, aut per plura uerba commode explicare non poterit, eo nomine, quo uulgus, nuncupabit. Adhæc ſeu romanæ locutionis deprauatione, ſeu ſcriptorum conſenſu uerba quædam latina à ſua nobilitate degenerarũt, inque aliam ſignificationem demigrarunt. Cuiuſmodi imperator, qui prius ab exercitui imperando nomẽ

habuerat, nunc autem ſupremus eſt titulus, ac ſupra reges; Princeps apud priſcos qui primus erat. Dux qui ducebat alios, unde dux exercitus; comes qui comitabatur. Nunc autem recentiores pro regulorum nominibus utuntur. quorum equidem duo prima ſimilitudinis ratione quadam in ea ſignificatione recepta ſunt. quem enim principem hodie uocant primum inter regulos obtinere dignitatis gradum conſtat. Dux quòd ducere & moderate regere eos debeat, qui ipſius imperio obtemperant; bonique paſtoris more ſuum pecus conſeruare; quippe Homerus hac de cauſa reges atque ductores uocat ποιμένας λαῶν; potiusque tondere quàm deglubere. Comes uero cum comite quid habet commune? Idcirco cum hæc effingendi noua nomina libertas latiores habeat fines, quàm fortaſſe opinantur, nullo pacto admittendi ſunt, meo iudicio, curioſi quidam; qui Iouianum Pontanum tanquam parum romana iura ſeruantem damnare conantur; quippe qui ſuis lucubrationibus uernaculæ linguæ ſordes inſperſerit. neque animaduertunt id eum conſulto feciſſe, minimeque latini ſermonis, peccaſſe ignoratione. percallebat enim uir ille naris emunctæ quantum loquendi conſuetudo polleret; adeoque in ſanctiſsimæ romanæ linguæ adyta penetrauit, ut ſacris initiatus à Cicerone ſacerdote cerimoniarum beneperito, omnia eius deæ myſteria didicerit.

DE RHYTHMIS.

Res geſtæ regumq́ ducumq́, & triſtia bella
Quo ſcribi poſſent numero, monſtrauit Homerus.
Verſibus impariter iunctis querimonia primum,
Poſt etiam incluſa eſt uoti ſententia compos.
Quis tamen exiguos elegos emiſerit auctor,
Grammatici certant; & adhuc ſub iudice lis eſt.
Archilochum proprio rabies armauit iambo;
Hunc ſocci cepere pedem, grandesq́ cothurni

Impariter aduerbiũ auctorem effinxiſſe docuit Terétius Scaurus.

Exiguos tenues, aut molles interpretatur Parrhaſius an potius exiguos appellauit ad heroicum magnitudinem reſpiciens?

Pro ſoccis comœdorũ

calceamentis comœdias, pro grandibus cothurnis tragœdorũ, altiores ipſas tragœdias intelligit.

Libera uina nuncupauit, uel quòd liberos reddant homines in loquendo. tunc. n. cum Bacchus dominatur, ſecreta animi proferuntur. ac iure inquit uetus græcorũ parœmia ἐν οἴνῳ ἀλήθεια. uel quòd liberẽt animos à curis. unde Deus ipſe liber dictus.

Alternis aptum ſermonibus, & populares
Vincentem ſtrepitus, & natum rebus agendis.
Muſa dedit fidibus diuos, pueroſq́ deorum,
Et pugilem uictorem, & equum certamine primum,
Et iuuenum curas, & libera uina referre.
Deſcriptas ſeruare uices, operumq́ colores
Cur ego ſi nequeo, ignoroq́, Poeta ſalutor?
Cur neſcire pudens praue, quàm diſcere malo?

Hactenus de inuentione poetica, diſpoſitione, elocutionisque artificio abunde diſſeruimus; nunc uero de numeris ad rem idonee & congruenter aptandis, quo'ue pacto materia quæque ſuis rhythmis, qui formam indunt, tanquàm pictura ſuis coloribus decoretur, ordo poſtulat ut præcepta dentur. Ac primo res geſtas, aut bella uerſu heroico, quem Plutarchus uocat τελειότατον, μέτρον, conſcribenda (argumentum enim, quod longam requirit ſeriem, non niſi heroico metro recte pertractari Ariſtoteles tradit) Homerus eſt optimus teſtis. Qui, etſi unus ex omnibus quid ipſum poetam deceat percalluit, in hoc præcipue, quòd ſua poemata huiuſmodi carminis genere abſoluit, maxima dignus laude eidem peripateticorum principi uiſus eſt. τὸ μὲν ἡρωικὸν στασιμώτατον, καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστί. Nam qui humile argumentum heroica tuba canens, ſublime'ue tenui fiſtula, aut rebus abiectis carminis maieſtatem, arduis'ue abiectionem addens, materiei congruentem figuram apponere neſciet, iure irridebitur; non ſecus atque pictor; qui, lugubrem hominem, mœſtum, ſordidatum, & quodammodo lachrimantem exprimi cum deceret, purpureos ac ſplendentes colores inſperſerit; eumque lætum, hilarem, ac potius ridentem reddiderit. Elegos autem uerſus; quamuis adhuc non ſatis liqueat, quis primus inuenerit (alij quippe Polymneſtum Colophonium, alij Naxium Etheoclem furentem excogitaſſe aſſerunt) ad res funeſtas, luctuoſasque adinuentos eſſe nomen ipſum oſtendit. quod

a' commiſeratione, uel potius luctu, queſtu'ue, auctore Suida, ἀπὸ τοῦ ἒ ἒ λέγειν, emanauit. Vnde lachrimans Ouidius docte & perappoſite inquit

Flebilis indignos elegeia ſolue capillos,
Ah nimis ex uero nunc tibi nomen erit.

Quibus poſtea iuniores uoluptates, deſideria, atque gaudia explicarunt; quotieſcunque uoti compotes euaſerint. Cuiuſmodi illud Propertij;

O' me felicem, ò nox mihi candida, & ô tu
Lectule delicijs facte beate meis.

Ac rurſus Ouidij.

Dicite io Pæan, & io bis dicite Pæan,
Decidit in caſſes præda petita meas.

Demum Tibullus, Propertius (ut græcos ſileam) Ouidius'que, amoris ardores, amantium'que feruētes affectus ſuis elegis depinxerūt; adeo a' proprio mœrore elegia ad lætitiam demigrauit. At ex quorundam aliorum ſententia locus hic exponitur, non tantum ardentes amores elegis fuiſſe conſcriptos, ſed materiam omnem. Et ſic concluſa fuit ſententia compos uoti; nam prout cuique libitum, diuerſas res eorum concentu cecinerunt. Conuitia uero, probra, maledicta, contumelias'que iambico carmine ita, Ariſtotele teſte, nuncupato, quòd eo ueteres ἰαμβίζειν, hoc eſt conuiciari inuicem ſoliti fuerint, recte explicabit, qui rhythmos materiei accommodare conabitur. quippe quod Archilochus in Lycambem ſocerum Neobolem filiam deſponſam denegantem acerbe, & cōtumelioſe inuectus adinuenit; tanto'que maledictorum ueneno inſperſit, quòd eum, ne uiperino morſu amplius ulceratus uiueret, ad laqueum compulit. Vnde Cicero ad Atticum Archilochia edicta cōtumelioſa & uirulenta nūcupauit. Huiuſmodi autem uerſus ab inuentore Archilochius dictus comicis pariter, tragicis'que gratiſſimus, & tanquā alijs metrorum generibus ad ſuū negotium magis idoneus, acceptus eſt. Siquidem, cum comœdiæ tragœdiæ'que ab interloquentibus perſonis ſuum decus recipiant, uerbis'que ultro & citro ab ſoluantur, hoc rhythmo ad alternos ſermones explicandos aptiſsimo ſummopere gaudent. Qui quidem adeo in ſcena bene ſonat, ut etiam perſtrepente, atque exſibilante populi circū

ſpectantis corona exaudiatut; uel ex quorundam interpretatio ne, nunquam ſatis laudatus; nam quamuis ei populus aſſentiatur, uulgi tamen laudes excedens maius præconium meretur. Præterea huiuſmodi metro conſilia rerum uaria,deinde acta,negotiorumque diuerſi euentus, quales comœdia ac tragœdia pertractant, appoſite conſcribuntur. Sed ut melius ſtructura explicetur, magisque ſenſus eluceat, repetẽdo rurſus auctoris uerba meam interponam ſententiam.

Hunc ſocci cepere pedem, grandesque cothurni
Alternis aptum ſermonibus, & populares
Vincentem ſtrepitus, & natum rebus agendis.

Primo carmine archilochiũ metrũ in comœdiã, tragœdiamque admiſſum tradit; duobus inde poſterioribus rationem addit; ac primo utriuſque communem. idcirco ſcilicet comœdiam iure accepiſſe, atque tragœdiam, quòd alternis colloquijs, & familiaribus explicandis ſit peridoneus; quibus ambas refertas uidemus. Et quòd iambicum metrum maxime ſermonum uiciſſitudini accommodetur, illud eſſe argumento Ariſtoteles tradit; quoniam in diſſerendo, collocutionibus'ue plurimi ſane iambi ore facilitate quadam, ac (ut ita loquar) naturæ inſtinctu emanant. Secunda ratio ad tragœdiam tantummodo attinere uidetur; ut intelligamus iambũ ſtrepitus plebeios excedere,ſeruorumque ac uilium perſonarũ, quales comœdia amplectitur, diſcordias; & ad ſerias grauioresque res tragicas aſſurgere. Quæ quidem expoſitio meo iudicio nequaquam arridet. ita quippe Horatius ſibi ipſi non conſtaret; quo quid turpius? Viro præſertim doctiſſimo. Nam ſi carminis id genus comicam humilitatem aſpernaretur, tragicam'ue ſibi uendicaret altitudinem, quonam pacto ſocci accepiſſent? cum eiuſdem decreto uerſibus tragicis rem comicam exponi nunquam deceat. Niſi fortaſſe tragicocomœdia eſſet, ut quidam arbitrantur, utroque ſtilo tẽperata, nobilibus æque permixta perſonis, atque abiectis. Cuiuſmodi Plauti Amphitruo. Quapropter confuſe rationem aſſignare arbitror; cur comœdia tragœdiaque pedem hunc tanquam peculiarem aſſumpſerint. Quia uidelicet ſermonibus aptus ſit alternis, natus quodammodo Dramatico poemati, uincens populares ſtrepitus; hoc eſt, optime exprimẽs, perfecteque

abſoluens populi rumores, lites, atque iurgia. ambæ enim uarios populi mores continent, uitæq́ue imaginem quaſi quandã oſtendunt. Nam qui aliquid recte explicat, abſoluitq́ue ad unguem, uincere & ſuperare uidetur. Qua quidem ſignificatione inquit & Maro;

Nec ſum animi dubius, uerbis ea uincere magnum
Quàm ſit, & anguſtis hunc addere rebus honorem.

Sed iam ut ad reliqua traducatur oratio, ecphraſis admonet; a cuius quandoque finibus egredi impune liceat, dum auctori lux inferatur. Laudes Deorum, & heroum, qui eorum filij habẽtur, uocanturq́ue ſemidei, uerſu lyrico decantandas eſſe ex antiquorum hymnis patet; tum athletarum, pugilumq́ue palmas; & eorum, qui uictores ab olympico curſu reuertiſſent. Iuuenum quoque amores, ludos, comeſſationes, compotationesúe fidibus celebrari oportere, ut græcos omittam, teſtatur Horatius ipſe. Quæ quidem metrorum genera, quoniam lyra canebantur, quemadmodũ & nunc fortaſſe numeri hetruſci, odas nuncuparunt. Demum concludit auctor has deſcriptas uices, hoc eſt rhythmorum uarietates, quæ prout materia requirit adhiberi debent ab eo, qui inclytum poetæ nomen conſequi ſtudet, tanquam leges ære inciſas, eſſe ſeruandas. Cum alioquin iure exſibiletur, ut qui eruditionis minimum, arrogantiæ uero plurimum acquiſiuerit. Vnuſquiſque enim de ſudare in ijs, quæ neſciat, ac ſummopere elaborare debet, manumq́ue etiã, ſi oportuerit, ferulæ ſupponere. Nam qui cæco ſui ipſius amore irretitus, falſæúe exiſtimationis crimine præpeditus ea, in quibus hæſitat, addiſcere repudiarit, merito tanquam ſtultus, inſolens, rerumq́ue omnium inſcius accuſabitur. Quod quidem hac ætate pluribus uſu uenire quis eſt, qui neſciat? Vix enim re metrica, utcunque potuerint, degustata ſtatim altius euolãt, condendisq́ue poematis ſeſe accingunt. Quòd ſi tria, uel quatuor ad ſummum epigrãmata abſque pedum claudicatione ediderint, digito cœlum attigiſſe ſibi uidentur. Atque utinam illud Solonis mente fixum haberent; γηράσκω μὲν ἀεὶ διδασκόμενος. Reliquum eſt, quid Horatius per operum colores innuat, cum multi multa, ac diuerſa tradant, enucleare. Quidam enim colores, operum proprietates interpretantur; quippe aliam tra-

gœdia, aliam comœdia poſtulat. Alij uero cauſas probabiles, quæ decus ſuum, ac poeticam dignitatem dant operibus; adducuntq́ue exempla quædam comica. Sed harum opinionum utra magis uero ſit propior, doctorum uirorum ſit iudicium. Non enim noſtrum eſt inſtitutum quenquam ſubſannare. promam tamen quod ſentio. Ac per colores operum rhythmos intelligo; à quibus tanquam à forma, præſtantiori parte, poetæ cognomentum ſortiuntur. dicuntur enim qui iambis utuntur, iambici, qui elegias conſcribunt elegiographi, qui exametris uero poemata abſoluunt epici. Nam quemadmodũ duo ſunt, quæ in pictura requiruntur; tabella inquam ipſa, ut materia figuram expoſtulans; ac diuerſi colores, qui ſymmetria, beneq́ue ſtructa collocatione formam addunt, & nomen. Si enim pictum hominem cõſpexero, hominem à ſpecie, & non à materie tabulam nuncupabo. Ita in poeſi duo præcipua conſiderantur; rerum uidelicet, quæ tractandę à poeta ſumuntur, materia; ac numeri, à quibus informatur, efficiturq́ue ſuis coloribus diſtincta. Eum itaque locum habent rhythmi in poemate, quem colores in pictura. Nam, etſi à quibuſdam grammaticis accipiũtur poetici colores alia longe ſignificatione, quàm numerorum, dicunturq́ue apud rhetoricos orationis ornamenta: tamen recte Horatij ſenſum perpendendo, decus profecto atque ordinem nequaquam ſeruaſſet, ſi orationis colores, aut ſchemata, adhuc de metris præcepto non abſoluto, quæ nihil cum ipſis habent commune, potiusq́ue ad grammaticos ſpectare uidentur, interpoſuiſſet. eò quidem magis quòd ſtatim ſubdit.

Thyeſtes Pelopis filius Atrei fratris uxorem compreſſit. cui ille poſtea facinus facinore ultus filios comedendos appoſuit. notiſſimum tragœdiæ argumentum.

Verſibus exponi tragicis res comica non uult;
Indignatur item priuatis, ac propè ſocco
Dignis carminibus narrari cœna Thyeſtæ.

Nunc regulam eandem pauloante datam idem alijs uerbis repetens dilatare mihi uidetur; ab hac uidelicet rhythmorum normà nullo modo eſſe diſcedendum, materiamq́ue omnem appoſitis numeris conſcribendam. Res enim comica humiliori metro, pri

uato ſermone, & quodammodo ſenili gaudens, altiori, turgido, atque regali nunquam decore explicabitur; minusque commode tragica grandiloquium requirens ſummiſſo & abiecto numero abſoluetur. Quippe tragœdia, Ariſtotelis ſententia, Epopoeiæ eſt perſimilis; quod metrico ſermone ambæ prꝗſtantium imitationem perſonarum complectuntur. adeo ut qui de uirtute, uitio'ue tragœdiæ bene dijudicauerit, idem & de exametris rectum poterit iudicium propalare. Quamuis aliqui arbitrentur hic auctorem uerſus ponere pro ſtilo, ut ſit ſenſus; comœdiam tragico elatoque ſtilo, contra'ue tragœdiam comico & abiecto exarari minime debere. Nam ut Ariſtoteles idem decreuit, eo differt tragœdia à comœdia quòd cum omnis poeſis imitatio quædam ſit, hꝗc humiliores, illa præſtantiores imitantur, deos puta, atque heroas; quos antiquitas tantopere celebrabat.

DE DECORO, ATQVE AFFECTIBVS EXPRIMENDIS, *quæ res ad actionem pertinere uidetur.*

Singula quæque locum teneant ſortita decenter.
Interdum tamen & uocem comœdia tollit,
Iratusq; Chremes tumido delitigat ore;
Et tragicus plerunque dolet ſermone pedeſtri.
Telephus & Peleus cum pauper, & exul uterque
Proijcit ampullas, & ſeſquipedalia uerba,
Si curat cor ſpectantis tetigiſſe querela.
Non ſatis eſt pulchra eſſe poemata, dulcia ſunto,
Et quocunque uolent animum auditoris agunto.
Vt ridentibus arrident, ita flentibus adſunt
Humani uultus. ſi uis me flere, dolendum eſt
Primum ipſi tibi, tunc tua me infortunia lædent.

Euripides taxatur ab Ariſtophane, quòd Telepho & Peleo regno pulſis uerba nimis ſuperba dederit. Parrh.

Pro ampullis uerba turgida, inflata, & glorioſa intellige; qualia regum. quæ ſeſquipedalia uocat, quòd iuſtã menſurã excedẽtia mora quadã nimia, ac maieſtate, ut ita loquar, proferuntur.

Telephe uel Peleu male ſi mandata loqueris
Aut dormitabo, aut ridebo. Triſtia mœſtum
Vultum uerba decent; iratum plena minarum,
Ludentem laſciua, ſeuerum ſeria dictu.

Omnes qui poeticam prouinciam ſuſceperint, pro ſuo iudicio maxime quid deceat animaduertant, ut unicuique perſonę ſuę partes tribuantur; ipſumque decorum obſeruent; cuius ignoratione non modo in uita, ſed ſępiſſime in poemate, & in oratione peccatur. ἐπεὶ καὶ μέγα πεπτωκότος χρῆσθαι, inquit Stagirita. Nam etſi pauloante ſtatuimus comœdiam humili ſtilo, ac uerſu conſcribendam, tragœdiamque ſublimi & elato; nihilominus materia, quę tractatur, quandoque cogit, interloquentiumque conditio, ut altera alterius ueſtem induat. Comœdia inquam ipſa in tragicā altitudinē decentisſime extollatur, equeſtremque ſermonem, quemadmodum Terentius iratum Chremetem inducit tumido ore exclamantem, ô cœlum, ô terra, ô maria Neptuni. Rurſumque tragœdia in comicam humilitatē, pedeſtremue orationem deprimatur. Nam ſi Telephus aut Peleus; qui cum quondam reges fuerint, regno deinde pulſi, calamitoſi atque afflicti latum ſcribendi campum tragicis prębuerunt; pauperes, extorres, & mendici in tragœdia introducerentur; oporteret eos uti ſermone depreſſo ac ſummiſſa uoce; ut de ſua ærūnoſiſſima uita querentes, ſpectatores ad lachrymas commoueant. Quis enim tam ferreus eſſet, qui reges mœſtos, ſordidatos, ſtatumque ſuum deplorantes, educentesque ab imo pectore ſuſpiria ſiccis oculis aſpiceret? Enimuero cum oratoris proprium ſit omnes animorum motus, quos hominum generi rerum natura tribuit, penitus pernoſcere; nam omnis uis ratioque dicendi in eorum, qui audiunt, mentibus aut ſedandis, aut excitandis exprimenda eſt, ut finem perſuadendi attingat; cumque Ciceronis ſententia poeta finitimus ſit oratori, numeris paulo aſtrictior, uerborumque licentia liberior; nō ſatis erit ſi pulchrum, politum, ornatumue poema condat, niſi etiam ſuaue, iucundum, flexanimum; aut quod recte affectiones explicans quo-

cunque libeat auditoris animum compellat. Idque fortaſſe non ea difficultate quiſque aſſequetur, qua arbitrantur. ſi uidelicet eos affectus, quos audientibus incutere uolet, non abſque animi impetu, atque ardore inflammatus euomuerit. Nunquã enim ſpectator ad mœrorem, luctum'ue adigetur, ni prius loquentem ipſum mœrore affectum, lugentem'ue aſpexerit. Nam quemadmodum a' natura ipſa hominibus eſt inditum, ut ridentibus arrideant, hilaritatemque uultu oſtendant; ita flentibus triſtitiam, ſqualorem, lachrymasque præ ſe ferunt. Hi quoque ſuapte natura maxime perſuadent, Ariſtotele teſte, qui perturbationibus affecti ſunt; quo fit ut exagitatus exagitet, perturbetque uerisſime perturbatus. Nullo quippe modo fieri poteſt, inquit Cicero, ut doleat is qui audit, aut oderit, aut inuiderit, aut pertimeſcat aliquid, aut ad fletũ, miſericordiamque deducatur; niſi omnes hi motus, quos orator illi adhibere uolet, in ipſo oratore impreſſi atque inuſti uidebuntur. Præterea qui perſonæ cuique congruentem orationem nequaquam tribuet, nullo pacto attentos animos, patentes'ue aures habebit; quinimo ſpectantium cõſeſſum ad ſomnum aut irriſionem prouocabit, dignus equidem, qui eijciatur, ac tota cauea exſibiletur. At quoniam uultus eſt imago animę, mentisque ſermo quidam tacitus, idcirco eum orationi, ac materiæ qui loquitur adaptare debet, rebus inquam minacibus iratum, triſtibus mœſtum, lętis hilarem; grauibus auſterum, et, ſi de rebus ſerijs loquatur ſeueritatem adhibeat, ſi de iocoſis leporem. Demum illud ſcitu fortaſſe non erit iniucundum, quòd quemadmodum pulchrum animal, aliud'ue quippiam ex aliquibus compoſitum, Ariſtotelis ſententia, non ordine tantũ, membrorumque omnium compactione ac ſymmetria dicitur; uerumetiam & congruenti magnitudine; ſiquidem unumquodque pulchrum ex magnitudine conſtat atque ordine; ita & in poematibus magnitudo, qualis in Homericis ac Maroniano, requiritur, ut pulchra iure dici mereantur, eò quidem magis, quòd mediocritas in poeſi nullo pacto conceditur.

Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum; iuuat, aut impellit ad iram,
Aut ad humum mœrore graui deducit, & angit;

Poſt effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis abſona dicta,
Romani tollent equites, peditesque cachinnum.

Aſſignat nunc auctor animi motus exprimendi modum, repetens eorum, quæ dixit, breuem quandam rationem. Vnuſquiſque enim naturaliter uarijs perturbationibus obnoxius, intus in pectore cum gaudio, excandeſcentia, mœrore, alijsque id genus affectionibus moueatur, nunquam alios accendet; niſi oratione, quæ a' deo ad exprimẽdos animi ſenſus concęſſa hominibus eſt, inflammata eoſdem impetus atque ardores expreſſerit. Quod quidem nullo pacto commode fiet, niſi uiciſſim ipſe animo affectus ad dicendum prodeat. & hinc iure opinabatur Cicero Pacuuium, cum Telamonem iratum luctu filij furentemque induceba t, leni animo ac remiſſo nequaquam fuiſſe; ſæpe enim audiſſe fatebatur poetam bonum neminem (id quod à Democrito & Platone in ſcriptis relictum eſſe conſtat) ſine inflammatione animorum exiſtere poſſe, & ſine quodam afflatu quaſi furoris: Vnde longe opinione falluntur, ut ego arbitror, qui quoſdam poetas uerſus amatorios, ni mauis græce ἐρωτικούς, ipſos amore non incenſos ardenter edidiſſe opinantur. Nam quemadmodum cupidinis uim nemo unquam, niſi eiuſdem prius telis confoſſus, uere atque ex animo explicabit; ita & rem funebrem nullus uir, etſi eruditiſſimus, apte conſcribet; niſi dolore affectus, eo quidem animi mœrore ad condenda carmina acceſſerit. Sed quid plura? Nemo eſt adeo iudicij, poetarum'ue lectionis expers, qui non animaduertat tunc maxime poetam quenque legentem concitare; cũ ipſe uero animi motu, & quodam quaſi furore inflammatus cecinerit. Quis enim epigramma illud, uel potius epitaphium a' doctiſſimo Catullo in fratris inferijs non ſine ſuſpirio, ac gemitu ab intimo corde emiſſum legat? quin pallore uultum mœſtitia decoloratum reddat, uox ad miſerabilem ſonum inflectatur, oculique lachrymarum uim profundant? Quod quidem tanquam ſpeculum, in quo affectionum uim omnem, atque ardorem intueri quiſque poſſit, hic apponere fortaſſe non dedecebit.

Multas per gentes, & multa per æquora uectus
Aduenio ad miſeras frater ad inferias;

Vt te

Vt te poſtremo donarem munere mortis;
Et mutum nequicquam alloquerer cinerem.
Quandoquidem fortuna mihi tete abſtulit ipſum,
Heu miſer indigne frater adempte mihi.
Nunc tamen interea priſco quæ more parentum
Tradita ſunt triſtes munera ad inferias.
Accipe fraterno multum manantia fletu;
Atque in perpetuum frater aue, atque uale.

Poeta itaque uolens audientes legentes'ue ſuis carminibus commouere, prius debet ad unumquenque fortunæ habitum ſeipſum informare. Vt ſi lætum hominem inducere uelit, iratum, aut mœſtum; neceſſe eſt, ut prius quàm manum paginæ admoueat, lætitiam, iram, aut mœſtitiam ipſe animo concipiat; affiaturque uere perturbationibus illis, ut optime exprimat. Si quidem mentis conceptus congruentia uerba ſubſequūtur, quæ Ariſtotelis ſententia ſunt τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων σύμβολα. Quòd ſi quiſpiam legem hanc non obſeruans interloquentibus perſonis eam orationem tribuerit, quam ſecunda aut aduerſa fortuna minime poſtulare uidetur, ab uniuerſo conſeſſu, equitibus pariter & plebe irridebitur.

DE PERSONARVM DIVERSIS CONDITIONIBVS, ATQVE NATVRIS.

Intererit multum Dauus ne loquatur, an Heros,
Maturus ne ſenex, an adhuc florente iuuenta
Feruidus, an matrona potens, an ſedula nutrix,
Mercator ne uagus, cultor ne uirentis agelli.

Animaduertendum eſt omnino, ne tantummodo poetæ ad ſecundam aut aduerſam fortunam reſpicientes, eos, qui proſpero ipſius utantur flatu, gaudio exultantes geſtientes'ue introducere, aut contra eadem reflante mœſtos atque afflictos, uarijsque affectionibus congruentem ſermonem effingere ſatis ducant.

vide Madium 342 p

Nam & diuerſæ hominum, quos loquentes fabulæ ſuſcipiunt,

conditiones, qualitates, atque naturæ diligenter obſeruandæ; ut is decor cuique tribuatur, quem ſtatus poſtulet. obſcurus in quam perſonis ignobilitas, illuſtribus nobilitas, humilimiſque abiectio tanquam proprij colores aſcribantur. Intereſt enim non parum, interloquatur ne ſeruus an herus (ut heroa pro domino accipiamus) quippe illum, cuius uis & fortunæ conditio infima eſt, ut inquit Cicero, cõtemptũ, ſummiſſum, ſemperque dicto audientem eſſe oportet; cum dominus famulis opera faciunda imponere, recteque imperare debeat; uerbera autem, & uincla non, niſi cum oportuerit, adhibere. Ni mauis ſimpliciter pro Dauo perſonam quamlibet infimam & abiectam, pro heroe præſtantiorem, inque ampliſſimo dignitatis gradu locatam intelligere. Nam alioqui ſcriptor perſonæ cuique congruentes mores, prout eius uita ac natura poſtulare uidentur, non aſſignans, pictori iure comparabitur; qui pulcherrimum formaque præſtantem iuuenem in tabella effingere conatus, luſcum, gibberum, loripedem, ſimis naribus, labeonem depingeret; tandemque pro Ganymede Therſitẽ Homericum illum oſtenderet. Qui αἴσχιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε,

φολκὸς ἔην, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα, τὼ δέ οἱ ὤμω
κυρπὼ ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε, αὐτὰρ ὕπερθεν
φοξὸς ἔην κεφαλήν. ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λαχνή.

Quòd ſi ſenex inducatur, maturitatem, quæ peculiaris eiuſce ætatis eſt, retineat; rebuſque agendis accuratam circumſpectionem adhibeat; celeritatemque cunctatione compenſans ſemper illud mente fixum habere oſtendat, σπεῦδε βραδέως. Nam iuuenis adhuc florente ætate ferox, ſanguineque, ut ainnt, efferueſcente uehemens, ac uiolentus impetu animi potius, quàm conſilij tarditate cuncta aggreditur. Matrona uero opulenta, pollens; fucata, ancillarumque comitatu inflata, pariter uentris atque animi tumorem cum præ ſe ferat; nutricem uel pediſſequam ſedulam, diligentemque ad munus ſuum omnia illius mandata exequi ſummo ſtudio decet. Rurſus poeticis pigmẽtis mercatorem informare qui uolet, decus ſeruabit; ſi eum huc atque illuc paſſim uagari, ac toto foro uolitare, negotiumque ſuum haud otioſe agere finxerit. quippe qui coaceruandæ cauſa pecuniæ impiger ad extremos currit Indos; ac ſæpenumero

nauim iactantibus auſtris, fortem ualde ſuam dolens militiam nuncupat potiorem. Demum agelli cultor effingēdus erit egēs, atque tenuis; ut qui terminos agelli ſui nunquam aut raro excedens, paruuli ruris fructibus, ac uoluptatibus contentus, uitamque degens ſecuram cum bobus ac uomere, procul ab omni moleſtia & perturbatione, ea felicitate gaudeat; quam Apollo Pythius Aglao Pſophidio arcadum pauperrimo tribuit. adeo ut de eo merito Maronianum illud prædicetur.

Fortunatus & ille, deos qui nouit agreſtes,
Panaque Siluanumque ſenem, nymphasque ſorores.
Illum non populi faſces, non purpura regum
Flexit, & infidos agitans diſcordia fratres.
Aut doluit miſerans inopem, aut inuidit habenti.
Quos rami fructus, quos ipſa uolentia rura
Spōte tulere ſua, carpſit. & reliqua.

Colchus an Aſſyrius, Thebis nutritus an Argis.

Ad hæc natale ſolum a poeta perſpiciendum, cœlique clima, in quo quiſque natus, educatusque ſit; cum diuerſæ gentes, ac nationes inter ſe diuerſis moribus ac naturis differant. Scythæ enim, Firmico auctore, feri ſunt atque inhumani; Itali ſemper regali nobilitate præfulgidi; Galli ſtollidi; Cræci leues & fallaces, quorum familiaritates parum fideles uocat Cicero; Aphri ſubdoli ac bilingues, apud quos inhumana crudelitas, perfidia pluſquam punica, nulla fides, nulla religio, nullus deorum metus, nullum iuſiurandum, nihil denique ueri, nihil ſancti; auari Syri; acuti Siculi; luxurioſi ſemper Aſiani, & uoluptatibus occupati; Hiſpani elata iactantiæ animoſitate præpoſteri; demumque Græci artibus, Hiſpani numero, Galli robore, Pœni calliditate pollent; inquit Cicero. Vnde haud immerito Vegetius, quibus e regionibus tyrones eligendi ſint, præcipiens aſſerit, cœli plagam ad robur non tantum corporum, ſed etiam animorum plurimum ualere. Quippe nationes, quæ nimio ſolis ardore exſiccantur, minus habere ſanguinis arbitrantur; & propterea conſtantiam, aut fiduciam pugnandi

nullam; metuiunt enim uulnera qui exiguum ſanguinem habere ſe nouerint. Contra ſeptentrionales populi remoti à ſolis ardoribus inconſultiores ſunt, largoq́ue ſanguine redundantes ad bella promptiſsimi. At qui in temperatioribus plagis oriuntur, & ſanguinis copiam habent ad uulnera contemnenda, & prudentiam circumſpectionemq́ue in dimicãdo. Præterea non tantum regionis, uerumetiam & urbis, in qua quiſque genitus, habendam eſſe rationem, cum ſingulæ ciuitates ſuos habeant mores & inſtituta, iubet auctor; dum de Thebano atque Argiuo meminit. Nam Colchus & Aſſyrius prouincias denotant.

DE PERSONIS INTRODVCENDIS.

Oreſtes poſt maternã cædem tãti ſceleris cõſcientia cruciatus in perpetuũ mœrorem, ac deinde furorem incidit. Qui morbus à medicis melãcholicus nuncupatur. Quam rem poetæ fabularũ inuolucro cõtegentes eum à furijs agitatũ effinxerunt.

Aut famam ſequere, aut ſibi conuenientia finge
Scriptor; honoratum ſi forte reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget ſibi nata, nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox, inuictaq́; flebilis Ino;
Perfidus Ixion; Io uaga; triſtis Oreſtes.

Cum generaliter de unicuique perſonæ decoro tribuendo paulo ante præceperit, nunc ordinatim oſtendit, quæ perſonæ in fabulas admittendæ, diſtinctionem quandam ſubijciens; quandoq́ue ſcilicet notas, ut quæ à prioribus poetis celebratæ fuerint, introduci; & tunc famæ maiorum, atque exiſtimationi adhærendum; id eſt quam opinionem habuerint qui de eis prius ſcripſerunt, eam ſeruent & poſteri. uel ſi aliquid noui depromendum eſſet, fingant conuenientia, congruentes'que mores tribuant, minime ab illis diſcrepantes, quos priſci auctores indiderunt. Exempli gratia ſi Achillem ab Homero poetarum principe adeo celebratum, decantatumq́ue, ut ab Euſtathio doctiſſimo interprete φιλοχολώς cognomento uocetur, reponere, aliud'ue de eo poema contexere uelis; fac effingas talẽ,

qualem ille prius informauit. appareat inquã in tuo opere impiger, iracundus, inexorabilis, acer, parumque legibus obtemperans; ut qui ius faſque paruipendens omnia armis arroget. Quæ quidem ad ferocem natura militem ſpectare uidentur. Sed notandum, impigrum atque acrem uocaſſe Achillem eiuſdẽ Homeri exemplo; à quo ποδάρκης alias nuncupatur, πόδας ὠκὺς aliâs non ſine ſumma laude. Inter alia enim corporis bona non paruiducendum eſt curſu præſtare. Ad curſum, inquit Vegetius, præcipue aſſuefaciendi ſunt tyrones, ut maiore impetu in hoſtem currant, ut loca opportuna celeriter, cum uſu uenerit, occupent; uel aduerſarijs idem facere uolentibus præoccupent; ut ad explorandum alacriter pergant, alacrius redeant; utque fugientium facilius terga comprehendant. Vnde Maro Camillam Volſca de gente ut bellatricem ac uiraginem, quippe colo calathis'ue Mineruæ non erat aſſueta manus, ſed prælia dura pati, laudibus extollens ei ſummæ gloriæ tribuit, quòd pedum curſu uentos præuertebat. Quinetiam Homerus alibi Antilochum à curſu ita laudauit;

Ἀντίλοχος περὶ μὲν θείειν ταχὺς, ἠδὲ μαχητής.

Papyrius quoque è Romanorum ducibus contra Alexandrum Macedonem, cum Italiam inuadere ſtatuiſſet, imperator deſignatus, curſoris cognomentum à pedum pernicitate adeptus fuit. Agilitas denique ad currẽdum cum corporis uiribus ad reliquas exercitationes tertium humanorum bonum, cum primum ſit ſanitas, ſecundumque pulchra forma, à Platone habetur in legibus. Cæterũ quàm Achilles iracundus fuerit, atque inexorabilis, abunde ex longa non modo contentione, ſed penè dimicatione, quam cum Agamẽnone habuit, apud Homerum cognoſces. ei quippe iracundia inerat tanquam animi habitus.

Si quid inexpertum ſcenæ committis, & audes
Perſonam formare nouam, ſeruetur ad imum
Qualis ab incepto proceſſerit; & ſibi conſtet.

Abſoluit nunc auctor diſtinctionis, quam diximus, partem alteram. Vt ſi quis forte nouam perſonam, de qua maiores nequaquam meminerint, inducere uelit, ſumma ope niti, animumque ad id maxime aduertere debet; ut quos mores ab initio ei dederit, quam'ue naturam, ad finem ſeruare faciat; ne ſibi ipſi non

conſtare uideatur. abſurdum enim eſſet admodum, ſi quem á principio grauem atque ſeuerum effinxerit, operis progreſſu ſcurram, aut prodigum auarum, audacem'ue timidū oſtendat. Vnde Maro paſſim toto pöemate Aeneam ſuum ob ſingularē pietatem ſummis laudibus ad cœlum extollens à quibuſdam laceſsitur, quippe qui ſibi contrarius eum poſtremo impium, inhumanumque inducat. ſi enim clemens, miſericors, ac maxime pius erat, non'ne hac Turni ſupplici prece, humilique obſecratione flecti oportuerat?

Equidem merui, nec deprecor, inquit,
Vtere ſorte tua; miſeri te ſi qua parentis
Tangere cura poteſt; fuit & tibi talis
Anchiſes genitor, Dauni miſerere ſenectæ.
Et me, ſeu corpus ſpoliatum lumine mauis,
Redde meis; uiciſti, & uictum tendere palmas
Auſonij uidere. Tua eſt Lauinia coniux.
Vlterius ne tende odijs.

Nihilominus deſinant critici tantum uirum ſubſannare; quem potius tanquam artis poeticæ iubar admirari, ac ſuſpicere maxime decet. Subdit enim iuſtam iræ cauſam, ulciſcendique libidinem; qua accenſus Aeneas iure quodammodo Turni in aduerſo pectore ferrum condidit. Et iam ſi recte poetæ uerba perpendantur, tunc quoque illum ad ignoſcendum propenſum quiſque deprehendet. Inquit enim.

Et iam iamque magis cunctantem flectere ſermo
Cœperat; infelix humero cum apparuit alto
Balteus, & notis fulſerunt cingula bullis
Pallantis pueri; uictum quem uulnere Turnus
Strauerat; atque humeris inimicum inſigne gerebat.

Patet igitur quòd Aeneas ſuppl.ci Turni prece iam flecti cœperat, uitam profecto condonaturus, ni Pallantis balteum conſpexiſſet; quem pro Troianis acerbiſsima morte affectum, & quæ infelici Euandro ad bellum diſcedens promiſſa dederat, mente recolens, iuſtiſſimus ultor merito interfectorem luce priuauit.

DE IMITATIONE ATQVE CONVERTENDIS FABVLIS.

Difficile eſt proprie communia dicere; tuq;
Rectius iliacum carmen deducis in actus,
Quàm ſi proferres ignota, indictaq; primus.
Publica materies priuati iuris erit, ſi
Nec circa uilem, patulumq; moraberis orbem;
Nec uerbum uerbo curabis reddere fidus
Interpres.

Communia, non priuati iuris; quibus omnes uti poſſint.

Quoniam Flacci ætate græcos, quorum monumentis diſciplinæ omnesq́ue artes ingenuæ illuſtratæ fuerant, tum præcipue poeſis ipſa, partim imitando, partim autem interpretando uertendoq́ue poemata exarabant; adeo ut fabulæ nonnullæ latinæ ad uerbum de græcis expreſſæ fuerint: idcirco de imitatione, cõuertendisq́ue fabulis aliquid præcipere conſentaneum duxit. Quæret aliquis forſitan, cur Horatius hic imitationem tantopere extollat; potiuſque tranſferendam eſſe à græcis materiam, quàm nouam proferre moneat. cum alibi ſe iactans dicat;

> Libera per uacuum poſui ueſtigia princeps,
> Non aliena meo preſſi pede; qui ſibi fidet
> Dux reget examen;

Innuens doctum uirum, ingenijq́ue uiribus fidentem non alieno auxilio, ſed, ut dicitur, marte ſuo uunmquodq́ue opus aggredi, atque perficere. Sciat qui de hoc ambiget Romanos, ab urbe condita per multos annos Reipublicæ tantũmodo adminiſtrationem, imperij incrementum, atque arma digna duxiſſe, in quibus elaboraſſent; doctrinas uero, omniaq́ue literarum ſtudia neglexiſſe; ut qui eorum emolumentum ac ſuauitatem nondum deguſtarant. Poeſis enim Romæ ſero in lucem prodijt. Nam CCCCX. annis fere' poſt cõditam urbem Liuius An

dronicus primus fabulam cōſcripſit. Philoſophia uero donum & inuentum deorum ad Ciceronis uſque ætatem latuit; quam ipſe latinis literis (ut empedoclea dogmata omittam, quæ Lucretius latinis carminibus explicauit) quantum amicorum cauſæ, atque Reſpublica otij dabant, illuſtrandam ſuſcepit. Poſtea uero quàm literæ, ac diſciplinæ paulatim in honore, qui quidem alit artes, eſſe cœperunt, tot florentia, ac pene diuina ingenia in earum ſtudio deſudarunt; a' græcorum lateribus nequaquam diſcedendo; à quibus philoſophiam, omneſque ingenuas diſciplinas habuiſſe ingenue fatetur Cicero. adeo ut pauci tunc latine ſcripſerint, qui ab illis non mutuati fuerint. Et, ut de principibus tantum loquar, nonne Cicero in philoſophicis libris modo Stoicos, modo Platonem integrum, & præcipue in officijs Panætium expreſſit? Lucretius nonne totum Empedoclem hauſit? Demumque Maro nonne Homerum, Heſiodum, atque Theocritum tanquam auidiſſimus helluo exorbuit? Nā quemadmodū Græci a' Phœnicibus, qui ab Aegyptijs, doctrinas acceperunt, ſic & Romani ab illis. imo Romana lingua adeo cum græca conuenire uidetur, ut iure quodā affines, ſororeſque iudicentur. Animaduertens ergo Horatius noſter quantum Romani eiuſmodi cum imitatione, tum interpretatione indigebant, ut ſermo eorum locupletaretur, omneſque ſcientiæ græcorum, arteſque tranſmarinæ in Latium commigraſſent (quod quidem Latini fere' aſſecuti ſunt hodie, & fortaſſe quæ a' Græcis acceperunt meliora, & perfectiora reddiderunt) conſiderās quoque quàm difficillimum ſit nouam materiam, aut incognitā proferre, merito decreuit ſatius eſſe; ab Homeri Iliade carmina in ſcenam transferre, quàm poema noui incognitique argumenti edere. eo magis quôd ille, ut aſſerit Ariſtoteles; μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν, καὶ τὰ τῆς κωμῳδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν οὐ ψόγον ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας. ὁ γὰρ μαργίτης ἀνάλογον ἔχει ὥσπερ ἰλιὰς, καὶ ὀδύσσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας, οὕτω καὶ οὗτος πρὸς τὰς κωμῳδίας. Quod quidem quemadmodum fieri oporteat, regulam ſubdit; Rem ſcilicet publicam, hoc eſt notam, peruulgatam, a' Græciſque antea conſcriptam effici priuatam, ac ſuam cuiuſque propriam, ſi non totum opus, quod imitandum ſumpſerit, amplexabitur; materiamue omnem continuata rerum ſerie, ac ueluti ab initio ad

tio ad finem peracto circulo latinã reddiderit. nam locis uilibus ac uulgaribus, nimis tritis & communibus non eſt inſiſtendum; quæ neque præſtantia neque nouitate legentibus oblectationẽ allatura exiſtimentur. adhibendum ergo erit acre iudicium; ut lectu digna, & quæ uoluptatem præbeant conuertantur, indigna uero omittantur (nam Ariſtotelis ſententia qui rem imitandam non imitabilem ſibi propoſuerit, ſponte ſua in peccatum incidit) & pleraque de proprij ingenij theſauris depromantur; ne ſemper imitator ex alterius ore loqui, & tanquam Echo quędam uerba uerbis reddere uideatur. cum alioqui poema concinnum, atque egregium nequaquam euadat; imo tanquam res uilisſima nulliusque momenti contemnatur. nam quæ omnibus patent, affluentemq́ue ſui copiam præbent, pro nihilo habẽtur. Quod quidem ſtudioſe diligenterq́ue, ut omnia, curauit Maro, Homerum imitatus. Sumpſit enim ab eo tantummodo operis formam; & quæ ſplendorem dignitatemq́ue ſuo poemati datura uidebantur, ſurripuit. Quando uero lineam decori eum tranſiſſe animaduertebat (fieri quippe non poteſt, ut quandoque Homerus non cæcutiat) ipſe alieno periculo factus cautior accurate agebat. adeo quòd unus omnium imitationis ſcopum attigiſſe mihi uidetur. Poema denique, quod imitandum ſuſcipimus, debet eſſe exemplar & imago quaſi quædam; ad cuius ſimilitudinem opus ſuum quiſque effingat; totum inquã corpus, & non partes ſingulas conformet. Nam qui uerbum è uerbo exprimit, interpretis munere fungitur. & quod maius, qui uertit etiam minime uerbum uerbo, ſed ſenſum ſenſui reddere debebit; cum pleraque in contextu græco ſplendeant, quę, ſi ad uerbum transferantur, latinam ſtructuram omnino deformabunt. Multi præterea ſenſus græce paucis abſoluũtur, quos latine pluribus explicare oporteat; ut ob uerborum concinnitatem ſententia arrideat. Vnde qui græcos nonnullos auctores latinos reddiderunt, hoc uitio laborarunt; dum ſcilicet fidi interpretes uerbum de uerbo exprimere tentarunt, orationẽ aſperam, horridam, incultam, atque conciſam effecerunt; adeo ut uix latinam locutionem redoleat. Quod quidem Boetio uſu ueniſſe arbitrantur; ſeu quicunque alius primus Ariſtotelem latine loqui fecit. Verum ne indicta cauſa talis uir latinæ philo-

F

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſophiæ parens iure uocandus cōdemnetur, ampliandi detur po teſtas. Ac primo diſtinguendum. Nam aut hiſtorias conſcripſe runt Græci auctores, quos in Latium quiſpiam traducere nititur; & tunc lex conuertendi, quam tulit auctor, omnino ſeruanda. nihil enim intereſt ſi uerba negligantur, dummodo ſententiæ diligens ratio habeatur. quippe ab hiſtoria nil amplius, quàm res geſta deſideratur: aut orationes: quæ quidem non tā tum ſenſa, uerumetiam uerba perappoſita ac recte collocata, ornamentaque dicendi, quæ colores uocantur rhetorici, expetūt; ut concinnæ, diſtinctæ, ornatæque uideantur. aut diſciplinas: & tunc quoad eius fieri poterit uerbum uerbo reddendum; unaquæque enim uox accurate eſt penſitanda, ut ſenſus pateſiat. Quod equidem in Ariſtotele ipſo enucleando cui nō eſt perſpicuum? ſæpe enim ac ſæpius δὴ aut δὲ, aliæque id genus minimę contextus particulæ ponderandæ occurrunt; quæ ſi omittā tur, philoſophi ordo, qui mirificus habetur, nequaquam continuaretur. Vnde merito doctorum hominum conſenſus obtinuit, ut in publicis Gymnaſijs antiqua tralatio exponatur. Nā alij politam ſtructuram reddere conati multa intermiſerunt; quę alioqui ad ſenſus integritatem ſpectabant. conſtat enim, eiuſcemodi auctores non elegantiæ, ſed doctrinas acquirendi cauſa a ſtudioſis uolui; eò magis quòd philoſophorum oratio mollis, caſta, uerecunda, uirgo incorrupta quodāmodo, ut quę omnem fucum aſpernetur, potiuſque ſermo quàm oratio eſſe debeat. De poematis autem conuertendis longe alia eſt ratio. Nam quē admodum imitatio probanda eſt, ita minime laudandi meo iudicio recentiores quidam græcos poetas ad uerbum uertentes, latinis'ue carminibus græca carmina explicantes; qui profecto neque emolumentum, neque delectationem præbent.

Nec deſilies imitator in arctum,

Vnde pedem proferre pudor uetet, aut operis lex.

Proſequitur hic demum præceptum ultimum in imitatione obſeruandum; ne dum imitando quiſpiam cuncta uelit conſectari, ex ampliſſimo poetarum campo in eas anguſtias incidat, eoſque cancellos ſibi circundet; unde amplius egredi non liceat, minimeque in euagationes illas poetarum, quæ operis ſunt condimenta, anguſto loco circuncluſus egredi poſſit. Nam qui cer

tos ſibi fines ac terminos conſtituerit, illos transgredi nõ debet. & quẽadmodum ſi lex aliquem ſontem in inſulam releganerit, alio'ue terrarum angulo habitare iuſſerit, inde impune diſcedere nequaquam licet; ita cum imitator poetę ſeſe addixerit, a' Cuius ſcriptis ne tranſuerſum quidem unguem aberrare ſtatuerit, nihil aliud conſcribet, niſi quod ille prius dictauerit. Quapropter ei, qui alios imitari uult, maxime cauendum & prouidendum monet; ne ſibi ipſi libertatem adimat, ſponteque ſua in anguſtum carcerem introeat; unde pedem proferre nunquam ualeat, præſertim quòd Cicero (licet de oratore loquatur, qui in hoc maxime cum poeta conuenit) imitatorem primum elaborare debere in deligẽdo duce aſſerit; deinde quæ in eo, quem probauerit, excellent, ea diligentiſſime perſequi; ne uitioſa cõſectando pene alter Fuſius nominetur; qui C. Fimbriæ neruos in dicendo nequaquam aſſecutus, oris prauitatem, & uerborum latitudinem, uel, ut Gręci dicunt, χασμωδίαν imitabatur.

DE HEROICO POEMATE EXORDIENDO.

Nec ſic incipies, ut ſcriptor Cyclicus olim,
Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.
Quid dignum tanto feret hic promiſſor hiatu?
Parturient montes, naſcetur ridiculus mus.
Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte;
Dic mihi Muſa uirum, captæ poſt tempora Troiæ
Qui mores hominum multorum uidit, & urbes.
Non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem
Cogitat; ut ſpecioſa dehinc miracula promat,
Antiphaten, Scyllamq́ue, & cũ Cyclope Charybdim.
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,

Hoc uerſiculo utimur prouerbij uice, quotieſcunque uẽtoſum aliquem oſtentatorem ſignificare uolumus; qui uerbis quidem mira omnia pollicetur, re ipſa poſtea nugas allaturus.

Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo;
Semper ad euentum feſtinat, & in medias res
Non ſecus ac notas auditorem rapit.

Animaduertens Horatius nullum opus ad bonum finem perue nire, niſi ab optimo principio inchoatum fuerit; qui alibi facti dimidium eum, qui cœperit, habere affirmauit; Ἀρχὴ γὰρ, inquit Ariſtoteles, μεγάλην ἔχει ῥοπὴν πρὸς τὰ ἑπόμενα, καὶ πλεῖον ἢ τὸ ἥμισυ τοῦ παντός ἐστι, καὶ πολλὰ ἐμφανῆ γίνεται δι' αὐτῆς τῶν ζητουμένων; merito nunc Cyclici uatum ineptiſſimi comparatione, atque Homeri, à quo tanquam perenni fonte omnis præſtantia defluxit poetica, ſubiji cit regulam de opere heroico exordiendo. Quod maieſtate reliqua omnia antecedit, & fortaſſe ob ſuam magnitudinem poematis nomen meretur. CAVEAT ergo unuſquiſque ne ſtatim ab initio tumidus inflatus'ue appareat; elato turgidoque carmine magna promittat, aut ea polliceatur, quę pręſtare haud facile poſſit. Nam cum opus paulatim aſſurgere debeat, tantis promiſſis maiora, uel ſaltim congruentia quo modo ſubſequentur? quod fecit Cyclicus neſcio qui poetę nomine nequaquam dignus; qui bellum Troianum cantaturus; nubes & inania captans ita exorſus eſt.

Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.

Quo quidem principio neſcio an quicquam turgidius, &, ut ita loquar, uentoſius proferri poſſit. At quid inde? Qui primũ maria, ut aiunt, promiſerat, & montes, ueluti à cœlo in terrã delapſus in uilia quęque ac uulgaria decidit. Nam ſi recte uerſus ille perpendatur, inuenies tanto flatu, tantoque ſpiritu emiſſum, ut ἀδύνατον quaſi ſit conſona ſuggerere. & queadmodum operis progreſſu ſemper poema maiorem accretionem elationem'ue recipere oportet; ſic eo carmine pręmiſſo neceſſario in diminutionem ſubmiſſionem'ue pręcipitabit; atque ex montium partu ridiculus mus procreabitur. Vnde recte feciſſe mihi uidentur nonnulli doctiſſimi uiri, acrioríque iudicio prędití; qui Italicum Siluium ita exorſum,

Ordior arma quibus cœlo ſe gloria tollit

Aeneadum; Multoque magis Statium ſic,

Magnanimum Aeacidem, formidatamque Tonanti

Progeniem, Subſannarunt; penituſque ab optimorum poetarum cœtu eiecerunt. Quod autem ſubdit auctor, Quãto rectius hic, qui nil molitur inepte, optimi pręceptoris officio fungitur; non enim ſatis eſt quod uitium fugiendum ſit monere, niſi & uirtutem expetendam proponat qui accurrate uult. pręcipere. Itaque Cyclici exemplo quid in poemate inchoando euitandum cum explicaſſet, nunc Homeri poetarum omniũ facile principis quid maxime obſeruandum ſtatuit. qui odyſſeam moderate, ſcienter, ac ſummo iudicio ita aggreditur.

Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
Πλάγχθη. ἐπεὶ τροίης ἱερὸν πτολίετρον ἔπερσε
Πολλῶν δ᾽ ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω.

Quod ipſe breuiter appoſiteque ita interpretatur;

Dic mihi Muſa uirum, captę poſt tempora Troię
Qui mores hominum multorum uidit, & urbes.

Quo quidẽ moderato ęquabilique principio approbauit, inchoandum eſſe opus a᾽ leui initio, ac deinde paulatim tanquam ab infimo fundamento extollendum. Rurſum quid modeſtius eſſerri potuerit; quàm iliacarum rerum primordium? quo quidem uir ille diuinus ad canendam Achillis iram, ut ſibi aſpiraret, ſuppliciter muſam inuocat.

Μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω ἀχιλῆος
Οὐλομένην, ἣ μυρί᾽ ἀχαιοῖς ἄλγε᾽ ἔθηκεν.
Πολλὰς δ᾽ ἰφθίμους ψυχὰς ἄϊδι προΐαψεν
Ἡρώων, αὐτοὺς δ᾽ ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν.

Cumque paulopoſt ad ſublimia & rerum miracula aſcendat, ex fumo clariſſimum lumen excitat; & quodammodo ab orci caligine ad cœli ſplendorem ſe erigit. Nam ille alius a᾽ ſolis feruida rota (ut ita loquar) in Plutonis tenebras pręcipitans ex fulgore potius fumum adipiſcitur. Vnde decernunt grãmatici Maronem poema ſuũ inchoaſſe inde; Ille ego, qui quondã; & nó arma, uirumque cano; ut nonnulli arbitrantur. Nam ſi principio ſtatim ab armis intonuiſſet, Cyclico forſitan aſſimilaretur. Quocirca nequaquam eos admittunt, qui quatuor priores uerſus tanquam a᾽ Maroniana maieſtate diuerſos aſpernantur. prę

ſertim quòd conſulto carmina illa perindè atque ſuarum lucubrationum indicem appoſuiſſe cenſent; ut quidquid antea conſcripſerat, de re paſtorali ſcilicet, ac ruſtica, omnibus notum faceret; ne quis ſibi falſo uendicaret. quippe tunc ſurripiebantur carmina; conſueuerantque inuidi quidam ex alienis ſcriptis falſam gloriam aucupari. quod quidem peruulgati uerſiculi teſtantur; qui Maroni ipſi aſcribuntur.

Hos ego uerſiculos feci, tulit alter honores.
Sic uos non uobis nidificatis aues,
Sic uos non uobis uellera fertis oues,
Sic uos non uobis mellificatis apes,
Sic uos non uobis fertis aratra boues.

Sunt tamen nonnulli alij acrioris iudicij, qui ſummiſſam illam, & nimis abiectam humilitatem contemnentes eos uerſus tanquã nothos reijciũt; proculque eſſe à Vergiliana phraſi, & grauitatè contendunt. Rurſum hos,

Arma uirumque cano, Troiæ qui primus ab oris
Italiam fato profugus, Lauinaque uenit Littora,

proprium eſſe fœtum, neque meliori principio opus Iliade maius, ut inquit ille, informari potuiſſe decernunt. Quis enim eſſet tam iudicij expers, qui Homericæ Iliados atque Odyſſeæ primordia cum hoc Maroniano mirum in modum conuenire non fateatur? eundemque ſpiritum ex eodem ore emiſſum nõ agnoſcat? eò magis quod ſi quis æqua trutina eiuſmodi carmen examinabit, neque cum Cyclici uentoſo primordio, neque cũ Silij aut Statij tumidis exordijs cõuenire deprehendet. Nam etſi prima uox turgidula uidetur, uerbis tamen, quæ ſequuntur quid leniùs, ſedatiusque proferri poteſt? cum illi contra ad cœlum euolantes iure reprehenſionem ſubierint. Quod equidem ut facilius credam facit illud Propertij,

Qui nunc Aeneæ Troiani ſuſcitat arma,
Iactaque Lauinis mœnia littoribus;

Quo ſanè ad Aeneidos initium alluſiſſe uolunt, & meritò; nam paulopoſt illud Eclogæ

Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexim,
Delitias domini, nec quid ſperaret habebat,

ita commutauit.

Felix intactum Corydon qui tentat Alexin,
Agricolæ domini carpere delitias.

Quinimo affirmare audeo, Maronem, ſi uoluiſſet, nũquam eiuſmodi priores, atque humillimos uerſus euomere potuiſſe. Natura quippe eum ad ſublimiora finxit; adeo quòd in carminibus paſtoritijs Theocriti humilitatem (ut aliâs abunde diximus) ac Doricam illam ruſticitatem nullo modo expreſſit. At cum de poematum initio pertractemus, non erit fortaſſe ab re pauca diſſerere, an à prima rerum origine opus ſit inchoandum; & fortaſſe annuerit quiſpiam. Nam cum hiſtoricus ac Poeta in omnibus conueniant; niſi quòd alter numeris ſolutus, alter deuinctus eſt; ille ueritati adhæret, hic mentitur, quod quidẽ nomen indicat; hiſtoria rerum ordinem, ſeriemque requirit; ut à principio gradatim ordinateque contexatur. Teſtis apud Græcos Herodotus, qui ſuum Muſarum opus ab ultimo initio repetere conſentaneum duxit; ac noſter Liuius, ut alios omittã, qui Romanorum geſta ab urbe condita, uel paulo altius a' Troiã capta inchoauit. Nihilominus auctor contrarium decretũ profert, adhuc ab Homeri integerrimi ac ſapientiſſimi iudicis ſententia non diſcedens. Poema ſcilicet non eſſe a' prima rerum origine repetendum; quemadmodum neſcio quis reditum Diomedis deſcripturus ab interitu Meleagri eius patrui nimis alte principium ſumpſit. Quod ſecus ab Homero, e' cuius theſauris præcepta omnia depromuntur, factum plane' conſtat. Non enim Iliada a' partu Ledæ; quæ cum a' Ioue, ut fabulæ dictant, ſub Cycni forma compreſſa duo peperiſſet oua, ab altero Helena totius Aſiæ communis Erynnis excluſa fertur; ſed potius a' Chryſæ precibus orſus eſt. Ad hæc qui optimi Poetæ nomen conſequi ſtudet ſemper ad rerum euentum, exitum, ac finem properare debet, minime in primordijs inſiſtens. Quin imo a' medijs rebus exordiri oportet, tanquam non ignotis; a' medio inquam hiſtoriæ inchoantem allicere legentem tanto cũ artificio, ut quæ præceſſerint, non ſecus atque omnibus nota, omiſſa uideantur. Conſentaneum quippe uidetur, eum, qui media percallet, & prima ad unguem didiciſſe. rurſus qui rei cuiuslibet originem bene nouerit, facilius media, gradatimque ultima cognoſcet. Quod quidem ab Homero diligentiſſime obſer

uatum patet; multoſque poſt annos à Marone. Qui non à Troia obſeſſa aut capta, ſicuti ordo poſcere uidebatur, ſed ab Aeneæ naufragio hoc initium duxit;

Vix è conſpectu ſiculæ telluris in altum
Vela dabant læti, & ſpumas ſalis ære ruebant;

Nulla prius facta mentione, unde, aut qua de cauſa nauigabāt, perinde ac ſi omnibus perſpicuum eſſet. & hoc eſt quod inquit auctor, Homerum, quem ſcopum omnibus poeticæ ſtudioſis propoſuit, in medias res, non ſecus ac notas, auditorem rapere. Quis enim tam plumbeus eſſet, qui Vergilianæ narrationis exordium (ut de noſtris quandoque loquamur) legens non animaduertat tanto cum artificio eum incipere; ut rem notisſimā legentibus proponere uideatur?

Et quæ
Deſperat tractata niteſcere poſſe, relinquit.
Atque ita mentitur, ſic ueris falſa remiſcet,
Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum.

Videtur hic demum rationem quandam eorum, quæ dixerat, adiungere. Nam quemadmodum hiſtoriæ prima lex, eſt, ne quid falſi dicere audeat, deinde ne quid ueri non audeat, poſtremoque ut ordinem rerum geſtarum ſeruet; ſic Poeta non omnia, ſed ea tantummodo attendere debet, quæ tractari cum decoro poſſint, quæ'ue ſplendorem operi allatura uideantur, & tanquam ſedula apis collectos undique floſculos apportare. Cū igitur huiuſmodi delectus habendus ſit, ut quædam admittat, quædam uero recuſet; non eſt mirum, ſi poeticum corpus non ea rerum continuatione æque, ac membrorum compactione, qua hiſtoricum, abſoluitur. Præterea cum poetarum proprium munus ſit mentiri, ueriſque falſa commiſcere, neceſſe eſt quandoque à ueritate diſcedere, rerumque ſeriem intermittere, ne hiſtoricus appareat. Vnde Homerus ac Vergilius partim ueridici, partim autem mendaces utrunque obſeruarunt. Quorum alter iliaci belli, Troiæque à Græcis obſeſſæ ueram hiſtoriam in uniuerſo conſcripſit; etſi totius operis multas partes ex mendacio compoſuit. alter uero de Aeneæ in Italiam aduentu, à quo Romani genus duxerant, uera protulit. De Didonis autem furore, quam caſtiſſima fuiſſem aſſerunt, falſa. multaque alia cō-

menta

menta excogitauit, quæ falſitate ſua non parum delectationis attulerunt. Sed aduertendum, ne, dum quiſpiã ueris falſiſque opus uariare conabitur, confuſum & permiſtum reddat; adeo ut medium cum initio, cumque medio finis non conueniat. quo quidem nihil turpius. Nam quemadmodum pictor ſymmetriam in primis attendere debet, ut unumquodque membrum membro conſentiat; ſic poetam omni ope niti decet, ut primę poematis partes medijs, ac mediæ poſtremis apte reſpondeant; adeo ut continuatis, interque ſe cohęrentibus artubus totum opus perficiatur. Quod quidem ex ijs tribus conſtare perſpicuũ eſt. Pręſertim quòd Ariſtoteles poematis partes ita inter ſe cohęreſcere oportere aſſerit, ne ulla quidem transferri, ſubtrahi'ue poſſit, quin uniuerſum corpus uarietur, planeque immutetur. pars quippe id uere dicitur, quod mutatum uel ſubtractum totũ commutat. Quòd ſi aliquis præceptum, quod ſupra de poematis ordine locutus tradiderat, hic repetere auctorem arbitretur; animũ parumper aduertat. atque ibi de totius operis poetici diſpoſitione præcepiſſe deprehendet; hic uero de poemate inchoando admonentem obiter de ueris cum fictis permiſcendis, totiuſque operis continuatione legem tuliſſe, minime fortaſſe ſuperuacaneum iudicabit.

DE DECORO AETATI CVIQVE TRIBVENDO.

Tu, quid ego, & populus mecum deſideret, audi.
Si plauſoris eges aulæa manentis, & uſque
Seſſuri, donec cantor uos plaudite dicat;
Aetatis cuiusque notandi ſunt tibi mores,
Mobilibusq; decor naturis dandus, & annis.

Cum ſupra eas partes unicuique perſonę tribuendas uniuerſe ſtatuerit, quas conditio, ſtatus, atque natura poſtulare uideantur; nunc ætatis cuiuſque rationem diligenter habendam iubet,

ut decorum omnino ſeruetur. Annorum quippe curſus neſcio quo pacto cum corporum, tum animorum uim, atque naturā facile mutat; adeo ut ætatum uarietas utrorumque diſſimilitudinem faciat. Nam puerorum infirmitas eſt, ferocia iuuenum, conſtantis iam ætatis grauitas, ſenectutis uero maturitas: & hoc eſt quod a doctis pariter atque indoctis ſummopere deſideratur; quod'ue ſpectatorem adeo attentum detinet, ut prę nimia uoluptate attonitus iubianſque finem fabulæ expectet; ac ſine ſomno aſſideat, donec aulæa tollantur, actorque poſtrema uerba edens, VALETE & plaudite, populum dimittat. Qui enim conſentaneos mores tranſeuntibus annis, ætatibusque, quarum naturæ eorum lapſu permutantur, non apponet, ſtultus iure habebitur; non ſecus ac pictor; qui adoleſcentem incuruis humeris, innixum baculo, canis'ue capillis depingeret. niſi a natura datum eſſet; quemadmodum de Numa Pompilio legitur, quem canum in iuuenta fuiſſe perhibent.

PVERITIA.

Reddere qui uoces iam ſcit puer, & pede certo
Signat humum, geſtit paribus colludere; & iram
Colligit, ac ponit temere; & mutatur in horas.

Generalem pauloante regulam de ætatum moribus obſeruandis tradidit, nunc uero ſigillatim proprias cuiuſque naturas oſtendens præcepta ſubdit. Ac primum de puero. Qui iam ab infantium incunabulis egreſſus (illi enim cum nondum fari queant, rationeque utantur minime, hominum numero nequaquam habendi) linguæ freno ſoluto loqui, certisque ac firmioribus paſſibus ambulare cœperit, prius enim infirmis tremebundus cruribus, compoſitis gradibus ingredi haud poterat; quinimo, ut illud ſphyngis de homine ænigma innuit, τετράπους βίπους, καὶ παλιντρίπους, humi ſerpebat. Proprium ergo huiuſce puerilis ætatis erit, cum ęqualibus & coęuis ludere; nam unuſquiſque naturę impulſu parem adpetit; ac, ut Homerus inquit, ἀεὶ θεὸς ὅ-

μοιον ἄγει ὡς τὸν ὅμοιον; temere iraſci, atque è ueſtigio conceptam excandeſcentiam deponere; inque horas millies mutari; ac demum ab ipſa uanitate nunquam diſcedere.

ADOLESCENTIA.

Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto
Gaudet equis, canibusq́; & aprici gramine campi;
Cereus in uitium flecti, monitoribus aſper,
Vtilium tardus prouiſor, prodigus æris,
Sublimis, cupidusq́;, & amata relinquere pernix.

Tandem hic magnũ iuuenum deſiderium exprimit. et apud Maronem, iam tandem Italiæ fugientes prendimus oras.

Adoleſcens uero, cui ineſt maxima conſilij imbecillitas, extra pueritię fines egreſſus, adhuc imberbis, remoto pędagogo eius ue artis magiſtro, in qua eruditur, gaudet equis, canibusque uenaticis; ut optime inquit Ariſtophanes,

Ὁ μὲν ἵππον ἀγαθὸν, ὁ δὲ κύνας θηρευτικὰς;

ac noſter Terentius,

Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli,
Vt animum ad aliquod ſtudium adiungant; aut equos
Alere, aut canes ad uenandum.

Gaudet quoque aprico & patenti campo, in quo equitando curſandoque ſe oblectet (quamuis nonnulli proprie campum martium hic deſignari arbitrentur; ut aliàs idem, & ludis, & poſt deciſa negotia campo; in quo uarijs ludis ac certaminibus adoleſcentes Romani ſe exercere ſolebant) quem quidem affectum Aſcanio etſi puero non ſine decoro tribuit Maro.

At puer Aſcanius medijs in uallibus acri
Gaudet equo; iamque hos curſu, iam pręterit illos;
Spumantemque dari pecora inter inertia uotis
Optat aprum, aut fuluum deſcendere monte leonem.

Præterea ad uitia procliuis admonitiones contemnit, oditque monitores; adeo ut iure dici poſſit, obſequium amicos, ueritatem odium parere. Ea uero, quę ſibi emolumento eſſe poſſint,

ſerius prouidet; cum adhuc neque rerum experiētiam habeat, neque maturæ ætatis prouidentiam, per quam futura conſpicimus. Et cum uoluptati animique appetitionibus obtemperet, neceſſario eſt prodigus, ac luxurioſus; ætatis quoque feruore elatus, tumidus, & glorioſus; quod quidem Homerus oſtendit ὕβριν ἱερανδία nuncupans. Ardet etiam rerum omnium cupiditate, ut qui appetitui obnoxius facile cuncta appetat; & rurſus quæ ardenter concupiuerat leuitate, atque inconſtantia adactus facilius aſpernatur. Vnde Ariſtoteles merito aſſerit τὸν νέον οὐκ εἶναι οἰκεῖον ἀκροατὴν τῆς πολιτικῆς; ἐστὶ γὰρ, inquit, ἄπειρος τῶν κατὰ τὸν βίον πράξεων, καὶ τοῖς πάθεσιν ἀκολουθητικός; καὶ διὰ τὸ κατὰ πάθος ζῆν, καὶ διώκειν ἕκαστα.

AETAS VIRILIS.

Conuerſis ſtudijs ætas, animusq; uirilis
Quærit opes, & amicitias, inſeruit honori;
Commiſiſſe cauet quod mox mutare laboret.

Aetatis conuerſione fieri morum mutationem, ſtudiorumque, re ipſa compertū habemus; qui enim antea adoleſcens ſibi ipſi nimium indulgebat, libidinibuſque deſeruiens parum rebus utilibus inhiabat; Qui etiam inconſtantiæ ſtimulis concitatus temere deſerebat quæ pauloante ualde optauerat; nunc uirilem adeptus ætatem, totuſque ab illo diuerſus augendis opibus, cōglutinandiſque amicitijs incumbit; quæ cum per ſe ſunt optabiles, tum præterea nobis multa bona, & commoda apportāt. ſemper honori inſeruit; euigilatque, ut maiorem in dies dignitatis gradum adipiſcatur. quod quidem ad felicitatem ſpectat, auctore Ariſtotele. In rebus denique agendis conſilium, inque eo capiendo prudentiam ac circunſpectionem adhibet; ne aliquid inconſulto peregiſſe poſtmodum pœniteat. quo nihil turpius. nam ſapientis nunquam habitum eſt, dicere non putarā. uulgatum Scipionis apophtegma.

SENECTVS.

Multa ſenem circumueniunt incommoda; uel quòd
Quærit, & inuentis miſer abſtinet, ac timet uti;
Vel quòd res omnes timide gelideq; miniſtrat.
Dilator, ſpe longus, iners, auidusq; futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, cenſor caſtigatorq; minorum.

Quemadmodum adoleſcentiæ uirilis ætas obrepit, ita huic ſenectus multis equidem obſeſſa incommodis; infeſta ſibi ipſi, atque inimica. ſenex enim ætatis uitio parcus, tenax, auaritiæque laqueis irretitus magnopere in coaceruāda pecunia deſudat (quod uitium hominibus afferre ſenectutem aſſerit Mitio apud Terentium, attentiores ad rem ut ſint omnes quàm ſat eſt) & quodā modo ſeipſum torquet, ut numis numos addat. Quibus poſtea congeſtis uti non audet, imo, quod abſurdius eſt, ne de ſumma teruncius detrahatur, arido exhauſtoque corpori alimenta neceſſaria nequaquam ſuggerit, re uera pauper; cum Ariſtotelis ſententia diues ex uſu potius, quàm poſſeſſione iudicetur. infelix profecto; quippe ueretur ſibi omnia deeſſe, ac ſolem ipſum, ut ita loquar, proprios denegaturum radios. imo ob inſitam, atque peculiarem quandam miſeriam alter Tantalus; qui, ut idē alibi, ſitiens pocula à labris fugientia captat. Feruore præterea illo iuuenili, ac ſanguine deficiente ſenex tardus, ſegnis, timidusque euadit; adeo ut cuncta timide gelideque miniſtret. Dilator eſt, qui naturali tarditate res omnes differt & procraſtinat; dubius, incertus, anceps. Spe quoque longus; nam quamuis ad exactam ætatem peruenerit, iamque ſit capularis, bonam tamen longioris uitæ ſpem habet; adeo ut nemo ſit tam decrepitus, qui ſe annum non putet poſſe uiuere. quod quidem animorum immortalitatis firmiſſimum eſt argumentum. homo enim quantumuis ætate prouectus ea aggreditur, quæ ob corporis im

becillitatem, aut uitæ breuitatem nunquam aſſequetur. ut puta ſi quiſpiam nonaginta natus annos procreãdi cauſa uxorem ducat; oliuetum'ue conſerendum ſuſcipiat, cuius fructum nunquam ſatorem percepiſſe affirmauit Heſiodus. atqui tamen tanto ſtudio uere ſpe longus utrunque recipit, ut ſibi uitam cum morte commutaturus nequaquam uideatur. Præterea ſenio cõfectus iners, ignauus, & ſomniculoſus eſt; auidusque futuri, ut qui ex ante acta uita tot rerum uiciſſitudines didicerit; ac ſemper futura inquirit, & quodammodo præſentire ſibi uidetur ob præteritarum rerum memoriam. quidquid'ue in omni negotio euenturum ſit, coniectura proſpicere, & quodammodo diuinare profitetur. Fit quoque annis defeſſus aſper, difficilis, querulus, natura loquacior, ab omni facilitate alienus, nullam denique ſermonis affabilitatem habens, qua animos conciliet. & quod magnum odium iuuenum in ipſum concitat, ſemper prę terita tempora collaudat; recentioresque uituperans maiorum mores admodum extollit; ipſe quoque ob uirium defectionem à uoluptatibus excluſus quidquid à iunioribus agatur acerbe reprehendit; minime recolens memoria, ſe olim eiuſmodi libidinum illecebris illaqueatum iiſdem animi appetitionibus obtemperaſſe. Demum uitæ regula, quam nunc ſeuere degit, non autem quam olim iuueniliter uixit, omnia metitur. Atque hanc ſenum intolerabilem naturam apposite Terentius ætatis cuiuſque decus obſeruans his uerbis expreſſit.

Quàm iniqui ſunt patres in omnes adoleſcentes iudices,
Qui æquum eſſe cenſent nos iam à pueris ilico naſci ſenes;
Neque illarum affines eſſe rerum, quas fert adoleſcentia;
Ex ſua libidine moderantur, q̃ nunc eſt, nõ quæ olim fuit.

Et hoc eſt, quod breuiſſime inquit author, ſenem laudatorem temporis acti ſe puero; præteriti inquam temporis, quo ipſe erat puer; nunc uero cenſorem, iuuenumque acerrimum reprehenſorem eſſe. Sed quamuis innumera habeamus exẽpla apud poetas cum Græcos, tum Latinos, ut iuuenes ea, quæ iuuenum ſunt, ac ſenes quæ ſenum obſeruare uideantur; illud tamen Maronis ſatis uiſum eſt quod adducam, cum Turnum ferocem iuuenem, amoreque Lauiniæ, & gloria ardentem ſingulare certamen hac inflammata oratione expoſtulare facit.

Nulla mora in Turno, nihil eſt quod dicta retractent
Ignaui Aeneadæ; nec quæ pepigere recuſent.
Congredior, fer ſacra pater, & concipe fœdus.
Aut hac Dardanium dextra ſub Tartara mittam
Deſertorem Aſiæ; ſedeant, ſpectentque Latini;
Et ſolus ferro crimen commune refellam;
Aut habeat uictos, cedat Lauinia coniux.

Cui poſtea Latinum ſenem corde ſedato (temeritas enim eſt florentis ætatis, ſenectutis uero prudentia, ac temperatio) ita reſpondentem inducit.

O præſtans animi iuuenis, quantum ipſe feroci
Virtute exuperans, tanto me impenſius æquum eſt
Conſulere, atque omnes metuentem expendere caſus.

& quæ ſequuntur.

Multa ferunt anni uenientes commoda ſecum,
Multa recedentes adimunt; ne forte ſeniles
Mandentur iuueni partes, puero'que uiriles,
Semper in adiunctis, æuo'que morabimur aptis.

Conſtituit nunc demum Horatius differentiam quandam inter uenientes recedentesque annos; hoc eſt inter uirilem corroboratam'ue, quæ uulgo perfecta nuncupatur, ætatem, ac decrepitam. Nam quemadmodum illa multa bona & commoda apportat, uires ſcilicet tum animi, tum corporis, conſilium, prudentiam, multarumque rerum experientiam; ut cuius propriũ ſit munus regere: ita extrema & præcipitata cuncta eadem aufert. capularis enim ſenex obliuiſcitur, delirat, repueraſcitque. Quapropter cum ætates tantopere inter ſe differant, cumque annorum lapſu homo in uarios mores, ac naturas abeat, ut ita loquar, diligentiſſime animaduertendum eſt, ut quid cõueniat cuique æuo tribuatur; ne ſeniles partes iuueni mandentur, pueroque uiriles. Notandum uenientes annos appellari à natali die ad quinquageſimum, recedentes uero à quinquageſimo ad uitæ finem, ſatis ſcite ex intima Aegyptiorũ doctrina. qui ana-

tomica fortaſſe obſeruatione, ut auctor eſt Plinius, cor in homine per ſingulos annos ad binas ponderis drachmas ad quinquageſimum annum accedere exiſtimabant; ab eo poſtea tantundem detrahi; ideoq́ue neminem uiuere ultra centeſimum cordis defectu cenſebant, cum ad nihilum redigatur. Et hanc putant nonnulli eſſe cauſam, quòd ſenes ætate prouectiores repueraſcunt; quippe cor, unde uitam habemus, ad priſtinum pōdus atque naturam recidit. Ariſtoteles quoque intellectus operationes ſemper uſque ad annum quinquageſimum augeri, atque inde minui tradit. Iure igitur Flaccus uenientes annos nuncupauit; cum corde enim unà ingenium, prudentia, anniq́ue ipſi uenire, & quodāmodo ad præfinitū tēpus creſcere, deinde abire, decreſcere, inq́ue interitum præcipitare uidentur. Vnde haud immerito inoleuit dictum, ſapienti non eſſe uiuēdum uſque ad plaudite. Præterea ſciendum eſt, cum diuerſi auctores de ætatum numero, ac uarietate diuerſa tradant (nam alij ſeptem, alij quinque, alij quatuor, alij tres, alij uero decem gradus conſtituerunt) Horatium noſtrum hic Pythagoræ opinioni adhærere. à qua quidem Cicero non diſcedit. ille enim humanam uitam in quatuor partes, ætateſq́ue diſtribuebat; pueritiam ſcilicet, adoleſcentiam, iuuentutem, quam uirilem, conſtantem, & mediam ætatem ſunt qui uocant, atque ſenectam. Quas quatuor anni temporibus comparabat; ueri pueros, æſtati adoleſcentes, autumno iuuenes, hyemi autem ſenes. At qui ſeptē eſſe aſtruunt (quantum à Platonicis excerpſimus) planetarum ordinem, ac numerum ſequuntur. ut prima ætas, qua alimur, augemur, creſcendiq́ue tantummodo habemus facultatem, lunæ tribuatur; ſecunda Mercurio, cum literarum, muſicæ, aliarumq́ue artium ſtudia ſuſcipimus; Tertia Veneri, quando turgent membra genitali ſemine, inq́ue ipſam Venerem ſoluuntur, quarta & media ſoli inter planetas quarto & medio, qui idcirco ab Homero κῆρ uocatur, à Cicerone cor, aſcribitur; tunc enim regnat uigor, ætatiſq́ue ad florem accedimus; quinta Marti, cum honori gloriæq́ue inſeruimus, uictorias & trophæa affectamus. Sexta Ioui, quippe quæ prudentiam & conſiliorum maturitatem habet; inq́ue rerum actione, ac Reipublicæ adminiſtratione uerſatur. Poſtrema Saturno; tunc enim

à procreandis

a' procreandis liberis homines natura ipſa deſiſtere cogit; atque extincto iuuenili calore frigeſcere, & quodam otio marceſcere facit.

DE TRAGOEDIA ATQVE COMOEDIA.

Aut agitur res in ſcenis, aut acta refertur.
Segnius irritant animos demiſſa per aurem,
Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus, & quæ
Ipſe ſibi tradit ſpectator. Non tamen intus
Digna geri promes in ſcenam; multaq; tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præſens.
Nec pueros coram populo Medea trucidet,
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus,
Aut in auem Progne uertatur, Cadmus in anguem.
Quodcunque oſtendis mihi ſic, incredulus odi.

Satis ſuperque de heroico carmine ſupra diſſeruimus; & quamuis de Tragœdia comœdiaque obiter non nulla dixerimus, proprium tamen locũ requirere uidebantur; ut ſingulatim de ipſis ſermo haberetur. Ac primo ſciendum eſt Tragœdiam originem duxiſſe à rebus diuinis. Nam ueteres Athenienſes Libero patri hircum uinearum hoſtem cum mactabant, iocularia quædam peragentes, & fortaſſe Baccho ipſo repleti carmina canebant, quæ ἀπὸ τοῦ τράγου, καὶ τῆς ᾠδῆς Tragœdiæ nomen aſciuerunt. quippe in eiuſmodi ſacrificijs fundebantur, quibus hircum immolabant. Cuius quidem rei hanc Vergilius facit mentionem.

Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & ueteres ineunt proſcenia ludi;
Præmiaque ingentes pagos, & compita circum
Theſeidæ poſuere; atque inter pocula læti

H

Mollibus in pratis unctos ſaliere per utres.

Quamuis Ariſtoteles rerum omnium grauiſſimus auctor tragœdiam apud Dorienſes, qui in Peloponneſo habitarunt, inuentam probet eo quidem argumento, quòd illi ποιεῖν δρᾶν, Athenienſes uero πράττειν dicebant; ἀπὸ τοῦ δρᾶν conuerſione literę nuncupatam coniectemus; continet enim dramata. An fortaſſe ἀπὸ τοῦ δρᾶν, καὶ τῆς ᾠδῆς? quaſi carmen quod in ſacrificijs canebatur. id enim uerbum apud græcos non tantum facere, uerum etiam ſacrificare deſignat. quorum ad imitationem inquit & noſter Maro.

Cum faciam uitula, pro frugibus ipſe uenito.

Cæterum tragœdia, ut Ariſtotelicam definitionem ſequamur, μίμησις ἐστὶ πράξεως σπουδαίας, καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις δρώντων, καὶ οὐ δι᾽ ἐπαγγελίας, ἀλλὰ δι᾽ ἐλέου, καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν. Quam quidem deſcriptionem ipſemet explicans ſubdit. λέγω δὲ ἡδυσμένον μὲν λόγον τὸν ἔχοντα ῥυθμὸν, καὶ ἁρμονίαν, καὶ μέλος. τὸ δὲ χωρὶς τῶν εἰδῶν τὸ διὰ μέτρων ἔνια μόνον παραίνεσθαι, καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους. Comœdiam uero quis primus apud græcos inuenerit, quidam ambigunt. nam apud latinos cum eam, tum tragœdiam togatam primo Liuium Andronicum induxiſſe, pro comperto habetur à grammaticis. Alij itidem apud Athenieſes ortam arbitrantur. qui antequam in urbis mœnia conueniſſent, uicatim in Attica regione habitabant; & plerunque circa pagos, & compita carmina canentes ſcurrilia ſaltationibus, comeſſationibusque indulgebant; quod hodie feſtis diebus à paganis fieri paſſim cernimus. atque inde comœdiam ἀπὸ τοῦ κωμάζειν καὶ ᾄδειν nuncupatam emanaſſe uolũt. Alij ἀπὸ τοῦ κώμου καὶ τῆς ᾠδῆς deducunt, ut ſit conuiuale carmen. Nam in conuiuijs iocoſo quodam carmine ciuium uitia iuuentus liberius taxabat prius, quàm ars, ac theatrorum conſuetudo acceſſiſſet. Ego tamen eidem Ariſtoteli adhærendum cenſeo (cum eo enim errare malo, quàm cum alijs bene ſentire) qui itidem comœdiæ originem Dorienſibus tribuit, Siculis inquam & Megarenſibus, eodem etymologiæ argumento. ut comœdos non ἀπὸ τοῦ κωμάζειν dictos, ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεος credamus. illi enim κώμας περιοικίδας appellant, quos Athenienſes δήμους. Vnde eos fuiſſe comœdiæ inuento

res conijciunt (quamuis ob nimiam Ariſtotelis breuitatem obſcuritatemq́ue potius diuinare oporteat) qui in urbe deſpectui habebantur ; adeoq́ue ab omnibus ſpernebantur , quòd extra mœnia uagari per pagos & uillas coacti maledicta in ciues ſpargebant, unumquenque nominatim ſubſannantes . unde paulatim ἀρχαία κωμῳδία , quæ omnium uitia nimia cum licentia taxabat, initium ſumpſit . Alij quidam uerba Ariſtotelica ſecus interpretantes urbanos fuiſſe arbitrantur, qui primo carminibus peccata taxare cœpiſſent . cumq́ue ob linguæ uenenũ ciuitati odio eſſent , pariterque ab omnibus inhonorati deſpicerentur , urbe excedere coacti circum pagos errarunt ; eoſdemq́ue ciues uerſuum contumelijs lacerantes κωμῳδοὶ iure nuncupati fuerunt. Quod ut facilius credam facit idem Stagirita , aſſeuerans comœdiam initio latuiſſe , quòd parum ſui ſtudioſos habuerit ; honorem enim , qui alit artes , augetq́ue , nequaquam adipiſcebatur. Cæterum quis perſonas , prologos , hyſtrionum multitudinem, aliaq́ue id genus protulerit, prorſus obſcurum eſt . Confingere autem fabulas , quod quidem à Sicilia primum emanauit , Epicharmus & Phormis inſtituerunt . Quoniam uero omnes poetæ , quicunque Heracleida , Theſeida , alia'ue id genus poemata conſcribentes , cum unus fuerit Hercules , unam ipſius oportere eſſe fabulam arbitrabantur , Ariſtoteli peccaſſe uidentur. cuius equidem ſententia unaquæque fabula non circa unum quẽlibet uerſatur , ut illi putabant . quippe multa genere indeterminata ac uaria contingunt , ex quibus unum quid fieri , ac ſimplex nequaquam poteſt ; præſertim quòd unius quoque plures ſunt actiones ac diuerſæ ; adeo ut ob earum omnimodam uarietatem fabula admodum ſplendeſcat , à diuerſiſq́ue actibus ſua ornamenta accipiat . Idcirco auctor antequam ad alia de Tragœdia comœdiaq́ue præcepta deſcenderet, de eis aliquid præcipere conſentaneum duxit . Ac primo rem quandoque fabulæ'ue partem in ſcenis agi , ſpectantiumque oculis ſubijci appoſitis geſtibus commonefacit ; aut uerbis tantummodo referri, hiſtrionũ uero actione minime decorari ; quippe quæ narranda ſint, & nõ re ipſa oſtendenda . oculorum tamen ſenſus , ut inquit Plato , cum in nobis acerrimus ſit , ijs magis afficimur , quæ cernimus , quâm quæ audimus ; maioremq́ue oculis quàm auribus fidẽ præ

ſtamus. ὤτων γὰρ πιστότεροι ὀφθαλμοί. adeo quòd ſemper ambigere
ſolemus de ijs, quæ ab alijs accepimus; quæ uero oculis ſentiun
tur, ſtatim in mente inſidunt, animoque infixa manent; qui na
turæ impulſu multo magis aſpectu, quàm auditu delectatur. at-
que hinc merito Horatius oculos fideles nuncupauit. Quapro-
pter maiorem oblectationem præbere fabulas, quæ actu ipſo,
quàm quæ ſermone exprimuntur, multoque magis rerum ſpe-
ctatores quàm audientes affici, omnium iudicio cõprobatum eſt.
Excipiuntur tamen non nulla; quæ nullo modo oculis propo-
nenda ſunt, ſed intus ac ſemoto loco gerenda; quippe quæ mi-
rum ad modum turpitudine ſordeſcant ſua. Exempli cauſa ſi
mulier in fabula à iuuene conſtupranda induceretur, non foris
omniumque ante conſpectum turpis illa obſcœnitas oſtenden-
da; ſed potius occulto ſcenæ loco uim illatam ſpectatores auri-
bus accipiant. Mulier itidem parturiens uoces tantummodo, ut
omnis conſeſſus audiat, Lucina fer opem, emittere debebit; ni-
mis enim eſſet indecorum, rem eiuſmodi turpem atque inhone
ſtam oculis obijcere. quemadmodum artificioſe Terentius Gly
cerium parientem occulte, intusque in domo opem Lucinæ im
plorantem ita inducit;

Iuno Lucina fer opem, ſerua me obſecro.

Quam quidem muliebrem eiulationem idem aliâs Pamphilam
abdite enitentem edere facit. ubi uox tantum audiebatur. Et
hoc eſt, quod auctor innuit, mea ſententia; dum inquit, quæ di
gna ſunt intus ſeorſumque geri, minime in ſcenam eſſe profe-
renda. SVNT præterea quædam alia penitus ab oculis, at-
que omni actu tollenda, ut neque intus neque foris agi ſentiant
ſpectatores, ſed tantũmodo, ſi libeat, narranda. præſertim quòd
Ariſtoteles præcipit ita fabulam eſſe contexendã; ut ẽt ſublato
ſpectaculo, quæ cõtigerint quiſpiã percipiens miſereatur, exhor
reat'ue; quod quidem in Oedipodis fabula deprehendiſſe fate-
tur. Eſſet enim turpe atque indecorum, ſi Medea coràm popu
lo filios trucidans introduceretur; aut Atreus fratri filios eden-
dos appoſiturus eorum exta torreret; Progne'ue in hirundinẽ,
aut Cadmus in anguem abire uideretur. quæ quidem tanta feri
tate ac turpitudine referta ſunt, ut ſi conſpicienda proponan-
tur, nullo pacto fidem, ſed potius odium adipiſcantur. Quis

enim matrem ſuos filios, quos ardentiſsimo amore naturæ impulſu proſequitur, iugulare credat? aut iugulantem aſpiciens eiuſmodi inhumanam ſæuitiam non aſpernetur, abhorreatque? ita ut ſæuo offenſus ſpectaculo amplius ad theatrum accedere non audeat. Quo circa monſtrifica huiuſcemodi portenta, ab humana natura prorſus aliena poetę quambreuiſsime pertractanda ſuſcipiunt; ne ſi longa uerborum ambage exponerētur, in odiū offenſionemque auditorum incurrerent. Nam a' Græcis Timomachus ac Theon poetę minime laudantur; quorum alter Medeæ in filios ſæuitiam, alter Oreſtis in matrē conſcripſit. Quid? non'ne Homerus forſitan nimius fuit (obſcœna enim quoque breuiloquium poſtulant.) in deſcribendo Iouis concubitu cum Iunone in Idę uertice? & fortaſſe neſcio quid libidinis redolens? cum inquit,

A'γκάς ἔμαρπτε κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν;

Et rurſus, ἔχε δ' ἀγκὰς ἄκοιτιν. Contra Maro noſter admodum parce, & ſobrie, ut ita dixerim, Didonis atque Aeneæ uenereum complexum expreſſit;

Speluncam Dido, dux & Troianus eandem
Deueniunt.

Quo quid breuius in re turpi explicanda, quid concinnius, quid denique modeſtius dici potuiſſet? Quintilianus præterea uir eruditiſsimus in oratione operienda eſſe non nulla monet (ne id in poeſi tantummodo obſeruādum putemus) quemadmodum & Apelles imaginem Antigoni latere tantum altero oſtendit, ut amiſſi oculi deformitas lateret. Et quod maius eſt, hiſtorici quandoque breuibus perſtringūt, cum turpe quid inhumanum'ue dicendum occurrerit, ut ex Liuio noſtro hiſtoriæ parente liquet. qui breuiter, ſtricteque Lucretiæ ſtuprum, tanquam rem flagitioſam, ac ſumptum de filijs Bruti coràm patre ſupplicium, perinde atque ſæuum facinus enarrauit. Fieri quippe non potuit, ſi pluribus uerbis explicare uoluiſſet, ut filij inter tam horrendum myſterium gemitu, lachrymis, aut uultu denique mœſto exanguique patrem ad commiſerationem adducere non tentaſſent; aut uerba quædam ultro citroque patris ad filios, eorumque ad parentem ante miſerrimam pœnam non fuerint habita. Quæ quidem omnia Liuius prudens tanquam inhumanitatis plena ſilentio prætermiſit.

Nihilominus cum perturbationes, auctore Ariſtotele, in tragoedia captandæ ſint recenſendo terribilia; utputa ſi fratrem frater, filius patrem, mater gnatum, aut ille matrem necauerit (nā ſi hoſtis hoſtem obtruncarit, non ita ſpectator, auditor'ue commouebitur) qui proinde receptas fabulas haud eſſe mutādas decreuit, uerbi cauſa Clytemneſtram ab Oreſte interfectam, Eriphylem ab Alcmæone. quæret aliquis, qua de cauſa Horatius à tāto philoſopho diuerſus eiuſmodi horribilia argumēta aſpernetur? cui reſpondendum, uetuſtiſſimos poetas omnes fabulas ſine delectu ſuſcepiſſe (nam & Euripides Medeam filios necantem induxit) quas poſteri ab illorum ſcriptis acrius adepti iudicium, ac prudentiores facti recuſarunt. Fieri enim neſcio quo pacto uidemus, ut homines annorum curſu acutiores ingenio, perſpicacioreſque euadant. Et ideo non mirum, ſi cum Ariſtotele Flaccus quandoque non conſentit. Quippe ille ab antiqua poeſi non diſcedens artis poeticæ normas tradidit; hic autem uates, quod quidem permultam intereſt, cum maiorum tum iuniorum poemata perpendens quædam admittit, quædam uero non probat. Nam & ipſe peripateticorum princeps ueterum philoſophorum dogmata taxans antiquam philoſophiam balbutientem nuncupauit. quòd ſi ab eorum opinione in rebus philoſophicis quaſi ſemper diſſentire ſibi licuit, cur & auctori noſtro in poeticis cum ipſo ſemel non conuenire crimini dabitur? An potius (ut eos concordia copulemus) Ariſtotelem portenta eiuſmodi non geſtibus aperienda, ſed narratione ſtatuiſſe dicamus? eo magis quòd ipſius decreto tragoedia nequaquam continere debet nefaria, ſceleſta, inhumana'ue. etſi terrificum miſerandumque argumentum requirit, eamque ſemper ab infelicitate terminari ars poſtulat. In quo quidem Euripidem à ſubſannantium morſu idem uendicat, omniumque poetarum maxime tragicum ſibi uideri aſſerit. Vnde & à Cicerone tragoediæ aliâs pro admirabilibus rebus, aliâs pro lacrimoſis queſtubus, queribundis'ue luctibus uſurpantur.

DE ACTIBVS.

Ne ue minor quinto, neu ſit productior actu
Fabula; quæ poſci uult, & ſpectata reponi.
Nec Deus interſit, niſi dignus uindice nodus
Inciderit; nec quarta loqui perſona laboret.

Ariſtoteles in uniuerſo fabularum decentem, ac iuſtam magnitudinem circunſcripſit; cum ad proſperam fortunam ab aduerſa, aut a' proſpera in aduerſam, rurſus a' commodis ad incommoda mutata fuerit; uel contra. Horatius autem ad partes deſcendit. ac primum quinque actus in quacunque fabula requiri, nec plures, paucioresue oſtendit. Nam ſecus nullo modo uoluptatem præbebit, ſemelque ſpectata amplius non deſiderabitur, tanquam indigna quę reponatur. Dij uero, quos cuncta inſpicere fatetur Stagirita, nunquam introducendi, niſi nodus inciderit diuina manu explicandus; aut difficultas, quæ uires excedens humanas opem deorum poſtulet. In actibus uero ipſis quarta interloqui perſona quàm raro debet. quòd ſi quandoque admittatur, pauca, uel ſecum ipſa inſuſurret. quemadmodum ab omnibus, tum præſertim a' Plauto ac Terentio obſeruatum uidemus. Vnde minime audiendi ſunt, qui Horatiū hic decreuiſſe arbitrantur, nullo pacto quartam perſonam in ſcenam eſſe recipiendam. Dramata enim nonnulla cum græcorum, tum latinorum deprehendũtur, in quibus quarta loquitur; paucis tamen uerbis, uel ſeorſum ab alijs. Quod quidem innuere uoluit auctor, dum inquit; nec quarta loqui perſona laboret; poetam laborare, aut affectare prohibens, ut quartam perſonã ſtudioſe interponat; quinetiam quod eius fieri poterit euitare iubens. Quòd ſi omnino res ipſa expoſtulet, tunc præceptum illud eſſe ſeruandum; ut ſcilicet raro & pauca loquatur, ne ſola ſecum murmuret. Quod equidem cum paſſim apud omnes comicos obſeruetur, exempla adducere nolo, ne uidear γλαύκας ἀθή

νας. Quidam alij legem ſupra latam de inducendis dijs ad im-mortalium implorationes Muſarumue inuocationes referunt; quibus poetę proprijs ingenij uiribus diffiſi utuntur, non tantū in poematum primordijs, uerū etiam quotieſcunque res arduę, ac difficillimę, quę deorum ope indigeant, explicandæ occur-runt. Quod fecit Homerus,

Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσαι,
Ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε νηυσὶν ἀχαιῶν.

cuius æmulatione inquit & Maro,

Pandite nunc Helicona deæ, cantusque mouete. & rurſus
Nunc age qui reges Erato, quæ tempora rerum.

Vel cum res magna, quæ humanam excedere facultatem uidea-tur, ab aliquo perficitur, tunc numinis interuentu peractam eſ-ſe fingunt. Vnde idem Maro Turno per mediam Troianorū urbem cædem facienti Iunonem animos uireſque miniſtraſſe aſ-ſerit; cum alioqui nūquam incolumis euaſiſſet. Homerus quo-que tum Græcis tum Troianis, ſi quando præclara ac mirabilia facinora obibant, ſemper deos adfuiſſe finxit. Neque obſtat, quòd locus hic nullam de heroico poemate mentionem conti-nens tragœdiæ tanquam proprius, atque comœdiæ tribuatur. Nam leges toto hoc opere mixtas quodammodo tradit; adeo ut multa ſupra pręceperit, cum de heroico diſſeruit, quę ad tra-gicam comicamque rem attinere uidentur, & nonnulla hic quę ad heroicam. quod quidem iure quodam fieri quis neſciat? quip-pe omnia poematum genera quandam inter ſe cognationem ha-bent; multaque pręcepta communia æque participant. De-mum quorundam ſententię occurrendum. Qui Horatium, cū de introducendis dijs leges ſanxerit, ad tragœdiam tantum reſpe-xiſſe autumant; quippe comica humilitas deorum maieſtatem non requirit; ac Cicero tragicos poetas, cum explicare argumē-ti exitum non poſſunt, ad deos confugere affirmat. neque ani-maduertunt Plautum induxiſſe Iouem, Mercurium, Larem, Ar-cturum, atque Silenum. Quòd ſi rurſus obijcient, ideo Amphi-trionem deos accepiſſe, quoniam tragœdiam participat; nam Lar, Arcturus, ac Silenus cœleſtium nomine nequaquam digni, & quamuis Dij eſſent non in actibus loquuntur, ἀλλὰ προλογίζουσι; uoluant græcas comœdias, & quandoque immortales admiſſos

fuiſſe

fuiſſe comperient.

DE CHORO.

Actoris partes chorus, officiumq; uirile
Defendat; neu quid medios intercinat actus,
Quod non propoſito conducat, & hæreat apte.

Vetuſtiſſimi fabularum auctores choros, ut actus diſtinguerent, excogitarunt; utque ſpectatores, dum ab uno ad alterum tranſitio fieret, commodius detinerentur; ne mora illa, & faſtidio quaſi quodam abaliarentur. Qui quidem nomen habuerunt, auctore Platone, ἀπὸ τῆς χαρᾶς, hoc eſt à gaudio & uoluptate, quam præbebant. Quidam alij non choros poſt unumquenque actum admitti ſolitos hic intelligunt, ſed cœtus plurium perſonarum atque conuentus, quos Græci cum alijs interloqui faciebant, ut plurium multitudo unius perſonę uice fungeretur. Cuiuſmodi apud Ariſtophanem ruſticorum, ſenumque chori. Vnde & à corona non nulli id nomen deducunt. Vtcunque ſit, tradito paulo ante de actibus præcepto, merito nunc Horatius de choro, altera fabularum parte, ad diſſerendum tranſit. Ac primo iubet eum defendere oportere illius partes, qui fabulam agit; hoc eſt, non nullorum ſententia, defendat chorus quas partes quiſque egerit actor, aut perſonam ſumpſerit; nam ſi uirilem, tunc uirorum debet eſſe chorus; ſi muliebrem, mulierum. Quippe utrunque cōcedunt. imo, quod notatione dignius eſt, Ariſtophanes nebularum ranarumque choros induxit; eo quidem artificio; ut ab interloquentibus accerſitę perſonis, quæ prius de eis meminerint, aduentaſſe uideantur. Socrati enim nebularum chorus adfuit, Charontique ranarum; qui eas prouocarunt. adeo ut nunquam chorus ab actore diſcedens eius quodāmodo partes defendere iure dicatur. & id fortaſſe innuit Ariſtoteles; cum inquit, chorum eſſe totius fabulæ particulam quandam, καὶ συναγωνίζεσθαι. quod quidem concertare uertunt; unà enim cum actore certare uidetur, & tanquam σύμμαχος in pu-

Super haec uerba sic Iason de Nores. Nonnulli partes authoris defendere, cum a maleuolorum contumelijs expugnare intelligunt, ut in Andriae prologo facit Terent. quod in choro fecerunt libentius, si illi quae sibi ... ut antiquioris comediae scriptoribus licuit: quod Aristophanes in Nebulis, et Sophocles in ..., et Euripides in Danae fecisse Iulius Pollux auctor.

gnam deſcendere, cum ambo ad eundem ſcopum tendant; alij ſuffragari, quippe fauet actori eaſdem partes ſuſcipiens, quas ille prius ſumpſerit. Alij locum hunc ſecus interpretantur; ut ſit ſenſus, actoris partes defendat, id eſt unum commendet hiſtrionem, ſuſcipiatque, non omnes ſimul; quippe, ut inquit Ariſtoteles, τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν. Officium quoque uirile defendat. Sit licet inquam chorus fœminarum, aut ſi quid lenius eſt, ſermonem ſemper grauem & uirilem retinere debet. Nam quid nebulis inanius, uentoſiuſque effingi potuiſſet? & tamen uerborum maieſtatem, ſententiarumque grauitatem earum chorum ſeruare unuſquiſque deprehendet apud eundem Ariſtophanem. Nam cũ chorus grauitatem quandam, ſeueritatem, atque cenſuram poſtulet, uirtutem ac probitatem collaudare debebit, minimeque intercinere quæ cum propoſita materie haud conuenire uidebuntur. & hoc eſt, quod Flaccus; Actoris, uel (ut in alio exemplari legitur) auctoris partes chorus defendat; id eſt ſibi tanquam propria ſumat, recipiat'ue, quæ, ubi ipſe interponitur, aguntur; demũque ea cantet, quæ ab actibus, ac re ipſa nullatenus diſcrepabunt. Itaque materiæ, quæ tractatur, congruentia ſuſcipiens, auctoris; actoris'ue partes defendere iure dicetur, & tanquam cauſæ patronus ſemper adeſſe. Quam ſententiam ut maxime probem, cogunt uerba, quæ ſequuntur;

Neu quid medios intercinat actus,
Quod non propoſito conducat, & hæreat apte.

Quibus equidem perſpicuum reddit Horatius, quod breuiſſime ac nimis obſcure dixerat. Nam quod officium uirile defendere itidem iuſſit, clarius & magis abunde explicat his carminibus; quæ ſtatim ſubijcit.

Ille bonis faueatque, & concilietur amice;
Et regat iratos; & amet peccare timentes.
Ille dapes laudet menſæ breuis, ille ſalubrem
Iuſtitiam, legeſque, & apertis ocia portis.
Ille tegat commiſſa; deoſque precetur, & oret,
Vt redeat miſeris, abeat fortuna ſuperbis.

Chorus præterea uirili officio fungi debet, perinde ac uirtutum defenſor quidam acerrimus; bonis inquam fauere, integros ex-

tollere, eorumque beneuolentiam captare; iratos compeſcere, & moderari; probos diligere, ut qui uirtutis amore à peccatis ab horreant; frugalitatem, ac temperantiam approbare; parſimo niam, quæ cõquiſitiſſimos reſpuit cibos apparatumque regium, aſpernari. ſalubrem quoque iuſtitiam, quippe quæ uirtutum omniũ regina ius ſuũ cuique diſtribuat, cõmendare; ac leges ipſas illius miniſtras, quæ ſupplicio improbos afficiũt, tuenturque bo nos, ſummis laudibus efferre; necnon tranquillæ paci ſuum prę conium tribuere (ea enim urbium portas tuto patere, homineſque nimio otio affluentes ſecuram, ac placidiſſimam uitam degere ſinit) occultare præterea debet chorus arcana, quæ ſibi credita fuerint; fidoque ſilentio danda, quæ alicuius fidei committuntur, minimeque propalauda eſſe demonſtret, cum uiri pectus ſepulchrum quoddam ſecretorum omnium reconditum eſſe deceat. Demum ſi calamitate afflictum quenquam fabula ſu ſceperit, tum chorus deos precabitur immortales; ut miſeris bo nam fortunam, ſuperbis uero malam reddant.

DE TIBIIS AC FABVLARVM INCREMENTO.

Tibia non, ut nunc, orichalco uincta, tubæq;
Aemula, ſed tenuis, ſimplexq; foramine pauco
Aſpirare, & adeſſe choris erat utilis; atque
Nondum ſpiſſa nimis complere ſedilia flatu.
Quo ſane populus numerabilis, utpote paruus,
Et frugi, caſtusq;, uerecundusq; coibat.
Poſtquam cœpit agros extendere uictor, & urbem
Latior amplecti murus, uinoq; diurno
Placari genius feſtis impune diebus;
Acceſſit numeriſq; modiſq; licentia maior.
Indoctus quid enim ſaperet, liberq; laborum,

Antiquitas unicuique ſtatim nato duos genios tribuebat, bonũ à græcis εὐδαίμονα, ac malum κακοδαίμονα

nuncupatos. unde et nomen habuerũt, uel quòd nobiſcũ ſint ge=niti, uel quòd ſtatim nos genitos ſuſcipiãt. Quibus ueteres nõ hoſtijs ſed uino ſacrificabant, iuxta illud, funde merum genio.

Ruſticus urbano confuſus, turpis honeſto?
Sic priſcæ motumq; & luxuriam addidit arti
Tibicen, traxitq; uagus per pulpita ueſtem.
Sic etiam fidibus uoces creuere ſeueris,
Et tulit eloquium inſolitum facundia præceps;
Vtiliumq; ſagax rerum, & diuina futuri
Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis.

Quemadmodum Græci choros diuidundis actibus adhibuerunt, ita Latini tibias excogitarunt; in graui comœdia dextras, quæ grauem ſonum, in leui ſiniſtras, quæ acutum emittebant; ut congruenti cantu cum fabularum leuitate, aut grauitate conuenirent. atqui ambæ adhibebãtur, cum mixta e' genere utroque erat comœdia. Quamuis alij priſcos in omni fabula utriſque uſos contendant, M. Varronis uerbis, etſi perobſcuris, adducti. Qui inquit. Dextra tibia alia eſt quàm ſiniſtra, ita tamen ſit quodam modo coniuncta; quòd eſt altera eiuſdem carminis modorum incentiua, altera ſuccentiua. Et paulopoſt idem tibiam ſiniſtrã à dextræ foraminibus ſuccinere aſſeuerauit. Vnde conijciunt (etſi Varro ibi de paſtoralibus tibijs loqui uideatur) à dextra cantum inchoari ſolitum, quæ quidem pleniori ſono perſtrepebat, poſteaque ſiniſtra moderari, quæ ſummiſſiori uoce reſpõdebat. ſed utcunque fuerit, ad auctorem noſtrum reuertamur. qui cum pauloante de choro, quem Græci inuenerunt, præceptiones tradiderit, merito nunc continuato ordine de tibijs meminit; quæ apud latinos uice chori habebantur. ac per digreſſionem quaſi quandam ſuorum temporum luxuriem ſubſannãs antiquorum modeſtiam, ac temperantiam dignis laudibus proſequitur. Tibia quippe uetuſtis temporibus non ex aurichalco compacta, qualem poſteri habuerunt, tantaque uocis magnitudine intonans, ut tubam imitaretur, ſed tenuis, ſimplex, pauciſue, aut ad ſummum quatuor terebrata foraminibus chori locum occupabat; ac tenui ſonitu ſedilia complebat, nondum

ſpiſſa; raris quippe erat populi cõſeſſus; adeo quòd facile propter hominum paucitatem numerari poterat. Modeſtus tamẽ, caſtus, uerecundus, ac denique frugi, iuſtus, fortis, & temperans; nam, ut inquit Cicero, frugalitas fortitudinem, iuſtitiã, & temperantiam complectitur. Poſtquam uero Romani inimicos populos debellarunt, imperiumq́ue propagarunt, unaque cum triumphis creuit hominum multitudo, urbis mœnia dilatari oportuit, ut frequentiorem populum, uictoremq́ue gentium caperent. Itaque paulatim cum urbis incremento in morum nimiam licentiam prolapſi, libertatemq́ue uiuendi, à priſca illa continentia omnino degenerarunt. adeo quòd feſtis diebus, nulla lege, nullaq́ue cenſoria nota prohibente, lautis lartisq́ue conuiuijs per totum diem uino ſe replentes incumbebant. Nam Genio indulgere dicuntur, qui animi appetitibus obſequuntur; dapibusq́ue, uino, ac ſomno, prout illi iubent, ſe ſe addicunt. hinc genialem diem, lætum, hilarem, uoluptarium nuncupant, & genialem lectum Veneris uoluptatibus dicatum. Contra uero Genium defraudare dicitur, qui naturæ, animiq́ue appetitionibus nequaquam ſatiſfacit. At quæ de Genijs priſci auctores tradiderint, recenſere, ad hunc locum, noſtrumque inſtitutum minime pertinet. præſertim quòd in lucubrationibus de poetica obſcuritate abunde rem hanc pertractauimus. Ineptam tamẽ quorundam expoſitionem ſilentio non prætermittam; qui uinum diurnum ad diem perductum interpretantur, contendentes Horatium immoderata conuiuia, atque inhoneſta ſignificaſſe. quippe quæ ueſperi inchoata per totam noctem ad ſolis reditum protrahebantur. ſequunturq́ue uulgi atque indoctorum hominum opinionem; priſcos uidelicet ſingulis diebus non niſi ſemel, adueniente nocte, comediſſe; quæ cœna nuncupabatur; nullo modo prandere ſolitos. Quæ quidem ſentẽtia iandudum eruditorum omnium conſenſu exploſa eſt. Veteres enim non ſolum cœnabant, uerumetiam prandebant; & non nulli quoque ientabant. Quapropter pro uino diurno compotationes, comeſſationesúe, aut, ut quidam malunt, concœnationes, quas Græci συμπόσια, uel συνδεῖπνα uocant, intelligo; (quamuis alij genialia ſacrificia) quę interdiu non noctu celebrabantur. diurnus enim proprie nocturno opponitur. An diurnum accepit pro

eo, quod græci πανημέριον dicunt; ut per totum diem celebrata cõuiuia innuiſſe dicamus? Videtur pręterea Flaccus poſterioribus uerbis ſua tempora taxare, cum Aug. Cæſar Rempublicam regendam ſuſceperat; per quem confirmata cum gentibus placidiſſima pace, diſcedentesque ab armis Romani langori, deſidiæque ſe dediderũt. Nam cum liberi ab omni labore & tumultu bellico laſciuire, otioque marceſcere cœpiſſent, ludorum luxum, inque peragendis fabulis ſplendidum apparatum affectarunt; quinimo ambitionis igne accenſi cum theatrorum magnificentia numeris quoque ac modis luxuriem addiderunt. Laudi enim dabatur maximæ, ſi quis ſpectaculorum uaria genera ediſſet; tantoque poſtea in honore fuit ars hiſtrionum, quòd Nero Claudius in priuatis ſpectaculis operam inter ſcenicos dare non dubitauit. Cui profecto immoderatæ licentiæ acceſſit & hominum inſcitia, arrogantiaque; qua indocti obcœcati ſapientibus minime cedebant; ruſticique cum urbanis cõfuſi, cum nobilibus ignobiles, boni cum prauis, cumque honeſtis inhoneſti permiſti, in antiquum Chaos, ut ita loquar, reciderunt. Vnde priſco intercanendi artificio, quod antea tenuis tantum tibiæ paucis foraminibus abſoluebatur, addita fuit luxurioſa quædã ſaltatio; atque tibicen lõga indutus ueſte modo huc modo illuc ſe ſe uagus per pulpita circumferebat. Ad hæc non tantum tibia maiorem libertatem accepit, uerumetiam & cithara. Quæ quidem ut prius una, uel tribus ad ſummum chordis interſtrepebat, cumque ſoni grauitate eiuſce ætatis ſeueritatem æquiperabat; ita poſterorum intemperantia ex ſeptem, aut, non nullorum ſententia, decem fidibus compacta maiorem fabulis luxum apportauit. Quòd uero præter tibias, citharas lyras'ue fabulis adhibuerint ueteres, probat Tranquillus, qui eundem Neronem tragœdias cithara cãtaſſe aſſeuerauit; & præcipue Canacem parturientem, Oreſtem matricidam, Oedipodem excœcatum, Herculemque inſanum; imo Neapoli ad id munus primum prodijſſe; ac ne concuſſo quidem repente motu terræ theatro ante canere deſtitiſſe, quàm inchoatum abſoluiſſet νόμον. Sed ut melius auctoris uerba explicentur, cum inquit, Acceſſit numeriſque modiſque licentia maior; pro numeris carminum rhythmos accipiemus. qui prius quemadmodum ex ſenarijs cõſtabant, iam-

boq́ue pede cito, tantummodo abſoluebantur, ſic poſtea ſpondeos, ut tarditate ſua nimiam illam pedum celeritatem temperarent, ſibi uendicarunt. pro modis autem cantus νόμους, φθόγγους, &, ut aiunt, tonos intelligemus; unde illud in Terentianis comœdijs, modos fecit Flaccus tibijs paribus dextris & ſiniſtris. quibus equidem Tibiæ Citharæ'ue ſonus amplificatus luxuriam quandam adhibuit. Præterea deprauata conſuetudo non tantum carminum numeris, canendi modis, muſicisq́ue inſtrumentis luxum, uerumetiam & ſtilo dicendi opifici ubertatem, inſolitamq́ue eloquentiam apportauit. Nam fabulis, quę a' ueteribus ſimplici, ieiuna, incondita'ue phraſi conſcribebantur, poſteritas orationis ornamenta, artificia, fucum, redundantemque facundiam adiunxit. quam præcipitem uocauit Horatius, ut quidam arbitrantur, factam ob luxum, aut in luxuriem præcipitatam; uel, ut alij ſentiunt, uelocem, celerem. quippe nimia hominum feſtinatione in fabulas properauit; eloquiumq́ue intulit inſolitum, nouum, ac maioribus incognitum. An potius ad oratores quoſdam, eloquentes'ue reſpexit; qui lingua celeri, & exercitata, tanquam præcipites torrentes, in cauſis dicendis rapiebantur. At quoniã emolumẽti parum ornata copioſaq́ue oratio attuliſſet, ſi dignam materiam, quę tractaretur, non habuiſſet; eſtq́ue uerborum ſonus, ut inquit Cicero, inanis nulla ſubiecta nec ſententia, nec ſcientia. Fucata quippe oratio, atque redundans abſque rerum dignitate, ſententiarumq́ue grauitate homini turpiſſimo iure aſſimilaretur; qui precioſis ueſtibus, corporisq́ue elegantiori cultu magnam deformitatem diſſimularet. Idcirco poetæ fabularum maieſtatem, dignitatemq́ue a' philoſophia mutuare conſentaneum duxerunt; ea, inquam, in qua de bonis rebus & malis, deq́ue hominum uita ac moribus diſputatur, a' græcis ἠθικὴ nũcupata. quæ tragœdias comœdiasq́ue grauiſſimis ſententijs, & ad recte uiuendum appoſitis repleuit. Atque hinc iure auctor eã philoſophiæ partem ſententiam uocat utilium rerum ſagacem. Nam cum philoſophia moralis uirtutum, officiorum, ac bene uiuendi diſciplinam contineat, cumque omnium benefictorum, auctore Cicerone, beneque dictorum mater ſit, nõ niſi honeſta ac perutilia inquirit, monet, & præcipit. DIVINAM quoque futuri ſen-

tentiam conſulto nuncupauit; quippe ea futura conijcimus, cũ ſapientis proprium ſit munus proſpicere ac prouidere rerum euentus. itaque non diſcrepare a' delphico oraculo iure dicitur, prænuncians uentura, non ſecus atque Apollo Pythius uaticinabatur. Atqui philoſophiam tantummodo moralem hic Flaccum innuiſſe ut arbitrer, impulit Ariſtoteles. Qui ijſdem generibus Epopœiam, quibus tragœdia, conſtare aſſeuerans hanc uel ſimplicem, uel implicitam, uel moralem, uel patheticam eſſe oportere decreuit. quocirca eorum opinionem nõ ſequor; qui ſententiam ab oraculo non diſcrepantem philoſophiam naturalem interpretantur; quod phyſicorum dogmata ipſius Apollinis ænigmaticis reſpõſis ſint obſcuriora. quæ enim circa mores, beneque uiuendi præcepta uerſatur, obſcuritate minime, ac tenebris inuoluitur; imo perſpicua, facilis, tanquam materiam pertractans communem, omnibus patet, in promptuque eſt. Nam etſi in fabulis myſteria quædam a' naturæ penetralibus deprompta occurrunt, & quandoque diuinæ matheſeos arcana; nihilominus tragœdia atque comœdia ad humanæ uitæ exemplum efficta cum moribus, recteque uiuendi norma magis conuenire quis ambiget? præſertim quòd auctor ipſe paulopoſt â Socraticis materiam ſumendam eſſe præcipiet.

DE SATYRIS IN TRAGOEDIAM INTRODVCTIS.

Carmine qui tragico uilem certauit ob hircum,
Mox etiam agreſtes ſatyros nudauit, & aſper
Incolumi grauitate iocum tentauit; eò quod
Illecebris erat, & grata nouitate morandus
Spectator, functusq; ſacris, & potus, & exlex.

Operæpretium erit, antequam ad explicationem transeamus, pauca ad rem neceſſaria diſſerere. ac primo repetendum quod ſupra ſcriptum eſt. Horatium ſcilicet leges, ac præcepta non

nulla

nulla miſta tradere, quippe quæ ad plura poematum genera atti neant, omnes enim ipſius poeſis partes, tanquam unius corporis membra, quandam habent inter ſe conuenientiam; adeo ut heroica plerunque cum Elegiaca, tragica, comicaque re conuenire uideatur. Atque hinc nemo miretur, ſi quandoque à tragœdia ad comœdiam digreſſus iterum ad eam reuertatur; ac per mixte de utraque præcepta tradat. nam arctiſſimis coniũctionis uinculis aſtrictæ ſorores quodãmodo germanæ uidentur. Cum itaque pauloante abunde de actibus, choro, tibijſque præcepiſſet, aliud nũc fabularum membrum ſubdit; unde uidelicet ſatyros in tragœdiam introducendi mos originem duxerit. Ac primum quis inuentor fuerit, nuſquam obſeruaſſe memini. quantum uero ex Flacci uerbis ſuſpicari poſſumus; dicendũ, priſcos illos tragœdiarum auctores, qui hirco donabantur, (unde aliud nominis etymon habemus) ne tunc, cum ab actoribus ad cantores fabula tranſibat, chorusque intercinebat, ſpectatores canendi forſitan ſatietate (πλησμονὴ γὰρ ἁπάντων) defeſſi abirent, nudos ſatyros induxiſſe. qui cum eſſent ſemiferi, agreſtes, petulantes, facie & corpore ridiculi, riſum concitabant, conſeſſumque incompoſitis ſaltationibus detinebant, eo quidem magis quòd perfuncti ſacris Bacchanalibus ij, qui ſpectatum confluebant, uino repleti, nullaque adhuc lege luxuriem inhibente, nouis uoluptatum illecebris erant oblectandi. Atque hinc non nulli in chori locum ſatyros ſucceſſiſſe opinantur. Ego tamen ſatyrorũ aduentu ſublatum fuiſſe chorum nequaquam cenſeo; ſed unà cum canentium cõcentu nudos ſalienteſque motus corporis deſideraſſe exiſtimo; ut nón tantum aures, quarum ſenſus faſtidioſiſſimus, uerum etiam oculi ſuum oblectamentum haberent; præſertim quòd græci ſatyron τὸν χορευτὴν interpretantur, nomen quidem ἀπὸ τοῦ χορεύειν deductum; hoc eſt choream ducere, uel tripudiare: Ariſtophanes, ὡς ἥδομαι, καὶ τέρπομαι, καὶ βούλομαι χορεῦσαι ὑφ' ἡδονῆς. Quapropter rationi conſona mihi uidetur eorum ſententia, qui chorum proprie ſaltantium canentiumque cœtum eſſe ſtatuerunt. Licet quandoque ſuſpicer ueteres ab initio, cũ tragœdia ſine iocis non multum oblectaſſet, ſaltantes ſatyros excogitaſſe; ut iocis aſperam, ſeueramque eius grauitatem leniret. poſteaque ſublatis ſatyris, qui in nimiam petulantiam decide-

rant, choros inueniſſe. Et ut facile credam ſatyros antiquiores
fuiſſe choris, ea ratione adducor, quòd tragœdiam cum ſatyris
nullam habemus ne quidem apud græcos, tanquam rem nimis
uetuſtam, atque obſoletam. Rurſus ut ſatyros non chori ſedem
poſt unumquenque actum occupaſſe, neque cum eo ſocietatem
habuiſſe opiner, cogit Euripides. qui in Cyclope ſatyrorum cœ-
tum interloquentem induxit; quemadmodum & apud Ariſto-
phanem ruſticorum chorus neſcio quid ſatyricum redolere ui-
detur. præſertim quôd Ariſtoteles tragœdiam ab exiguis fabulis,
& ridicula dictione, ſatyris excluſis, grauitatem, iambicumq́ue
metrum uel ſenarium ex tetrametro & octonario; quo prius ute
bantur, nam ſatyrica, &, ut gręco utar uerbo, ὀρχηστικώτερα poe
ſis erat; adeptam tandem quieuiſſe aſſeuerauit. Cęterum pleri-
que hic Flaccum non de ſatyris in tragœdiam inducendis loqui
arbitrãtur, ſed potius unde ſatyra aliud poeſis genus ortum du
xerit. quamuis alij quidam paulo ab hac diuerſam ipſius originẽ
tradant. morẽ quippe fuiſſe aiunt uetuſtiſſimorum hominum,
qui Atticam regionem incolebant, tempore, quo per agros fuſi
ac diſperſi agriculturæ ſtudio detinebantur, quando ab opere ru
ſtico ac labore ſoluti erant, iocoſas quaſdam cauillationes inter
ſe ſe uiciſſim fundere. quod hodie quoque ruſtici obſeruant.
id deinde inſtitutum adeo creuit, ut plauſtris inſilientes in ob-
uium quenque ſcommata, atque ex tempore iocularia carmina
effutiſſe affirment. quæ poſtea probris ac maledictis omnibus in
ſperſa uenenatum ſibi nomen aſciuerunt. Apud Romanos prę
terea ſatyrã aliud initiũ habuiſſe Liuius Patauinus his uerbis te-
ſtatur. Cum Romæ T. Sulpitio Petico, & C. Licinio Stolone
Coss. tanta uis peſtilentię eſſet, ut nec humanis conſilijs, nec ope
diuina leuaretur; uictis ſuperſtitione animis ludi ſcenici, noua
res bellicoſo populo, inter alia cœleſtis iræ placamina inſtituti
dicuntur. Sed parua, ut ferme principia omnia, & peregrina
res fuit, ſine carmine ullo, ſine imitãdorum carminum actu. Lu
diones ex Hetruria acciti ad tibicinis modos ſaltates haud inde-
coros motus, more thuſco, dabant. Quos deinde iuuentus in-
conditis uerſibus inter ſe iocularia fundẽtes imitari cœpere; nec
abſoni à uoce motus erant. Accepta itaque res, ſæpiusq́ue
uſurpando excitata uernaculis artificibus; quia hiſter thuſco uer

bo ludio uocabatur, nomen hiſtrionibus inditum. qui non ſicut ante incompoſitum & rudem uerſum iaciebant, ſed impletas modis ſatyras deſcripto iam ad tibicinem cantu, motuque cõgruenti peragebant. Liuius poſt aliquot annos, qui ab ſatyris auſus eſt primus argumento fabulam ſerere, ſuorum carminum actor fuiſſe dicitur. Poſtquã uero ab riſu & ſoluto ioco res auocabatur, ludusque paulatim in artem uenerat, iuuentus hiſtrionibus fabellarum actu relicto ipſa inter ſe, more antiquo, ridicula intexta uerſibus iactitare cœpit; quæ inde exodia poſtea appellata, conſertaque fabellis potiſſimum atellanis ſunt. quod genus ludorum ab Oſcis acceptum tenuit iuuentus. Verum ad id, unde digreſſi ſumus, redeamus. ac ſatyros in tragœdiam admiſſos ea moderatione arbitremur; quòd ſuis petulantibus iocis tragicæ grauitati non omnino offecerunt; tantoque artificio ueteres illos ſeria cum ludicris miſcuiſſe dicamus; quòd decori ſummam rationem habuerunt.

DE MODERANDIS IOCIS SATYRICIS.

Verum ita riſores, ita commendare dicaces
Conueniet ſatyros, ita uertere ſeria ludo,
Ne quicunque Deus, quicunque adhibebitur heros
Regali conſpectus in auro nuper, & oſtro,
Migret in obſcuras humili ſermone tabernas:
Aut dum uitat humum, nubes & inania captet.

Poſtquam iocos ſatyricos tragœdiam recepiſſe dixit auctor, correctionem quaſi quandam ſubijcit, normamque obſeruandam; ne uidelicet dum quiſpiam ludibria affectet, penitus à grauitate diſcedat; aut dum ſatyros deriſores, dicaces, aliorumque uitam carpentes (alludere enim uolunt ad propriam ſatyræ naturam) in tragœdiam inducere tentet, interloquentibus perſonis ſuam dignitatem nequaquam tribuat. quo quid turpius abſurdius'ue dici poterit? Exempli cauſa ſi immortalis, aut heros regali ue-

ſte, ſplendidaque purpura conſpiciendus in ſcenis adeſſet; qui poſt modum tragica grauitate cum ſatyrica laſciuia confuſa, in uilem, abiectum, humilemque ſermonem incideret, qualem tabernariæ comœdiæ continebant; ac pro Deo uel ſemideo obſcurus ignobilisque appareret, perinde atque ij, qui in tabernis ſordidum quæſtũ faciunt; quos tabernarios Cicero, ciuitatumque fecem iure nuncupauit. Contra uero magnopere cauendum, ne humilitatem alius euitans in cœlum ſe erigat. nam ſapientum omnium decreto à mediocritatis linea nullo pacto eſt diſcedendum. Sunt præterea grammaticorum non nulli, qui Flaccũ hic innuere arbitrantur; ne perſonæ tragicę, quales Dij heroes ue, in comœdiam admittantur; ac rurſus ne infimas ac ſordidiſſimas, quales tabernariæ comœdiæ expoſtulabant, tragœdia recipiat.

Effutire leues indigna tragœdia uerſus,
Vt feſtis matrona moueri iuſſa diebus,
Intererit ſatyris paulum pudibunda proteruis.

Nunc demum appoſita matronę comparatione confirmat quod iam præcepit; Tragœdiam ſcilicet, q̃ grauis, atque ſeuera indignatur ridiculos uerſus effutire, cum modeſtia quadam ac pudore laſciuientes ſatyros accipere oportere. non enim adeo iocis oblectari debet, ut omnino ſuam dignitatem amittat; non ſecus atque matrona ſaltare coacta diebus feſtis, & quodammodo geſtire, quod quidem magis attinet ad puellas, ea tamen uerecundia ſaltationem moderatur, ut matronale decus grauitatemque in re etiam ludicra retinere uideatur. QVOD uero non nulli leges haſce per obſcuras non de ſatyris in tragœdiam introducendis ab Horatio conditas eſſe autumant; cum nulla mentio apud auctores habeatur; imo de ſatyrarũ origine, atque decoro; quę quidem à ſatyris, quos uetuſtiſſimis temporibus admiſiſſe dicũtur, nomen adeptæ paulatim ſuam formam acceperunt; neque affirmare temere, neque negare audeo; præſertim cum eiuſmodi res nimis antiqua ſit, penitusque ab hominum memoria ſublata. Certo tamen ſcio, quòd unuſquiſque iudicio præditus ac curate uerba Flacci examinans, quam magis coniecturam ſequi oporteat, facile dijudicabit.

DE SATYRICO SERMONE.

Madius 353 a.

Non ego inornata, & dominantia nomina ſolum,
Verbaq́ꝫ Piſones ſatyrorum ſcriptor amabo;
Nec ſic enitar tragico differre colori,
Vt nihil interſit Dauus ne loquatur, an audax
Pithias emuncto lucrata Simone talentum,
An cuſtos famulusq́ꝫ Dei Silenus alumni.

Cum de ſatyris tragœdiæ admiſcendis, ſatyrarum'ue, ut alij cenſent, initijs locuti, modum, quo eorum petulantes ioci temperandi ſint, ne penitus tragica maieſtas minuatur, oſtenderimus; locus admonet, ut de ſatyrico ſermone, & quibus uerbis uti oporteat, pauca diſſeramus. Ac primo cuipiam fortaſſe rationi cōſentaneum uidetur; ut agricolarum, paſtorum, multoq́ue magis ſiluicolarum ſatyrorum locutio rudis ſit, & incōdita, uerbisq́ue inornatis ac proprijs redundans. quæ quidem dominantia iure dicuntur, quippe a' ſuæ proprietatis poſſeſſione non decedunt; idq́ue ſignificantia, ut inquit Quintilianus, in quod primo denominata fuerint, dominari quodāmodo uidentur. Nam tranſlata alium natura intellectum, alium loco præbentia pluribus ſignificationibus, nedum ſuæ, inſeruire conſtat. ruſtici enim, atque indocti rem quanque propria uoce nuncupantes ſimplici ſermone, minimeque fucato utuntur; neque metaphoras, aliaue orationis ornamenta noſcunt. Vnde Ariphades tragœdos ſubſannabat, quòd ijs dicendi tropis uſi fuerint, qui a' communi ſermone diſcrepabant; ut σέθεν pro σοῦ, & νιν, pro αὐτόν. atque id locutionis diſcrimen fuiſſe aſſerunt inter eruditos, imperitorumq́ue uulgus ea tempeſtate, qua ſermonem latinum cum lacte ſugebant. gręcis enim literis ac diſciplinis exculti elegantiori ac perpolita lingua loquebantur; indocti uero neque uerborum delectum, neque contextum habebant. Quod quidem hodie uſuuenire patet; ut literati uiri lingua materna, quam uer-

naculam & uulgarem nuncupant, melius elegantius'ue, quàm idiotæ aut ruſtici, utantur. adeo quòd illorum oratio concinna, ornataque ab horum inculta & ſubhorrida plurimum differt. Nihilominus cum tragœdia grandiloquium requirat; cumque Ariſtoteles dictionis perſpicuitatem, nō tamen humilitatem probans ſermónem contextum ex proprijs nominibus perſpicuum atque humilem eſſe, qualem Cleophontis, Sthelenique, decernat; merito inquit auctor ſe non ſolum ſatyrorum incondita uerba inornataque expetere, nec ita ſatyricis blanditijs illectum à tragico decoro diſcedere, ut nullam interloquentium perſonarum rationem ſeruet. nam etſi ruſticana & inculta uerba ſatyris conueniunt, tamen non uſqueadeo affectanda ſunt, ut penitus tragicæ grauitatis obliuiſcantur. quinimo ſatyris ſuus decor; & locutio tribuēda ea quidem moderatione, ut tragœdiam reminiſcantur. cui ueneranda potius, quàm laſciua oratio tribuenda, grauis, penitusque à plebe abhorrens, ut quæ peregrinis referta ſit uocabulis. nam peregrinū, quodcunque per tranſlationem dicitur, uel à proprio eſt alienum, Ariſtoteles ſumit. Qui itidem tragœdos ab Ariphadis morſu defendit; quòd purā loquendi proprietatem euitantes plebeiam locutionem effugerint. Nimis pręterea indecorum eſſet ſatyrorum petulantia ipſius tragœdiæ ſeueritatem opprimi; aut nullum ſeruari diſcrimē perſonarum, quas fabula admittat. cum non parum interſit ſeruus loquatur humilis, an audax pediſſequa, an ſemideus, qualis Bacchi cuſtos Silenus habebatur. Quòd ſi de ſatyra proprie locum hunc interpretari uolumus, eam dicamus medium iter inter tragœdiam & comœdiam retinere; ſtilumque proprium, & characterem requirere; ne in comicam humilitatem decidat, aut contra in tragicam altitudinem extollatur. itaque pro Dauo comœdiam, pro Pithia tragœdiam; quippe ab Lucilio fraudolenta ancilla inducta, uti afferunt, Simonem herum talento emunxit; pro Sileno uero ſatyram ipſam intelligamus. Et quamuis alij de uerbis, quæ ſatyris conueniant, Horatium hic agere arbitrentur, ut ſcilicet aſpera ſint, & media, quæ tragœdiam æque participent atque comœdiam: ego tamen libenter dixerim nō tantum inculta uerba attendenda, uerumetiam & perſonarum, quæ interloquuntur, habendam eſſe rationem. reſpexiſſe enim

Flaccum ad priſcas ſatyras opinor; quæ non ſecus ac tragœdiæ comœdiæ'ue diuerſas perſonas, non nullorum ſententia, admittebant. à quibus poſtea hanc perpetua carminum ſerie uitia taxantem emanaſſe uolunt; in qua equidem auctor ipſe, Iuuenalis, ac Perſius elaborarunt. Præterea ſi uera eſt opinio, antequã chorus fabulis adeſſet, aut in chori locum, aut unà cum eo antiquam tragœdiam ſatyros accepiſſe; conſentaneũ iudico, quòd hic moneat; ne, dum ſatyri ſpectatores oblectandi gratia incondita uerba, ſcurriles'ue iocos effutiũt, penitus à tragœdia, reque ipſa diſcedant. Nam, ut abunde ſupra diſſeruimus, chorus à fabulæ materia aberrare nequaquam debet, minimeque à perſonarum ſtatu diſſentire. Nam ſi iratus quiſpiam induceretur, chorus ut corrigat eum neceſſe eſt; ſi miſer & ærumnoſus, diuos precetur, ut meliorem fortunam conſequi ſinant. Sed utcunque ſit, eruditioribus rem hanc dijudicandam relinquo.

VNDE COMICVM SATYRICVM'VE ARGVMENTVM DEPROMI OPORTEAT.

Ex noto fictum carmen ſequar, ut ſibi quiuis
Speret idem; ſudet multum, fruſtraq; laboret
Auſus idem. tantum ſeries, iuncturaq; pollet;
Tantum de medio ſumptis accedit honoris.

Quidam haud indocti uiri eo ordine permixto, de quo pauloante monuimus, comicorum fontem riuulorum nunc Flaccum oſtendere cenſent; unde inquam comœdiæ argumentum depromi oporteat. Quæ quoniam eſt imitatio uitæ, ſpeculum cõſuetudinis, ueritatiſque imago materiam à rebus notis, communibus, ipſaque uita, & moribus accipere debet. adeo ut unuſquiſque comicus fabulam ſuam ex cognitis & peruulgatis rebus effingat. Cuiuſmodi ſunt iuuenum amores, comeſſationes, ſtupra, aut corruptelæ; patrumque in filios acerbæ obiurgationes; in ſeruos dominorum contumeliæ, minæ, & uerbera; ſeruo-

rumque in dominos fallaciæ, doli, mendacia, tacitæque demum ſuſurrationes. quibus omnibus, alijsque innumeris id genus rebus refertas habemus comœdias. adeo ut quiuis uulgatam eiuſmodi, omnibusque notiſſimam animaduertens materiam, eandẽ rem ſe præclare conſcripturum fore confidat. Nam quemadmodum facile unuſquiſque aggreditur ea, quæ percallet; ita communia, uulgaria, & contrita cunctis facillima uidentur. ſi quis tamen poſtea idem attentauerit, in maiores equidem, quâm putabat, difficultates incidet; fruſtraque laborans minime quod uolet aſſequetur. tantum præter materiam in poemate artificium, ordo, concinna uerborum connexio, aptaque ſtructura pollent. Non enim ſatis eſt inuentionem habere, uerum etiam diſpoſitionem, ac elocutionem callere oportet; ipſumque poema rite intexere. Vnde non nulli rem comicam tanquam omnibus notam, uilem, & plebeiam, ut ita loquar, aſpernantur. Quam quidem ſi æqua iudicij lance examinarent, ſuique ingenij uires in ea conſcribenda experiri uellent, eam difficultatem deprehenderent, qua deterriti non amplius contemnerent, imo dignum honorem tribuerent. Nam, ut inquit Socrates apud Platonem, Δίσκολα τὰ καλά. Præterea hac expoſitione, etſi apte ad mentem Horatij accommodatur, non omnino cogor, ut de comica re hic tantummodo loqui adiurem. Nam non eſt ab re ut de ſatyra intelligamus. Quæ itidem â rebus non ignotis, uitijs inquam hominum, ac media uiuendi conſuetudine argumentum ſumit. Aut quid prohibet, ut permiſte de comœdiæ, ſatyræ, ac tragœdiæ materia pertractare in uniuerſo dicamus? quæ quidẽ eodem quaſi tramite incedentes â communi uita, & moribus nõ diſcedunt.

DE SATYRORVM DECORO SERVANDO.

Parrhaſius legit fricti ciceris â frigo uerbo, quod frangere ſign. in theatro enim uendebatur cicer, & fricta nux. unde Mart.

Siluis deducti caueant, me iudice, Fauni,
Ne uelut innati triuijs, ac pene forenſes,
Aut nimium teneris iuuenentur uerſibus unquam;
Aut immunda crepent, ignominioſaque uerba:

Offenduntur

Offenduntur enim quibus eſt equus, & pater, & res,
Nec ſi quid fracti Ciceris probat, & nucis emptor
Aequis accipiunt animis, donant ue corona.

uendit qui madidum cicer corona. Et pro emptore ciceris & nucis accipitur plebs infima.

Horatius ante quâm a re ſatyrica ad alia digrederetur operæpretium facturus ſibi uidebatur, aliquid de decoro præcipere. Minime quippe deceret Faunos, ſatyros'ue tunc primum e ſiluarum latibulis in theatrum deductos, una cum ciuili & polito ſermone urbanos mores præ ſe ferre, molleſque uerſus effutire; perinde ac ſi in triuijs & foro, ubi urbanitas floret, nati ſemperque uerſati fuerint. cum potius eorum natura ruſticitatem poſtulet, aſperam horridamque locutionem, crepitum enim, uerborumque ſonitum eos edere magis, quàm uerba, diuus Hieronymus aſſeruit. Cauendum eſt etiam, cum procul ab hominum iurgijs, probris, maledictiſque ipſi uitam degant, ne uerba contumelioſa obſcœna'ue emittant (ni immunda, impura, & non ſimplicia interpretari malis.) Nam alioqui ſi Fauni belluæ magis quàm homines uocandi ita loquerentur, ac ſi urbani eſſent, decus nequaquam ſeruaretur; offendereturque ſenatus æque; qui ab honore, uel curæ ſimilitudine, uel ætate patres dicebantur: omniſque ordo equeſtris, medius inter eos & plebem; qui equo publico donabantur, reſque habebant, hoc eſt opes & diuitias. Eius quippe dignitatis gradum nemo aſſequebatur, niſi qui in cenſu HS. CCCC. habebat. Alij pro eis, quibus eſt res, ſimpliciter populi primarios uiros ac locupletes intelligunt. nam qui egeſtate urgentur, labore perpetuo, ac multo ſudore uictum quęritantes ad ſpectacula accedere nō ſolent. Alij uero, quibus eſt res, hoc eſt poteſtas, aut imperium, interpretantur. quod non probo. Præterea non nulli pro res reponendum eſſe rex arbitrantur, ut Aug. Cæſar intelligatur; qui tunc ſolus iam imperium adeptus Romam, terrarumque orbem regebat, ſpectaculiſque ſæpenumero adeſſe ſolebat; imo non nunquam ludos uicatim, ac pluribus ſcenis per omnium linguarum hiſtriones nō in foro modo, nec in amphitheatro, ſed in circo, & in ſeptis fecit; ut aſſerit Suetonius. Talis ergo principis naris emūctæ cer

tum iudicium magnopere erat formidādum; cuius equidem cēſuram alibi Flaccus ita expoſtulauit; Plotius, & Varius, Mecœnas, Virgiliusque, Valgius, & probet hæc Octauius optimus. Vnde ſumma ope niti decet, ut paucis uiris, iiſdemque doctis unuſquiſque ſatiſfaciat; inanesque imperitorum rumores aſpernetur. Fit enim plerunque, ut eruditi nullo modo probent, dignum'ue laudibus æſtiment, quod indoctorū multitudo ſummis præconijs ad cœlum extulit. & hinc haud immerito ſapiens quiſque ab imperito uulgo, quo nihil incertius, ſemper abhorret; potiuſque de ſuis ſcriptis doctiſſimi illius Perſij, cuius equidem iudicij acumen Lucilius reformidans Tarentinis, inquit, ſe, & Conſentinis ſcribere, quàm Lęlij Decimi ſententiam requirit.

DE FABVLARVM THEATRALIVM NVMERIS.

Pes citus à Terentiano prępes dictus, ab Auſonio uelocior Parthorum ſagittis.

Syllaba longa breui ſubiecta uocatur iambus,
Pes citus; unde etiam trimetris accreſcere iuſſit
Nomen iambeis, cum ſenos redderet ictus,
Primus ad extremum ſimilis ſibi; non ita pridem,
Tardior ut paulo, grauiorq́; ueniret ad aures,
Spondeos ſtabiles in iura paterna recepit,
Commodus, & patiens; non ut de ſede ſecunda
Cederet, aut quarta ſocialiter. Hic & in Acci
Nobilibus trimetris apparet rarus, & Enni.

Locus hic ab auctore exigere uidebatur, cum de omnibus, quæ ad theatrales fabulas attinebant, abunde præcepta tradiderit, cumque de earum materia copioſe diſſeruerit, ut de forma quoque ſuas præceptiones adijceret: rem equidem ſilentio minime prætereundam: & quibus numeris ipſas cōſcribi oporteat oſtēderet. Nam etſi antea iambico uerſu contexendas eſſe monuit;

cum inquit,

Hunc ſocci cepere pedem, grandeſque cothurni
Alternis aptum ſermonibus;

Cum tamen ibi in uniuerſum, & quam breuiſſime de cunctarum rerum diuerſis metris præceperit, merito nunc materiam omnẽ ſcenicam plene, & cumulate pertractans de congruenti numero pauca diſſerere minime ſuperuacaneum duxit. Ac primo iambum pedem eſſe citum, uelociterque currentem ducet; ut qui, ex breui ſyllaba & longa compactus perappoſite inuectus eſt ad aliquem probris, maledictiſque uexandum. Ea quippe contumeliæ eſt natura, ut à paruo initio orta maiores uires, atque incrementa ſemper accipiat. quoniam uero propter temporis breuitatem concitatiori curſu profluebat, factum eſt ut bini pedes in ſcandendo coniungerentur. Vnde licet ſenarius proprie uerſus dicatur ſex pedibus uinctus, tamen quia ſcanſio binos copulauit ob nimiam eius celeritatem nomen trimetri ſortitus eſt. Et notandum artificioſe ictum pro pede uſurpaſſe; nam harmonia quadam carmina cõnectuntur, non ſecus atque humani corporis pulſus (ita quippe à medicis uocantur) modulis, legibuſque metricis morbos indicant. An ſimilitudinem ſumpſit à digitorum percuſſionibus, quibus ratio menſuraque cantus, & quandoque carminis deprehenditur? unde illud,

Legitimumque ſonum digitis callemus, & aure.

Quidam alij ſecus auctoris uerba exponunt; acceſſiſſe uidelicet nomen trimetris iambicis. nam cum ſex pedibus abſoluerentur, iure uocati fuerunt ſenarij, maxime ſpondeo ſtabili admiſſo. qui duas longas ſyllabas cõprehendens quatuor temporum tarditate (ut grammatice loquar) iambicæ celeritati obſtitit; ut non ita leuior, ſpondaica inquam grauitate moderatus, ad ſpectantium aures euolaret. ſpondeum quippe ſeueritatem habere illud eſt argumento; quod olim Damon cernens quoſdam iuuenes Baccho concitatos, honeſtæque mulieris domum inuaſuros, tibicini iuſſit, ut ſpondeum ſubcineret. quod cum ille feciſſet, cantus grauitate impetum repreſſit, ſedatiorique concentu ardorem reſtinxit. quamuis Quintilianus id Pythagoræ tribuat. Sed non ita pridem ſenarius uocabatur; adhuc enim ſpondeum non admiſerat, imo totum carmen ex ter binis iam-

biſ conſtabat. Poſtquam uero ſocietatem cum eo çoiuit, iure commodi & patientis nomen meruit; qui ob cõmunem uſum, melioremque uerſus condecẽtiam in ſuam domum libenter alienigenam admiſerat, de ſua poſſeſſione ab alio depelli æquo animo paſſus. à iure tamen penitus ſuo non decedens aliquam prę rogatiuam ſibi ſeruauit. Non enim promiſcue omnibus locis recepit, uerum imparibus tantum, tertia inquam & quinta ſede; nam ſecundam & quartam tanquam propria domicilia à nemine occupanda excepit. Atqui Ennius, Acciusque uetuſtiſſimi poetæ raro ſpondeo uſi fuerunt. Eorum quippe ætate iamborum nimiam celeritatem ſpondaica mora comprimi oportere nondum animaduerterant. quod quidem poſteritas, ut in non nullis alijs eueniſſe liquet, excogitauit. Demum (etſi quorundam ſententia arridet, qui iura paterna locos impares exponũt arithmeticorum ratione; apud quos imparem numerum maribus, parem fœminis attribui uolunt, adeo ut ille patris, hic uero matris nomine decoretur) poſſe tamen paternas poſſeſſiones ſimpliciter intelligi nequaquam inficior. ut ſedes iampridem à ſe poſſeſſas, &, ut ita loquar, a maioribus patri, atque ab eo rurſum ſibi hæreditario iure traditas interpretemur.

In ſcenam miſſos magno cum pondere uerſus
Aut operæ celeris nimium, curaq́ carentis,
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi;
Immodulata, ſine modulo, rhythmo, numero. Parrh. *Non quiuis uidet immodulata poemata; iudex.*
Et data Romanis uenia eſt indigna poetis.
Idcirco ne uager, ſcribamq́ licenter? an omnes
Viſuros peccata putem mea? tutus, & intra
Spem ueniæ cautus, uitaui denique culpam,
Non laudem merui.

Cum pauloante iambis ſpondeos admiſcendos tanquam à maio

ribus receptos ſtatuerit, monet hic animaduertẽdum, ne quiſpiam ſpondaicæ grauitati addictus iambicam leuitatem penitus aſpernetur; aut ne dum ſpondeorum tarditatem nimium affectare uelit, grauiores turgidioreſque uerſus emittat. Nam ex mora, ut phyſici aſſerunt, ſonus fit grauior. Quòd ſi res quãdoque id poſtulat, & præcipue tragica, quæ uerborum pondus requirit, non tamen adeo maieſtati adhærẽdum arbitror; ut omnino comicæ humilitatis obliuiſcamur. quæ quidem hoc uno tantum à quottidiano ſermone diſtat, quòd uerſiculis intexitur. præſertim quòd materia ipſa quandoque carmina pręcipitantia, & concitata poſtulat; quandoque uero tarda, atque ſedata. Quapropter poetam acerrimo iudicio pręditum eſſe oportet, ut unâ cum uerſu & rei, quæ tractatur, rationem habeat; auriumque diligentiſſimum conſultorem, ut rite dijudicet melius ne cunctatio, an uelocitas concinat. Nam, ut inquit ille, aures conſulendæ ſunt; quæ plerunque quid ſuaſerint, id rectiſſimum ſolet eſſe. Adhibendam quoque innuit auctor ſummam diligentiã, ut quiſque artem perdiſcat, inque limandis carminibus diu elaboret. Qui enim ſecus egerit, à criticis tanquã artificij inſcius, quo nihil turpius, iudicijque penitus expers iure damnabitur. Nam ſapientes, ac periti nunquam ſibi uendicant quæ non percallent; inaniſque gloriæ uanam auram cõtemnentes in uulgus ſuos partus emittere temere non audent. Atque utinam huiuſmodi accuratam circumſpectionem recentiores haberent; quorum non nulli pedes tantum, & numeros attendentes recondita arcana, quæ ars continet, aſpernantur, digni quidem ut ab omni poetarum choro detrudantur. Sunt præterea alij quidã imperitorum multitudine confiſi, ac doctorum paucitate, qui recti iudicij trutina ſcripta examinent, artemque ſpernentes facillime in peccata incidant: & quòd etiam Romanis poetis ab antiquis indigna uenia data fuerit, ea quidem tẽpeſtate, qua ex inſcitia plurimum laborabant ſcriptores pariter, atque cenſores, ſponte ſua uituperationem ſubeunt. Idcirco ne, inquit Horatius, cum pauci errata deprehendant, ac plerunque deprehenſis ignoſcãt, impune ab artificij linea diſcedam, licenterque ſcribam? an potius, quod ſapientis eſt, omnibus mea crimina perſpicua fore cẽſeam? cum homines ſuapte natura lynceis ocu

lis aliena peccata, ſua uero lippis cernant; cātus tamen intra impunitatis ſpem. Nam etſi me peccaſſe liquebit, ueniæ tamē clypeo tutus iuſtam obiurgationis pœnam effugiam. Verum eſto ita culpa euitetur (nam qui delicta confeſſus ueniam petit, ſupplicium lenire uidetur) non tamen gloriam aucupabor, qua unuſquiſque ad ſtudia, immenſoſque labores ducitur. Non nulli locum hunc ſecus interpretantur. intra inquam ſpem ueniæ tutus, hoc eſt ipſa uenia nequaquam confiſus omnem laudis ſpem in doctrina, atque arte mihi propoſui. Nam intra famā dici uolunt grammatici ſimili loquendi modo, citra opinionem; ultra uero contrarium ſignificare; adduntque illud Quintiliani teſtimonium, Hortenſij ſcripta tamen intra famam ſunt. Ita quoque & apud Ciceronem modice cum modo, intra modum, citra, hoc eſt minus quàm modice exponunt. Vnde intra uocabuli, cui apponitur, ſignificationem minuere patet, ultra uero augere. Quæ quidem obſeruatio licet ueritati conſona ſit, neſcio tamen quo ſenſu Flaccus dixerit eos, qui à peccatis abhorrent, ueniamque aſpernantur, culpam uitare, non laudem merere; cum potius ſummis præconijs ad cœlum ſint extollendi; præſertim quòd apposite ad ſuperiorem ſenſum intra ſpem ueniæ dicitur uſitato locutionis genere; quemadmodum intra præſidia, intta mœnia, & alia id genus. Notandum denique (ut aliqua ad contextum pertinentia attingamus, cum oportuerit) dictionem illam iudex ſuperioribus uerbis eſſe annectendam; ut ſtruatur. Iudex premit ignoratæ artis turpi crimine uerſus in ſcenam miſſos magno cum pondere; iudex inquam, cenſor, & criticus naris emunctæ; non enim quiuis poetarum uitia, erroreſque animaduertit.

GRAECA EXEMPLARIA ESSE VOLVENDA.

Vos exemplaria græca
Nocturna uerſate manu, uerſate diurna.

Quoniā uero à Græcis omnes ingenuæ diſciplinæ, & artes, quas uocant liberales, emanarunt; ipſaque poeſis perfecta & polita

Romam uenit, quippe in ea præſtantiſſima uatum ingenia elaborauerant. tantaque apud illos poetarum floruit multitudo, ut latinis facultatem ſcribendi quodammodo abſtulerint. Nam quid noſtri conſcripſerunt, quod ab illis non mutuati fuerint? comœdiarum'ue, quas habemus, nonne maior pars à græco fonte defluxit? Tragœdias uero latinas quot legimus, niſi paucas? eaſdemque fortaſſe non nimium cultas; quæ Senecæ aſcribūtur. Nam quas maiores condiderunt, temporumque lapſu omiſimus, conſtat græcorum quoque imitatione fuiſſe conſcriptas. Idcirco Horatius exemplaria græca noctes, & dies uoluenda iubet; à quibus fabularum exempla capi poſſint; ingenueque fatetur Romanos græcorum ope indigere.

IN MAIORES PLAVTI LAVDATORES INVEHITVR.

At noſtri proaui Plautinos & numeros, &
Laudauere ſales; nimium patienter utrunque,
Ne dicam ſtulte, mirati; ſi modo ego, & uos
Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto,
Legitimumq; ſonum digitis callemus, & aure.

Dicat fortaſſe quiſpiam latinitatis fautor. Tu Horati, qui penitus Graiis addictus eorum ſcripta tantopere extollis, perlegenda, nocturnaque manu uerſanda ac diurna præcipis, non ne ſcis quòd & noſtros imitandos habemus? maxime Plautum adeò à maioribus celebratum, ut ei comœdiæ ſecundam palmam tribuerint (nam primam Cæcilium ſibi aſſumpſiſſe uolunt) ac Epius Stolo affirmare non dubitarit, Muſas ipſas Plautino ſermone fuiſſe locuturas, ſi latine loqui noluiſſent. Reſpondet auctor, maiores Plauti ſales, iocos, & numeros nimium patienter, ne dicat ſtulte ac temere, laudaſſe. Nam ſi modo ego & uos Piſones, inquit (cum quibus fortaſſe in quotidianis & familiaribus colloquiis aduerſus eum coniurarat) uel alii quicunque iu-

dicio præditi non fallimur; lepidumq́ue ſcimus & ſalſum ab inurbano & inſulſo ſermonem dijudicare; ac legitimos numeros diſcernere; eorum profecto decretum eſt reſcindendum; ut qui de Plauto amore potius, quàm ueritate iudicauerint. quôd ueto digitis & aure legitimos modulos deprehendi dixerit, ad illud forſitan reſpexit; quôd uetuſtiſſimis temporibus, cum Andronicus ſatyram excogitauit, ad manum canebant hiſtriones, auctore Liuio. An potius quòd naturæ inſtinctu digitorum ictu, auribusq́ue legitimos numeros, modos, & uoces obſeruant ij, qui Muſicam profitētur? cantumq́ue manu quodam moderantur? quòd quidem hodie faciunt & non nulli græcorum ſacerdotes, D. O. M. hymnos concinentes. Nam non muſicis characteribus, quas notas uocant, ſed manu concentum, uocisq́ue flexiones metiuntur. Verſus autem non ne ſuam habent ſymphoniam? ſuisq́ue numeris, & ratione quadam harmonica abſoluūtur? Plautus denique (ut ad id, unde digreſſi ſumus, reuertamur) tanquam ſcurra inſulſus, & dicax à quibuſdam accuſatur; ut qui, dum omni lepore, & uenuſtate affluens apparere uoluit, ne micam quidem ſalis præſe ferat; admodumq́ue in numeris licentioſus (ut hoc uerbo utar) quippe qui extra trimetros plerunque uagetur. Improbatur quoque eius ſeruile ingenium, & nimis plebeium, ſtiluſq́ue uulgaris. Et quamuis ei ſermonis latini puram proprietatem denegare nequeant, Terentio tamen maiorem tribuunt. Atqui Ego; cum Horatius poetarum grauiſſimus cenſor ab eiuſmodi reprehenſione, ſingulisq́ue ipſius peccatis deprehendendis ſuperſedendum duxerit, minime decere arbitror, ut & nos homunciones uirum de Latina Rep. tam benemeritum maledictis uexemus.

DE TRAGOEDIAE INVENTORE ATQVE AVCTORE.

Ignotum tragicæ genus inueniſſe Camœnæ
Dicitur, & plauſtris uexiſſe poemata Theſpis,
Quæ canerent, agerentq́; peruncti fecibus ora.

Poſt

Poſt hunc perſonæ, pallæq́; repertor honeſtæ
Aeſchylus, & modicis inſtrauit pulpita tignis;
Et docuit magnumq́; loqui, nitiq́; cothurno.

Cum pauloante ſatis græcos commendaſſet, eorumq́ue exemplaribus adhærendum monuiſſet (de Plautinis enim ſalibus ac numeris ueterum iudicium non probauit) argumentis, & rationibus id confirmare non iniucūdum exiſtimauit. Ac primo oſtendit illos fabularum cum inuentores, tum amplificatores extitiſſe. Theſpis enim Atticus primus tragœdiam excogitaſſe fertur. quamuis eum alij ſextumdecimum ab Epigene Sicyonio primo tragico numerent, alij ſecundum. Ego tamen tragœdiam id initium habuiſſe opinor, quod ab Ariſtotelis reconditis theſauris pauloante deprompſi; Theſpimq́ue ipſum, quod ſatis conſtat, nouam actionem induxiſſe facile crediderim. ut ſcilicet cantores, actoresq́ue fecibus ora peruncti, ne agnoſcerentur, poſtea τρυγοδαίμονες nuncupati (unde & aliam tragœdiæ etymologiam deducunt, ut ſit τραγωδία quaſi τρυγωδία) plauſtrisq́ue inuecti fabulas canerent, agerentq́ue. Et hinc τρυγοκωμωδίας quoque nomen emanaſſe uolunt; quamuis alij à nouo uino deriuant, quo præmio hiſtriones donabantur; τρύγα enim non tantū fecē, uerū etiam & muſtum ſignificare conſtat. Non nulli uero eum primo non fece, ſed fuco, qui græce ψιμμύθιον dicitur, ora infeciſſe aſſerunt; ac deinde perſonæ linteæ uſum, quæ faciem tantummodo uelaret, adinueniſſe tradunt. Nam quorundam interpretatio, qui illud uexiſſe plauſtris poemata, tam multa uolumina conſcripſiſſe, ut plauſtris uehi oportuerit, exponunt, nullo modo mihi arridet. Eius quippe dramata uix quattuor, aut quinque memorantur. Natura deinde omnium parens, quæ temporum interuallis uiros eximio, atque acerrimo fingit ingenio, Aeſchylum ad amplificandam rem tragicam procreauit. Nam, ut Ariſtoteles author eſt, primus τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασε. Excogitauit quoque perſonam non illam fœdam ex lino intextā, ſed pulchriorem, qua poſteri uſi fuerunt; honeſtamq́ue pallā,

ueſtem equidem ad talos demiſſam, qua tragœdi uterentur. & cum adhuc tanta fabulis luxuria, theatriſque ſplendor non acceſſiſſet (tenui enim apparatu gaudebat antiquitas) ipſe cœpit modicis trabibus pulpita extruere. addidit præterea tragœdijs grandiloquium, ne tãtum rem hiſtrionicam auxiſſe ſuſpicemur; docuitque ſcriptores niti cothurno, hoc eſt altiori ſtilo intonare; nam antea humiliori & quodammodo ruſtico cõſcribebant. uel ideo niti cothurno eum docuiſſe intelligamus; quòd primus cothurnos, ut aliqui arbitrantur, adinuenit, quibus tragœdiarum actores niterentur. Fit enim plerunque, ut ij, qui fabulas agunt, crure dextro, uel ſiniſtro innitentes melius geſtum, motumque corporis oſtendant. Itaque Aeſchylum non tantum quæ ad ſtilum, apparatum, hiſtrionumque ornatum attinebant, amplificaſſe dicamus, ſed etiam actionem docuiſſe. Quæ cum ſit eloquentia quaſi quædam, ut inquit Cicero, corporis conſtans è uoce, atque motu, ei merito Demoſthenes primas tribuit, ſecundas, ac tertias: nam quid primum in dicendo eſſet interrogatus, actionem, quid ſecundum eandem, & eandem tertium reſpondit.

DE ANTIQVA COMOEDIA.

Succeſsit uetus his comœdia non ſine multa
Laude; ſed in uitium libertas excidit, & uim
Horat. lib. 2. epist. 1. … *Dignam lege regi. Lex eſt accepta; chorusq;*
Turpiter obticuit, ſublato iure nocendi.

Non multo poſt tempore amplificatæ tragœdiæ ſucceſſit uetus comœdia, à græcis ἀρχαία nuncupata; &, ut Donatus aſſerit, ἐπώνυμος. quoniam priſci illi antiquæ comœdiæ auctores non ficta argumenta conſcribebant; ſed res geſtas à ciuibus, & uitia palàm cum eorum, qui geſſerant, nomine decantabant. Fuit equidem primo ab Athenienſibus admodũ laudata, quòd eiuſmodi taxãdi libertate ciuitatis mores emendabat. Vnuſquiſque enim caue bat anſam illis præbere, ut ſe morderent; ſiquidem, ut optime

docuit Plutarchus, eam utilitatem uel maximam a' maleuolis ca pere poſſumus, ne quid committamus, quod illi uitio iure dare poſſint. quamuis Ariſtoteles eam ab initio ſpretam latuiſſe aſſerat. Qui itidem quis chorum induxerit, quis'ue primus apud Athenienſes id genus fabulæ inchoarit, his refert uerbis. Χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν, ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν, ἤδη σχήματα τινὰ αὐτῆς ἐχούσης, οἱ λεγόμενοι αὐτῆς ποιηταὶ μνημονεύονται. τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν ἢ προλόγους ἢ πλήθη ὑποκριτῶν καὶ ὅσα τοιαῦτα ἠγνόηται. τὸ δὲ μύθους ποιεῖν Ἐπίχαρμος καὶ Φόρμις ἦρξαν. τὸ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς ἐκ Σικελίας ἦλθε. τῶν δὲ Ἀθήνησι Κράτης πρῶτος ἦρξεν, ἀφέμενος τῆς ἰαμβικῆς ἰδέας καθόλου ποιεῖν λόγους, ἢ μύθους. Vbi notãdum quòd hic idem fuit Crates Athenienſis comicus; quem fratrem habuiſſe Epilycum poetam epicũ refert Suidas. a' quo itidem eius dramata γείτονες, ἥρωες, λαμία, πολῖται, σάμιοι numerantur; & alia quædam proſaice conſcripſiſſe perhibent. Poſt hunc alterum Craten Athenicẽſem tria dramata compoſuiſſe tradit idem Suidas, θησαυρόν, ὄρνιθας, καὶ φιλάργυρον. Inde tres illi antiquorum comicorum præſtantiſſimi floruerunt; Ariſtophanes inquam Rhodius, uel Lindius, Aegyptius, uel, ut alij arbitrantur, Camerius, qui ab Athenienſibus ciuitate donatus tetrametrum & octametrum inuenit. Eupolis Athenienſis, qui naufragium paſſus iuxta Helleſpontum in bello contra Lacedæmonios a' uita migrauit; indeque amplius poetam militare prohibitum fuit; hæc dramata poſteritati reliquit, αἶγας, ἀστράτευτον, ἢ ἀνδρογύνους. Demum Cratinus Callimedis filius itidem Athenienſis, ac uinoſus magnifico dicendi charactere, & ſplendido emicauit. quos equidem his carminibus celebrauit auctor.

Eupolis, atque Cratinus, Ariſtophaneſque poetæ,
Atque alij, quorum comœdia priſca uirorum eſt,
Si quis erat dignus deſcribi, quòd malus, aut fur,
Quòd mœchus foret, aut ſicarius, aut alioqui
Famoſus, multa cum libertate notabant.

Poſtea uero cum poetæ ſubſannandi quemlibet immoderata licentia abuſi bonos plerunque lacerare cœpiſſent, lata lege ſanxerunt Athenienſes, ne quis alium nominatim accuſaret. itaque chorus, qui maledictorum uenenum fundebat, ſublata lædendi facultate turpiter obticuit, abolituſque eſt, tanquam res inhoneſta, atque a' lege abroganda. quamuis alij aliam afferant cau-

ſam ; nam quandoque ſpectator tędio affectus tunc, cum ad cantores ab actoribus fabula tranſibat, cōſurgens abibat; itaque chorum tanquam ſurgendi occaſionem ſuſtulerunt. Inde comœdia a' græcis νέα uocata emanauit. quæ inclytos etiã habuit ſuos auctores, de Græcis Menandrum Athenieſem, promptum animo uirum; atque Strabonem, de quo quidem multus ſermo apud omnes. Hic, auctore Suida, non tantum comœdias conſcripſit, uerum etiam & epiſtolas ad Ptolemæum regem, multasque alias orationes proſaico ſtilo. Recepit quoque noua comœdia in ſuum contubernium ambos Apollodoros, alterum Athenienſem, alterum Geloum Menandri coæuum: cæteros conſulto omitto: de Latinis uero, quos nunc habemus, Plautum, ac Terentium.

LATINORVM LAVS.

Nil intentatum noſtri liquere poetæ,
Nec minimum meruere decus, ueſtigia græca
Auſi deſerere, & celebrare domeſtica facta;
Vel qui prætextas, uel qui docuere togatas:
Nec uirtute foret, clarisue potentius armis,
Quàm lingua Latium; ſi non offenderet unum
Quenque poetarum limæ labor, & mora. uos ô
Pompilius ſanguis carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non caſtigauit ad unguem.

Ad unguẽ, adamuſſim, uel diligẽti animaduerſione caſtigatum. ſolent enim qui cogitatione abſtrahũtur, quod accidit in penſitãdis ſcriptis, unguem mordere.

Quanquam ſummas laudes Græcis ſuper tribuit, adeoque eorũ ſcripta commendauit, ut tanquam audax & ineptus græculus iure latinitatis contemptor haberi potuiſſet; nihilominus ne à ſuis ciuibus hoſtis adiudicaretur (unuſquiſque enim φιλόπατρις de

bet eſſe) uoluit ſuum præconium & Latinis tradere. Quibus equidem non eſt uitio, aut inertiæ dandum, ſi eos Græci ab initio omni doctrinarum genere ſuperarunt. quippe ob continuã armorum tractationem literarum ſtudia neglexerunt, inque gerendis bellis adeo occupati fuerunt, atque detenti, ut ne minimũ quidẽ quietis tẽpus populus ille Martis habere potuerit; quo animos ad Muſarum amœnitates uoluiſſet. Nã ſi quid otij â bellico tumultu dabatur, id omne Ripublicæ adminiſtrandæ, atque agriculturæ impertiebant. & hinc ſero alma poeſis Romam uenit annis poſt urbem conditam ſupra CCCC. Poſtea uero temporis lapſu cũcta attentare, gloriæque non minimum decus à literis, ne dum ab armis, aucupari libuit; muſarumque ſacris ſe ſe initiari uoluerunt. Qui non tantum græcas res latinis literis illuſtrarunt, uerum etiam & domeſtica facta celebranda carminibus ſuſceperunt. Quod quidem uetuſtiſſimi illi, Andrònicus, Ennius, & alij coæui fecerunt, Romanorum geſta decantantes. unde eorum poemata annales, quòd ſingulorum annorum geſta continerent, nuncupati. Niſi domeſtica facta latina, & non græca fabularum argumenta interpretari malumus. Nam poſt nouam comœdiam latinos multa fabularum genera ediddiſſe auctor eſt Donatus antiquiſſimus grammaticus; ut togatas ab argumento latino ita dictas, nam à græco palliatæ; prętextatas à perſonarum dignitate, & latina hiſtoria; Atellanas â ciuitate campaniæ, ubi actitatæ ſunt plurimæ; Rhyntonicas ab actoris nomine; tabernarias ab humilitate argumenti, & ſtili; Mimos ab diuturna imitatione uilium rerum, & leuium perſonarum. Quòd ſi Græci ab initio Romanos ſuperarunt, perfacile fuit, inquit Cicero, uincere non repugnantes. qui alioqui omnia ſapientius per ſe inuenerunt; atque ab illis accepta meliora reddiderunt, quæ digna ſtatuerint in quibus elaboraſſent. imo quemadmodum iuſtitia, prudentia, fortitudine, omni denique uirtute Roma floruit, ne dicam armis, quibus cunctis nationibus anteceſſit; ita quoque ab eloquentia, omnique artium ac diſciplinarum genere, ſi earũ ſtudio ſe dediſſet, perpoliendiſque ſcriptis limam adhibuiſſet, magnam ſibi gloriam dubio procul uendicaſſet. itaque Latinorum minimam circumſpectionem carpit; qui partus edere properantes abortus faciebãt; minimeque

legitimum tempus expectantes fętus imperfectos emittebant. Idcirco uos Piſones, inquit, qui â Numa Pompilio unâ cum ſanguinis deriuatione tetricam illam diſciplinam, ac ſeueritatem ducitis, carmen quodque reprehendite; quod nequaquam acerrimi iudicij lance examinatum, interlitum, omnique mendo expurgatum prodierit. in edendis quippe fętibus urſę ſunt imitandę, quæ primo informem carnem emittunt, poſteaquam lambendo paulatim figurant.

Ingenium miſera quia fortunatius arte
Credit, & excludit ſanos Helicone poetas
Democritus; bona pars ungues non ponere curat,
Non barbam; ſecreta petit loca, balnea uitat.
Nanciſcetur enim pretium, nomenq; poetæ,
Si tribus Anticyris caput inſanabile nunquam
Tonſori Lycino commiſerit. Oh ego læuus,
Qui purgo bilem ſub uerni temporis horam.
Non alius faceret meliora poemata. Verum
Nil tanti eſt. ergo fungar uice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum ualet exſors ipſa ſecandi.
Munus, & officium nil ſcribens ipſe docebo,
Vnde parentur opes, quid alat formetq; poetam,
Quid deceat, quid non; quò uirtus, quò ferat error.

Húc eſſe cũ Lycinum arbitratur Parrhaſius, de quo diſtichô incerto auctore circũfertur, Marmoreo Lycinus tumulo iacet, at Cato paruo, Pópeius nullo, credimus eſſe Deos. de quo inquit quoque et Martialis, altaq; cũ Lycini marmora puluis erunt.

Poſtquam ſatis Romanorum negligentiam notauit, qui parum curæ, parum diligentiæ in examinandis poematis adhibebant, cauſam reddit; Democritique philoſophi deliram opinionem inſectatur. Qua illi forſitan adducti artem, æquamue iudicij trutinam contemnebant. Hic cognomento Gelaſinus διὰ τὸ γελᾶν,

auctore Suida, πρὸς τὸ κενόσπουδον τῶν ἀνθρώπων, diſcipulus Anaxa-
goræ & Leucippi, uel, ut alij arbitrantur, magorum, chaldæo
rumque, a quibus ſapientiam edoctum tradunt; negabat quen
quam bonum poetam euadere poſſe ſine furore; poeticęque co
mitem ac ſororem inſaniam eſſe opinabatur; inio uates ipſos fu
rere & bacchari quodammodo oportere. Credebat equidem ani
mi impetum, inflammationem, ardorem'ue miſera arte felicio-
rem, melioremque eſſe; arte inquam iure infelicitatis cognomi-
ne nuncupanda; ut quæ ab ridiculo, & inſipiente græculo irri-
deatur, a ſapientibus uiris ſummis laudibus celebrata. Atque
hinc uulgus in eam ſententiã iuit, ut diceret naſci poetam, inque
uatum concilio non admittendum, qui furore illo, ac furijs, ut
ita loquar, non agitaretur: imo, quod abſurdius eſt, non nulli,
ut docti haberentur ab indoctis, furere ſimularunt. quippe qui
nunquam ungues reſecantes, neque barbam tonſori committẽ-
tes, corporis pariter, ac uitæ cultum penitus aſpernabantur; ho-
minumque a conſpectu & conſuetudine in ſolitudines, tãquam
feræ in latibula, ſe conferebant; publica omnia loca, ubi frequẽs
populus conuenire ſolebat, fugiebant; balnearumque uſum,
qui maximus erat apud ueteres, abhorrebant; ut ſordidi, inqui-
nati, inculti, horridique apparerent. Stultitia profecto ipſa
ſtultiores, qui inclytum poetæ nomen aucupari credebãt, ſi per-
petuo caput intonſum haberent; caput inquam tanta affectum
inſania, ut trium Anticyrarum helleboro nequaquam ſanari po
tuerit. Plinius enim helleborum melancholiæ, amentiæque me-
deri aſſerit, idque in Anticyra inſula eſſe optimum, ac ſumi tutiſ
ſime, adeo quod Druſus tribunorum popularium clariſſimus eo
medicamento in Anticyra ſanatus fertur. ſanat quoque, eodem
auctore, bilem & pituitam. atque inde ortum prouerbium, bi-
bendum ei eſſe helleborum, qui deſipiat. Non nullos etiam ſtu
diorum gratia, ut acrius ea perſpicerent mentis acumine, quæ cõ
mentabantur, ſæpe ſumpſiſſe helleborum plane conſtat. Quod
quidem Carneades fecit, cum Zenonis libris eſſet reſponſurus.
Atqui ego, ſubdit Horatius Democriti adhuc ſententiam deri-
dens, ab inſanis inſanus habebor; & tanquam ſtultus, mihique
ipſi parum conſtans, ac ſapientum dogmatis contrarius exſibila
bor. Qui uerno tẽpore, quo medici potiones præbentes mor-

bis proſpiciunt, quos æſtas plerunque apportat, atram bilem purgare ſoleam. cum alioquin in furorem, & maniam prolapſus deſiperem; ualetudinemque negligens inſanus euaderem poeta, & Democriticus. uerum iſti ualeant deliri pſeudophiloſophi. Nam nil tanti erit, quod in eorum ſententiam me ire cogat; aut incolumitati cum animi, tum corporis non conſulere; dum falſo poeta nuncuper. Extollant quoque maximis præconijs Græci melancholiam, quam nos furorem dicimus, contendantque eſſe affectionem heroicam; quippe ea uiri præſtantiſſimi, & Sibyllę laborarunt; dicatque Ariſtoteles arbitrio ſuo omnes ingenioſos melancholicos. ego tamen me tardiorem eſſe non moleſte feram. Nam, etſi uatis nomen non conſequar, fungar equidem uice cotis; quæ cum ipſa incidendi uim non habeat, ferrum tamen acutum reddit, ut facillime præcidat. Ita ego, cum ingenij tenuitas nihil ſuppeditet, quod Muſis dicare ualeam, excluſuſque omnino a' poetarum cœtu alios docebo; unde munus, & poetica facultas comparetur; quid poetam nutriat, informet'ue; quid deceat, contraque item dedeceat, admonebo. Scio hic non nullos Platonis clypeo circumſeptos Democriti aduerſus auctorem propugnatores fore, ac pene' patronos. Qui omnes poetas inſignes non arte, ſed diuino potius afflatu præclara poemata canere, neque prius uim illam condendi carmina adipiſci, quàm deo pleni, extra ſe ſe poſiti, atque omnino a' mente alienati fuerint, cum ſępe aliâs teſtetur; tum eo dialogo abunde diſſerit, quem de poetico furore inſcripſit. ſanciamus itaque fœdus; ne Horatius noſter cum tanto uiro conuenire nõ uideatur, quem omnes perinde atque diuinum ſuſpexerunt. Plato quippe furorem mentis alienationem uocat; eamque duobus modis accidere arbitratur: aut ab humanis morbis, quę, quòd hominem mente captum, & quodammodo brutum reddit, proprie dicitur inſania; & hæc quidem eſt, quam Flaccus explodit: aut ab ipſo deo prouenire; quę quia ſupra humana animum erigit, diuinoque lumine a' terreſtribus ad ſupera trahit, iure diuinus furor nuncupatur. atqui hac ſine abalienatione nunquam animum recte contemplari poſſe auctor eſt ipſe idem Plato; cum philoſophiam mortis meditationem diffiniuit. Et poeta quidem nunquam recte carmina conſcribet, ni

animum

animum a' corpore penitus abduxerit. Nam, ut ſatis docte, ac perite inquit Maro,

Igneus eſt ollis uigor, & cœleſtis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
Terreniq́ue hebetant artus, moribundaq́ue membra.

DE RECTE SCRIBENDI FONTE.

Scribendi recte ſapere eſt & principium, & fons.
Rem tibi ſocraticæ poterunt oſtendere chartæ;
Verbaq; prouiſam rem non inuita ſequentur.
Qui didicit patriæ quid debeat, & quid amicis,
Quo ſit amore parens, quo frater amandus, et hoſpes;
Quod ſit conſcripti, quod iudicis officium, quæ
Partes in bellum miſsi ducis; ille profecto
Reddere perſonæ ſcit conuenientia cuique.
Reſpicere exemplar uitæ, morumq; iubebo
Doctum imitatorem, & ueras hinc ducere uoces.
Interdum ſpecioſa locis, morataq; recte
Fabula, nullius Veneris, ſine pondere, & arte
Valdius oblectat populum, meliusq; moratur,
Quàm uerſus inopes rerum, nugæq; canoræ.

Democriti inſanam opinionem reprobaſſe non ſatis habebat, niſi promiſſa perſolueret: unde enim poeticas opes adipiſci unuſquiſque poſſit, ſe oſtenſurum paulo ante receperat. Ac primo aduerſus Democriticos Socratem fortiſſimum ducem conſtituit; qui prudentiæ telis ſcribendi recte fontem eſſe ſapientiam contendat. materiam quippe, inquit, copioſiſſimam, ſenten-

tiarumq́ue ſiluã ſocratica philoſophia, quã uocant moralẽ, pręſta
bit. Nam Socrates ab Apolline ſapientiſſimus iudicatus τὴν ἠθικὴν
ἐπείσβλυσε φιλοσοφίαν; primusq́ue à rebus occultis (ut Ciceronia
nis utar uerbis) & ab ipſa natura inuolutis, in quibus ante eum
omnes philoſophi occupati fuerant, auocauiſſe philoſophiam,
atque ad uitam communem adduxiſſe fertur; ut de uirtutibus,
& uitijs, omninoq́ue de bonis, & malis quæreret. Cœleſtia au
tem uel procul eſſe à naturæ cognitione cenſebat; uel ſi maxi-
me cognita eſſent, nihil tamen ad bene uiuendum conferre. Qui
enim à philoſophiæ penetralibus, quæ laudandarum artium o-
mnium procreatrix, & parens quaſi quædam à doctiſſimis qui-
buſque iudicatur, rem pertractandam acceperit, uerborum co-
piam, ubertatem, atque ornatum habebit; quòd optime rem
prouiſam facile apposita uerba ſubſequentur. etenim ex rerum
cognitione efflorescit, & redundat oratio; eaq́ue uerba Cicero
ni ſatis ornata uidentur, cùm eiuſmodi ſunt, ut ea res ipſa pe-
periſſe uideatur. Præterea qui nouit quãtum patriæ, quantum
ue amicis debeat, quo amore in parentes, quo in fratres, quo de
nique in hoſpites inflammatum eſſe oporteat; qui'ue ſenatoris,
iudicis, imperatoriſq́ue officium percallet, ſciet profecto cuique
perſonæ ſuum decus attribuere. Quapropter unuſquiſque poe
ticæ ſtudioſus à philoſophia morali, tanquam uitæ archetypo,
& morum exemplari non diſcedens, congruentes partes, accom
modatúmq́ue ſermonem præbebit omnibus, quos loquentes in
troduxerit; rebuſq́ue ſerijs, ac ſententiarum grauitate fabula-
rum leuitatem compenſabit. Nam (ut alia poematum genera
omittamus, quæ non tantum moribus, uerum etiam & naturæ
arcanis referta ſunt) comœdias omnes, tragœdiasq́ue, ni pon
dus â præceptis, ac ſententijs ad quottidianam uitam ſpectanti-
bus accepiſſent, quid aliud eſſe; quàm ieiunum ſermonum, ſte-
rilemq́ue materiam diceremus? Huc ſpectare uidetur & Cice
ronis decretum: qui, cùm omnis philoſophia in tres partes diui
datur, in naturæ uidelicet obſcuritatem, diſſerendi ſubtilitatem,
inq́ue uitam, & mores, duo prima relinquens, tertium locum de
uita, & moribus tanquam proprium oratori tribuit. Atqui
poeta finitimus eſt oratori, numeris paulo aſtrictior, uerborum
autem licentia liberior, multis uero ornandi generibus ſocius, ac

pene par. Ad hæc poema bene moratum, locisque philoſophicis ornatum, utilemue continens materiam, ſine tamen uenuſtatis lenocinio, aut uerborum maieſtate, aut conſtructionis artificio, melius ſpectantem populũ oblectat, detinetque, quàm exornatiſſimis uerſibus, nulla ſubiecta ſententia, neque ſcientia. Qui licet bene tornati, rotundi, modulateque ſonantes facillime fluere uideantur, ſine tamen rerum & ſentẽtiarum pondere nugæ canoræ merito nuncupantur; ut qui inanes tantummodo ſonos fundant, auribusque perſtrepant. Animaduertendum denique eſt, Horatium, dum materiam a moribus ſumendam decernit, non omnino eam philoſophię partem, quæ a Gręcis φυσικὴ dicitur, aſpernari. Multi quippe loci naturæ ſecretis redundantes (ut de Empedocle & Lucretio ſileã, qui poemata de rerum natura conſcripſerunt) paſſim in antiquorum uatum libris, Homeri præcipue ac Maronis occurrunt. Quinimo utranque philoſophiam uniuerſe commendaſſe opinor; cum inquit, recte ſcribendi fontem eſſe ſapientiam, rerum equidem diuinarũ, humanarumque ſcientiam; cuius ſtudium philoſophia â ueteribus dictum: poſtea uero ſigillatim theatralium fabularum materiam â ſocratica depromendam eſſe iure ſtatuiſſe. quoniam â quottidiana uita, hominumque moribus nequaquam eas aberrare decet.

GRAECORVM LAVS.

Graijs ingenium, Graijs dedit ore rotundo
Muſa loqui, præter laudem nullius auaris.
Romani pueri longis rationibus aſſem
Diſcunt in partes centum diducere. Dicat
Filius Albini, ſi de quincunce remota eſt
Vncia, quid ſuperat? poteras dixiſſe triens. ohe
Rem poteris ſeruare tuam. redit uncia, quid fit?

Semis . adhæc animos ærugo, & cura peculi
Cum ſemel imbuerit, ſperamus carmina fingi
Poſſe linenda cedro, & læui ſeruanda cupreſſo?

Cum pauloante â philoſophiæ perenni fonte poeticos riuulos deducendos eſſe monuerit, cumque omnis philoſophia â græcis auctoribus inuenta pariter, atque exculta fuerit, eos nunc admodum commendans ætatis ſuæ auaritiam carpit. Nam etſi quidam nimio latinitatis amore incenſi, alienæque laudis obtrectatores gloriam hanc græcis tribuere noluerint; Horatius tamen, cum Ariſtoteles ἀμφοῖν ὄντοιν φίλοιν ὅσιον εἶναι ſtatuat προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν, ingenium, atque eloquentiam aſcribit. &, quod mirantur nonnulli, M. Tullius, â quo quidem Græcia male audire ſolebat, ueritate adductus illi literas concedit, multarumque artium diſciplinam; ſermonis leporem, ingeniorumque acumen, ac dicendi copiam non adimit. Nam Græci, alioqui genus in gloriam ſuam effuſiſſimum, omnem ſibi literarum, artiumque laudem ſibi uendicare iure uidentur; quippe ut eam tanquam laborum mercedem reciperent, magnopere deſudarunt. Contra Romani auaritia, qua nullum eſt tetrius uitium, obcæcati pueros ſuos non ingenuarum artium, diſciplinarumue doctoribus erudiendos tradebant, ſed calculo inſtituebant, ut ab ineunte ætate computandi, ſubducendique rationes addiſcerent. Quòd ſi nobilis cuiuſpiam filius aſſem in partes diducere ſciebat, exempli cauſa, de quincunce ſubtracta uncia trientem ſupereſſe, uel contra unius acceſſione ſemis fieri; omnes ſtatim mirabantur; aſſerebantque eum eſſe aptum, & peridoneum rebus ſeruandis, au gendisque. Huiuſmodi ergo, inquit, ardenti auaritia; quæ eſt ærugo quaſi quædam animorum (nam ſicuti rubigo ferrum exedit, ita immoderata numorum auiditas cor abſumit) quæſtusue cura cũ à pueritia ſe ſe imbuerint Romani; non erit amplius ſperandum eos rite carmina poſſe condere; quæ cupreſſinis ſcriniolis ſeruari mereantur; oleoque cedrino aduerſus tineas perungi. Nam, ut auctor eſt Plinius, cedrus arbor eſt in Creta, Africa, & Syria laudatiſſima; cuius oleo peruncta materies nec tineam, nec cariem

ſentit. Et alibi idem refert, Pompilij Numæ ſepulchrum an. poſt eius obitum D.XXXV. fuiſſe inuentum cum libris minime corroſis, a tineiſúe tactis; quòd cedrati, hoc eſt oleo cedrino perunƈti fuerant.

DE TRIPLICI POETARVM GENERE.

Aut prodeſſe uolunt, aut delectare poetæ;
Aut ſimul & iocunda & idonea dicere uitæ.

Quanquam a philoſophia morali utilem materiam depromendam eſſe ſanxit, moratúmque poema ſatis probauit; cum tamē poeſis ad oblectandum partim, partim uero adiuuandum inuenta uideatur, ne aliquis exiſtimaret omnino a uoluptate eam eſſe alienam, uatum omnium uniuerſali diſtinctione eiuſmodi ſcrupulum euellere ex animis neceſſarium duxit. Quapropter triplex poetarum genus conſtituit: nam aut proſunt, aut oblectant, aut utrunque perficiunt, quod equidē laude dignius eſt. Proſunt inquam qui diſciplinarum præcepta, artium'ue, tum præſertim quę moralia uocantur, carminibus tradunt, recteque uiuendi normam edocent. Empedocles enim Lucretiusque res phyſicas, Aratus & Manilius cœleſtes conſcripſerunt; Heſiodus ac Maro de re ruſtica, Horatiusque ipſe de arte poetica præceperunt. Quarum rerum cognitio utilis eſt, ac neceſſaria; iocunda uero non admodum, niſi ab emolumento uoluptatem præbeat. Moralis quoque philoſophia ſuos habuit uates egregios. Nam Theognis Megarenſis ad Cyrnum γνωμολογίαν elegis uerſibus, ac multas alias præceptiones condidit paræneticas. Phocylides Mileſius philoſophus eius coæuus carmine admonitiones, & ſententias abſoluit; quas κεφάλαια inſcripſerunt. Quin etiam Pythagoras Samius carmina a ſententiarum fructu aurea nuncupata exaraſſe fertur. Atqui paſtorum res ludicras, amatoriasque, & inanes fabellas pertractarunt, uoluptatis plurimum

Utile vē naturaliter delectat quātū ad eū, cui prodest. Auicen. apud Bernard. ī Senix. Philos. ī appēdice Tr. i. c. 34. Ergo prestātius est ut poeta prosit, cūm delectatio tamē naturaliter in utilitate sit nō e contra.

præbent, utilitatis uero parum. Nam (ut de græcis pariter quibuſdam, ac latinis taceam, qui meras nugas ſuſceperunt) quid inanius, leuiusque effingi potuiſſet, quàm βατραχομυομαχία? Homero tamen doctrinarum parenti aſcribitur. ut argumento ſit ueteres poetas quãdoque utilitatem, quandoque in conſcribendis poematis oblectationem ſpectaſſe. Alij uero eruditiſſimi uiri, acri iudicio præditi, ac ingenio pene diuino uoluptatem, fructumque carminibus complexi iucunda pariter atque utilia poemata poſteritati reliquerunt. multa enim ab illis oblectationis cauſa effecta uidentur, alioquin expreſſos mores, inſculptamque uitæ imaginem ſub falſitatis umbra continent. Nam & uetuſtiſſimi illi, qui ab initio poetica mendacia excogitarunt, illud ſibi ſcopum propoſuiſſe uidentur; ut ſub fabularum inuolucris doctrinarum myſteria, mores, uiuendique modum inuolucrent. Quid rurſus tragœdias comœdiasque eſſe dicemus, quàm fabularum pigmentis coloratam hominum uitam? aut quid pręterea Homericum poema, Vergilianumque, niſi pomaria ſatis amœna, omni uoluptate referta, omni denique fructuum, omnique pomorum genere redundantia appellabimus?

QVID VNVMQVODQVE GENVS POETARVM DECEAT.

Quidquid præcipies, eſto breuis; ut cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles.
Omne ſuperuacuum pleno de pectore manat.

Operępretium eſt diſcere quid unumquęque poetarum deceat. non enim ſatis ſibi feciſſe uidebatur Horatius, quòd eorum genera explicauit, ni ſua cuique iura pręſcripſiſſet; cum artis præceptiones tradere inſtituerit. Ac primum eos, qui omni uoluptatis illecebra abiecta prodeſſe tantummodo uolent, digreſſionum lenocinia, uerborum circuitus, deſcriptionum'ue ſplendores, aut alia quæcunque ornamẽta, & floſculos aſpernari iubet. quinimo breuitati, quæ quidem ad docendos animos admodum

idonea habetur, maxime ſtudendum eſſe monet; minimeque à iuuandi ac præcipiendi linea errandum; ut diſcentes præcepta facilius comprehendant, memoriæque theſauro recondita quãdiutisſime ſeruent. Nam cum loquacitas faſtidium pariat, ac ſatietatem, quæ quidem docilitati aduerſantur; nunquam bene docebit, qui nimia uerborum copia redundauerit. Proinde ſermonis huiuſmodi contractionem cunctos, qui artium, diſciplinarum, morum, aliarum'ue rerum præceptiones tradiderunt, accurate obſeruaſſe patet. Quorum omnium in hiſce poeticis legibus conſcribendis auctor ipſe conſulto breuisſimus fuit; ut deſinant hallucinari, qui nimiam ei breuitatem crimini dare conantur. Etſi quandoque poetas a' ſterilis materiæ anguſtijs in ubertatis campos digreſſos eſſe non inficior; quemadmodum fecit Maro in Georgicis. Verum id licentię, qua tunc fungebantur, condonetur; Maronianique animi fœcunditati aſcribatur, atque amplitudini; quę non facile coarctari poterat; pręſertim quòd illis temporibus nondum poeticarum legum uinculis aſtricti tenebantur. nos tamen poſteri Flacci prudentiſſimi legum latoris iuſſa rata, & firma habeamus.

Ficta uoluptatis cauſa ſint proxima ueris;
Nec quodcunque uolet, poſcat ſibi fabula credi;
Neu pranſæ Lamiæ uiuum puerum extrahat aluo.

At qui oblectationis cauſa utilitati parum proſpiciunt, uoluptatique tantummodo inhiant, non idcirco nullis terminis ius ſuũ circumſcribere, aut definire debent; ut ſibi, quidquid libeat, mentiri liceat; quæ'ue confingant, omnino ſint a' ueritate procul. nam ſi non uera, ſaltem ueriſimilia comminiſci oportet. alioquin ijs, quę temere effinguntur, fides nequaquam adhibetur; imo tanquam uana inſomnia ab omnibus contẽni ſolent. Quis enim puerum a' Lamia deuoratum, rurſusque uiuum ab utero extractum credat? aut ab eiuſmodi impudenti mendacio non abhorreat? præſertim quòd poetę, auctore Ariſtotele, etſi non eſt facta uera narrare, ut qui nomen à fingendo duxerit; eſt tamen

quemadmodum uel fieri potuerint, uel uerisimile, aut neceſſarium fuerit, explicare. uates quippe atque historicus non eo tã tum, quòd ille carmina, hic uero ſolutam orationem exarat, inter ſe differunt, ſed quòd hiſtoria res geſtás enarrat, poeſis autẽ ut geri potuerint. Quòd ſi in portentoſa eiuſmodi figmenta de ueteribus quidam inciderunt; id eueniſſe dicamus propter nimiam libertatem; qua illos fuiſſe abuſos paulo ante demonſtrauimus. Proinde ob peccata maiorum animaduerſa poſteri diligentiores, cautioresque eſſe debent. nam, ut inquit ille, feliciter ſapiunt qui alieno periculo ſapiunt. Vetuſtos præterea ſapientes ab eiuſcemodi monſtroſis fabulis ualde abhorruiſſe, illud eſt argumento, quòd Plato ea de cauſa, tum ob inhoneſta dedecora, quæ de dijs excogitauerat, Homerum uatum omnium patrem à Rep. quam informandam ſuſceperat, expelli iuſſit. Pythagoras quoque, ut non nulli tradunt, ad inferos ſe deſcendiſſe aſſerebat; Heſiodique animam æreę columnę uinculis alligatam, ſtridentemque uidiſſe; Homeri uero ab arbore prudentẽ; pœnas equidem figmentorum perſoluentes, quę de dijs temere, ac turpiter effinxerant.

Omne tulit punctũ, omniũ ſuffragio, atq; conſenſu probabitur. ſumptũ à comitiorum. conſuetudine; in quibus ſuffragia punctis notabantur. & qui plura habebat pũcta, magiſtratum adipiſcebatur.

Centuriæ ſeniorum agitant expertia frugis;
Celſi prætereunt auſtera poemata Rhamnes;
Omne tulit punctum qui miſcuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterq; monendo.
Hic meret æra liber Soſijs, hic & mare tranſit,
Et longum noto ſcriptori prorogat æuum.

Animaduertens Horatius non omnes iiſdem rebus oblectari, cũ alij alia expetant, &, quod uulgo inoleuit, quot capita tot ſententię, ut cunctis pariter ſatisfieret; iis inquam, qui à carminibus fructum, tum iis, qui uoluptatem quęrunt, illud poema ſummis laudibus extollendum cenſet. quod graues ſententias, morum pręcepta, & (ut ita loquar) uitę characterem continet, iucunditatiſque illecebras, ac uoluptatum dulcia condimenta

prębet;

præbet; delectando pariter, atque monendo. Siquidem, ut aſſerebat Domitius Piſo, theſauros oportet eſſe libros. Talis quippe codex ſerijs rebus, iocoſiſque affluens omnium iudicio, ſuffragio, atque conſenſu probabitur; bibliopolis quoque magna lucrum apportabit; exteriſque à nationibus, & gentibus emetur; imo auctoris nomen immortalitati tradet. Notandum pro centurijs ſeniorum ſenatores ipſos intelligi; qui ob ætatis, dignitatiſque ſeueritatem non niſi ſeria commendabant; pro Rhamnenſibus uero (nam metri neceſſitas coarctauit nomen) equeſtrem ordinem. qui procul â ſenatoria grauitate poemata auſtera aſpernabantur; dulcia uero, & uoluptaria amplexabantur. Romulus enim, ut auctor eſt Liuius, cum populum in triginta curias diuiſiſſet, tres equitum centurias, Rhamnenſes ab ipſo, à Tito Sabinorum rege Titienſes nuncupatas (nam Lucerum nominis, atque originis cauſa incerta) conſcripſit. Quamuis non nulli centurias ſeniorum proprie ætate prouectorum cateruas interpretentur; qui naturali auſteritate, & ſupercilio a' ludicris rebus abhorrent. Celſos uero Rhomulidas iuniores; qui florentis ætatis feruore elati poemata frugifera nihilifaciũt, dummodo a' ridiculis iocis uoluptatem, & cachinnos hauriant. mirũ quippe in modum ad libidinem iuuentus procliuior eſt.

QVID DEDECEAT.

Sunt delicta tamen, quibus ignouiſſe uelimus;
Nã neque chorda ſonũ reddit, quẽ uult manus, et mẽs,
Poſcentiq; grauem perſæpe remittit acutum.
Nec ſemper feriet quodcunque minabitur arcus.
Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis; quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cauit natura. Quid ergo?
Vt ſcriptor ſi peccat idem librarius uſque,

Quamuis eſt monitus, uenia caret; & cytharœdus
Ridetur, chorda qui ſemper oberrat eadem.
Sic mihi qui multum ceſſat fit Cherylus ille;
Quem bis terq; bonum cum riſu miror, & idem
Indignor. quandoque bonus dormitat Homerus;
Verum opere in longo fas eſt obrepere ſomnum.

Quoniam uero ſatis ſuperque paulo ante dictum eſt, quid poetam deceat, merito hic ſubijciendum quid non deceat exiſtimauit; ut decori, cui adhærendum eſt, e regione & contrario nomine dedecus, quod euitandum, tanquam uirtuti uitium opponatur. Vnicuique ergo poetæ maxime cauendum eſt, prouidendum eſt, ne in uniuerſo peccet; pluribus'ue erratis poema omnino deformatum reddat. Cum tamen homines ob naturæ imbecillitatem facillime delinquant, ignoſcere quandoque oportet; præſertim quod omnibus in rem actionibus euenire cernimus, ut plerunque finem optatum non conſequamur. nerui enim perſæpe non recte intenti, aut remiſſi legibus muſicis nequaquam reſpondent; minimeque eum ſonum remittunt, quē cytharœdi manus, atque aures expoſtulant; cumque hic grauem poſcat, illi acutum reddunt. Sagittarius quoque non ſemper eum ſcopum percutit, quo arcum intendens ſagittam direxerit. Cum itaque proprium hominis ſit peccare, iure poetis quædam parua delicta condonantur, quæ incuria commiſit, humana'ue natura peccatis obnoxia parum cauit. Nam cum plura ornamēta tanquam gemmæ ſplendent in poemate, non adeo paucis maculis offendi debemus; ut illa præclara, laudeque digna aſpernemur. Cumque omnium membrorum compactio mira pulchritudine præfulgeat, inſolentis nimium, ac pene delicatiſſimi faſtidij eſſet ob næuū totum corpus repudiare. Nihilominus qui improuidus ſæpe ſæpius in eadem errata, quamuis monitus, incurret, uenia omnino carebit; imo tanquam incautus damnabitur, non ſecus atque librarius, qui in deſcribendis codicibus idē mendum litura corrigendum ſæpiſſime exarat; ac cytharœdus,

qui ſemper eadem chorda oberrat. Quinimmo alter Cherylus iure habebitur, poeta ille ineptiſſimus ab Ariſtotele, dum in topicis Homeri exemplis nō Cheryli utēdum admonet, exploſus; qui cum geſta Alexandri conſcribenda ſumpſiſſet, uix duos, aut tres uerſus laude dignos eructauit. Quapropter ne in maximos ac plurimos errores incidat, unuſquiſque ſummopere caueat; id quippe eſt intolerabile. Cum alioqui labeculas omnino euitare mortalitas non poſſit, ac doctiſſimi quippe uiri plerunque cæcutiant. Nam & Homerus ipſe; quem Socrates apud Platonem omnium poetarum optimum, ac pene diuiniſſimum appellat; inque eius libris tandiu elaboraſſe Ionem illum rhapſodum mirifice probat; dormitaſſe quādoque eruditiſſimis, ac iudicio præditis uidetur. Fas enim, ac prope neceſſarium fuit in tam magno poemate ſomnum obrepſiſſe; cæcumque ſenem tanto labore defeſſum non nunquam obdormiuiſſe non eſt mirum. Atqui ſingulos locos, in quibus ille caligaſſet, quod non nulli faciunt, oſtendere non auſim. deterret enim tanti uiri maieſtas; quem omnes doctrinarum fontem, cunctarum rerū theſaurum, poeticæque artis exemplar quoddam conſtituerunt.

POESIN PICTVRAM IMITARI.

Vt pictura poeſis erit; quæ, ſi propius ſtes,
Te capiet magis, & quædam ſi longius abſtes.
Hæc amat obſcurum; uolet hæc ſub luce uideri,
Iudicis argutum quæ non formidat acumen;
Hæc placuit ſemel, hæc decies repetita placebit.

Animaduertendum eſt, ne quiſpiam hac licentia, quam Flaccus legum conditor hominum ultio adactus, & quodammodo inuitus dedit, impune abutatur; ne inquam arbitretur ſibi peccata omnia remitti, & condonari; quæ ſi a critico obijciantur, ſtatim occurrat: Homuncio ſum, humani a me nihil alienum puto (ut Terentianum illud ad hanc ſentētiam accommodetur) quinimo

omnibus ingenij uiribus cuique enitendum eſt, ut opus cum decoro abſoluat; adeoque excultum, politum, limatumque reddat, ut tuto extra domeſticos parietes exire, inque ſtudioſorũ manibus, quibus perpenduntur lucubrationes, haberi poſſit. Poeſis enim, ut ſupra diximus, picturam imitatur. & quemadmodũ tabella præclare, artificioſeque depicta eo magis oblectat, quo propius accedas; alia uero procul ſpectanda, ut quæ non tantam artis præſtantiam contineat; rurſus hęc in intimo ac ſub obſcuro loco conſpicienda, ut uitia lateant; illa uero propalàm, omniumque ante conſpectum collocanda, ut quanto magis aſpiciatur, eo melius oculis ſplendeſcat, atque animum pictura paſcat inani: ita poema ad unguem perfectum, ſuiſque ornamentis diſtinctum, uarijsue coloribus ornatum, ac nullis maculis inſperſum fauſte, & feliciter foras dabitur; doctiſſimorumque hominum, qui ſe cenſores faciunt, acre iudicium non formidabit, ac procul ab omni reprehẽſionis nota iterum & ſæpius perlegetur, maiorem quoque in dies ſingulos repetitum iucunditatem præbebit. Quod equidem in Marone noſtro euenire quis inficiaretur? Eius quippe crebrior lectio iucundiorem uoluptatem tradit; quantoque frequentius illius diuina carmina repetũtur, tanto minus ſatietatem afferunt. aliorum uero quorundam poeſis uix ſemel lecta tanto faſtidio legentium animos afficit, ut nunquam amplius in manus ſumatur; imo ad eum tantummodo uſum in poſterum ſeruari ſoleat, ut inertes tineas perpetuo taciturna paſcat.

IN POESI NON DARI MEDIOCRITATEM.

O maior iuuenum, quamuis & uoce paterna
Fingeris ad rectum, & per te ſapis, hoc tibi dictum
Tolle memor; certis medium, & tolerabile rebus
Recte concedi. conſultus iuris, & actor
Cauſarum mediocris, abeſt uirtute diſerti
Meſſalæ, neſcit quantum Caſellius Aulus,

Sed tamen in pretio eſt. Mediocribus eſſe poetis
Non Dij, non homines, non conceſſere columnæ.

Scio quòd lata lex non nullorum ſuffragijs repudiabitur; qui eã tanquam nimis duram abrogandam eſſe contendent; cum non omnes omnia poſſint, minimeque ad ſummum pręſtantiæ culmen unuſquiſque peruenire ualeat. Eſt enim quoddam prodire tenus, ſi non datur ultra. His ergo Horatius alio decreto occurrit; mediocritatem ſcilicet, quæ in reliquis artibus ſtudijſque non improbatur, in poetica nequaquam tolerari. Imo, inquit, ô maior natu Piſonum, qui minorem ætate præcurrens melius rem hanc dijudicabis (ni aliquis poeticæ fuiſſe ſtudioſiorem, uel contrariam auctori de poetarum mediocritate opinionem habuiſſe dicat; atque idcirco fuiſſe monendum) quamuis patris ſapientiſſimi, ac doctiſſimi uiri monitis inſtituaris, & per te ſapias, hoc tamen meum præceptum ne contemnito. Certis ac definitis rebus mediocritas quædam recte conceditur; mediocris enim iureconſultus, cauſarum'ue actor (etſi cum A. Caſellio iuriſperitiſſimo, Meſſalaque Coruino oratore diſertiſſimo non comparandi) ſuis tamen laudibus ornantur. mediocrem uero poetã eſſe, neque a' Dijs, neque ab hominibus, neque a' parietibus ipſis unquam permiſſum. Tanta quippe in poeta; cum eius ſit munus dicere perappoſite ad admirationem, quam nihil niſi ſummum parit, magnificum, atque excelſum; præſtantiæ magnitudo requiritur; ut non immerito afferat Cicero uix ſingulis ætatibus bonum poetam inueniri. Eloquentia enim, ac poeſis ex ijs rebus uniuerſis conſtant, quibus in ſingulis elaborare per magnum eſt. Quo circa antiquos uates, ſummos illos, atque egregios, in ſuo quenque ſcribendi genere, nunquam ſatis admirari poſſum. qui neſcio an poſteris canendi facultatem reliquerint. Recentiores uero quoſdam non poſſum niſi irridere; qui ab imperito uulgo inanem gloriolam captantes, uerſiculos, imo nugas, de quacunque re effutiunt. Quòd ſi torculis noctes ac dies exprimerentur, nihil unquam ſucci deflueret; adeo ut in eos conuenienter dici poſſit prouerbium illud, oleum & operam perdidiſſe. Cæterum quis fuerit Aulus ille ab auctore tan

quam iuriſprudentiſſimus celebratus, non erit ab re fortaſſe quęrere. Ac primo Ceſellium uindicem qui arbitrantur; de cuius erroribus ſcripſiſſe fertur Terentius Scaurus; cuius'ue commentarios rerum antiquarum citat Gellius; doctis uiris nullo modo ſatisfaciunt. eum quippe fuiſſe grammaticum plane conſtat. rurſus alij Caſellium prædiatorem intelligentes minus arrident; de quo in oratione Ciceronis pro Cor. Balbo hæc uerba habentur. Q. Scæuola ille augur cum de iure prædiatorio conſuleretur homo iuriſperitiſſimus conſultores ſuos non nunquam ad Furium & Caſellium prædiatores reijciebat. innuit enim Horatius hic præſtantiſſimum in arte, & non mediocrem, qualis ille prædiator. Nam quòd non nulli Caſſellium reponunt, nullo modo probatur. Eum itaque Caſellium intelligamus; quem ut uenuſtum Quintilianus laudat, ac iureconſultiſſimum fuiſſe perhibent.

Vt gratas inter menſas ſymphonia diſcors,
Et craſſum unguentum, & ſardo cum melle papauer
Offendunt; poterat duci quia cœna ſine iſtis.
Sic animis natum, inuentumq́; poema iuuandis,
Si paulum ſummo diſceſſit, uergit ad imum.

Cum Flaccus omnino poetis mediocritate interdixiſſet, oſtendit nunc ſe id æquo iure fecisse; ne temere legem ſanxiſſe uideretur. Congruentibusque exemplis ea de cauſa modum uatibus non præfiniri ſtatuit; quòd cum poeſis ad oblectandos, iuuandosq́ue animos inuenta dicatur, niſi ſummum præſtantiæ ſplendorem adipiſcetur, iucunditatem cum emolumento nullo pacto præbebit. Nam & in lautis conuiuijs ſymphonia, quæ pectora demulcendi cauſa adhiberi ſolet, diſcors, iam tum eo nomine nequaquam digna; magnòpere conuiuarum aures offendit. Vnguentum quoque putre, maleq́ue olens naribus iniucundum odoratum tradit. eo quippe manus defricabant; nam poſt ſingula fercula palmas antiqui abluebant; quem morem optime expreſſit Catullus Fabullo ſuo inter cœnādum unguē-

tum ſe daturum promittens; quod cum olfaceret, deos foret rogaturus, ut totum ſe naſum redderent. Papauer etiam; cuius ſemen cum melle in ſecunda menſa, ſomni iam tempore imminente, ſoporis fortaſſe gratia prouocandi apponebatur; nam, ut inquit Plinius, ſatiuum uim habet ſomniferam; cum ſilueſtre mel le decoctum in miro ſit uſu ad faucium remedia; ſi comedendū non cum attico, uerum cum ſardo melle, quod habebatur peſſimum, commiſceretur, non ne omnes reſpuerent? præſertim quòd cœna ſine eiuſmodi luxu iam traduci poterat. Poeſis itaque ut animos alliceret adinuenta, oblectamentiſque ad recte uiuendi normam adduceret, ſi paulum â ſummo excellentiæ culmine deceſſerit, ad infimum locum prorſus declinabit. Nā cum medium non detur, in alterum duorum extremorum incidere neceſſe eſt; ut uel ad altitudinis apicem euolet, uel ad humilitatem decidat; æque cœlo, ut ita loquar, ad terrę centrum delapſa nunquam amplius in luminis auras egrediatur.

NON ESSE INVITA MINERVA SCRIBENDVM.

Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis;
Indoctusq́; pilæ, diſci ue, trochi ue quieſcit;
Ne ſpiſſæ riſum tollant impune coronæ.
Qui neſcit, uerſus tamen audet fingere. Quid ni?
Liber, & ingenuus, præſertim cenſus equeſtrem
Summam nummorum, uitioq́; remotus ab omni.
Tu nihil inuita dices, facieſq́; Minerua;
Id tibi iudicium eſt, ea mens. ſi quid tamen olim
Scripſeris, in Metij deſcendat iudicis aures,
Et patris, & noſtras, nonumq́; prematur in annum.

Membranis intus poſitis delere licebit;
Quod non edideris; neſcit uox miſſa reuerti.

Quæret aliquis fortaſſe normam, & regulam ſeruandam; ne in illam mediocritatem, quam auctor poetis abſtulit, inconſiderate incidat. Quippe quid euitandum ſit edoctus, uiam & quodã modo lineam, quam nunquam tranſeat, oſtendi ſibi uult. Huic ergo iuſtiſſimæ expoſtulationi ſatisfaciendum eſſe exiſtimauit; admonens neminem ea aggredi debere, in quibus excellere non certo ſciat; ne ſit tanquam cantherium in foſſa; inuitaque, ut aiunt, Mineruа nihil dicendum, peragendumue, ne more Gigantum naturæ quiſpiam repugnare uideatur. qua quidem aduerſante nihil unquam præclarũ, nihil laude dignum fit. Atque utinam huiuſmodi ſententia, tanquam diuinum oraculum mentis theſauro ab omnibus cuſtodiretur; nam unuſquiſque in arte ſua præſtantiſſimus euaderet, ſi inquam ijſce ſtudijs ſe dediderit, ad quæ natura ipſa idoneum, & procliuem finxerit. unde iure laudatur ſummus ille doctor Alabãdenſis Apollonius; qui cum mercede doceret, non tamen patiebatur eos, quos iudicabat non poſſe oratores euadere, operam apud ſeſe perdere; dimittebatque; & ad quãcunque artẽ putabat eſſe aptũ, ad eam impellere, atque hortari ſolebat. Atque hinc ſummopere extollendus eſt, qui ludendi inſcius ab exercitatione ludoque campeſtri abſtinet; quiue pilæ, aut diſci, aut aliarum iuuenilium exercitationum expers quieſcit; ne à frequentiſſima ſpectantium corona exſibiletur, habeaturque ludibrio, tanquam ὄνος πρὸς λύραν. Vnuſquiſque ergo, ne ineptitudinis, aut inſcitiæ crimen ſubeat, ab effingendis carminibus abhorreat; niſi ad id naturæ impulſu adigatur, uimque omnem poeticam percalleat. nam alioquin ad ſummum faſtigium aſcendere nequit. Quòd ſi nobilis quidam, diueſque generis claritate, ac opibus confiſus, adulatorumque caterua circumſeptus occurret: nunquid ego indignus muſarum alumnus iudicabor? qui liber ſim, atque ingenuus, magnoque cenſu adeptus dignitatem equeſtrem, &, quod præclarius, ab omni uitio alienus? Flagitioſus quippe uates nullo pacto alijs prodeſt; unde illud, caſtum decet eſſe pium poetam;

& ueteres haud immerito muſas uirgines eſſe dixerunt. nam qui alios bonis præceptis inſtruere uult, debet ipſe omni culpa prorſus carere. Eſt enim natura comparatum, auctore Ariſtotele, ut probis & honeſtis uiris magnam fidem adhibeamus. quamuis alij ab omni uitio poetico interpretentur. Huic paucis reſpôdet auctor, nobilitatem, & diuitias poeticam facultatem non parere; ac repugnante natura nihil eſſe dicendum, agendum'ue. Nam etſi cæterarum rerum ſtudia doctrina, & pręceptis, & arte, ut inquit Cicero, conſtant; poeta tamen natura ipſa ualet, & mentis uiribus excitatur, ſpirituque diuino quaſi quodam afflatur. Quid? non ne ad ſcientiarum perfectionem, artiumque adipiſcendam requiritur in animis impetus ille, quem Ariſtoteles τὴν φυσικὴν ὁρμὴν nuncupauit? non ne cuique ab ortu ſuo aſtra inſerunt ſemina quædam, ac ſcintillas, quibus aptus, & procliuis ad peculiare ſtudium informatur? unde multos naturali eiuſmodi procliuitate, ſine doctoris opera, in diſciplinis, artibusque profeciſſe deprehendimus; quos Græci αὐτοδιδάκτους uocant. Ea propter cum pro comperto ab omnibus habeatur poetam à natura ipſa effingi, nihil erit profecto ineptius, quàm ea obſiſtēte carmina moliri. Quod quidem decretum ab omnibus ſanctè obſeruandum in animis fixum, inſculptumque maneat. qui uero ſecus fecerit, iratas muſas ſemper habeto. Quòd ſi aliquid naturæ impulſu conſcripſeris, doctiſſimorum uirorum, ac naris emunctæ iudicium conſulito; penſitandisque carminibus Metium ſeuerum iudicem, patrem tuum Piſonem eruditiſſimum, et, ſi libet, me quoque adhibeto; qui æqua aurium lance (earū quippe poeta diligentiſſimus debet eſſe conſultor) accurate examinare poſſimus. tuarumque rerum te cenſorem ne conſtituas. Fit enim neſcio quo pacto, ut omnes φιλαυτίᾳ decipiamur; ac ſuum cuique pulchrum uideatur. neminem adhuc, inquit Cicero, cognoui poetam, qui ſibi non optimus uideretur. Quapropter editionem non maturabis; quod non nulli amore ſui obcœcati faciunt. imo libellum tuū per plures annos occules; donec omni litura expurgatus, politulus, limatulusque tuto foras dari poſſit. quandiu enim domi cuſtoditur, diligentius in horas ſingulas examinari, & corrigi poteſt. quòd ſi ſemel in uulgus emanauerit, ad limam regreſſum nunquam habebit. nam quod ſe-

mel eſt editum amplius quonam pacto occultabitur? aut uox emiſſa quomodo reuertetur? præſertim quòd, aſſerente Ariſtotele, quod ſemel dictum eſt, οὐκ ἔστιν ἔτι τοῦτο λαβεῖν. Atqui hoc præceptum ſemper memoria habendum Quintilianus ita celebrat, uſus Horatij conſilio, qui in arte poetica ſuadet, ne præcipitetur editio, nonumque prematur in annum. dabamus libris otium: ut refrigerato inuentionis amore diligentius repetitos tanquam lector perpenderem. unde pręclare feciſſe Plinio uidentur Apelles, & Polycletus; qui abſoluta opera, quæ quidem mirando non ſatiabantur homines, pendenti titulo inſcribebant; ut Apelles faciebat; tanquam inchoata ſemper arte, & imperfecta; ut contra iudiciorum uarietates ſupereſſet artifici regreſſus ad ueniam; uelut emendaturo quidquid deſideraretur, ſi non eſſet interceptus.

DE POESIS ORIGINE.

Silueſtres homines ſacer, interpreſq́ deorum
Cædibus, & uictu fœdo deterruit Orpheus;
Dictus ob hoc lenire tygres, rapidoſq́ leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda
Ducere quô uellet. Fuit hæc ſapientia quondam,
Publica priuatis ſecernere, ſacra profanis,
Concubitu prohibere uago, dare iura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno.
Sic honor, & nomen diuinis uatibus, atque
Carminibus uenit. Poſt hos inſignis Homerus;
Tyrtæusq́ mares animos in martia bella
Verſibus exacuit. dictæ per carmina ſortes;

Mares fortaſſe dixit animos reſpiciens ad Orpheum, qui mulierum in ſe ipſum concitauit.

Et uitæ monſtrata uia eſt. Et gratia regum
Pierijs tentata modis; ludusq; repertus,
Et longorum operum finis. ne forte pudori
Sit tibi Muſa lyræ ſolers, & cantor Apollo.

Occurrunt non nulli rem hanc altius repetentes; qui poeticam non ea difficultate, quam diximus, præditam eſſe contendunt; neque tantam præſtantiæ magnitudinem expoſtulare, ut omnino a' mediocritate recedat. atque a' primis eius initijs argumẽta depromunt. Etenim priſcorum quidam poeſin tanquã pueriles fabellas ad oblectandum tantummodo inuentas aſpernabãtur; quippe quæ nihil aliud in receſſu abſconditum haberet, præter illud uoluptatis parum, quod in fronte promittit. Idcirco Horatius eiuſmodi falſam opinionem ex animis hominum euellere nititur. atque ſub fabularum inuolucris recte uiuendi rationem, philoſophiamque omnem latere aſſerit; adeo ut doctiſſimi quique uiri poeticẽ primam philoſophiam, rerumque omniũ theſaurum nuncupare non dubitauerint. Nam, ut optime inquit Maximus ille Platonicus, Poeſis nihil aliud eſt, quàm philoſophia tempore uetuſta, metris conſonans, argumento fabuloſa. Et quemadmodum medici amaras catapotias ægrotis præbere cum uolunt, ſaccaro prius inuoluunt, ut ea dulcedine guſtatum decipiant; ſic uetus philoſophia ſententijs ac præceptis moralibus ſub fabularum integumentis, carminumque lenocinio, ne faſtidio afficerentur, homines illos ſiluestrem uitam degentes, urbaniſque moribus inſtruxit. quod quidem Orpheus Oeagri & Calliopes filius, Lini diſcipulus, primo in Thracia fecit. hunc enim poetico concentu Odryſſas, agreſtem profecto nationem, inhumanam, latrocinijsque aſſuetam, quæ Pangæum montem incolebat, a' uictu ferino ad politicam uitam traduxiſſe perhibent. unde quòd rudes, ſiluestresque homines admiratione permulſiſſet, non feras modo, uerumetiam ſaxa, ſiluasque duxiſſe, poſteritatis memoriæ traditum eſt. Quem auctor ſacrum uocat, ut ſemideũ atque heroa; uel quia multa ab Aegypto in Græciam myſteria tranſtulit; ſermonesque ſacros, oracu-

la, ac ceremonias conſcripſiſſe fertur. adeo quôd inter uetuſtiſſimos theologos numeratur. Qua quidem de cauſa deorũ quoque interpretem uocat. ni mauis ad illud reſpexiſſe, quôd eius caput euulſum poſtea reſponſa cõſulentibus dediſſe tradiderũt. Amphion præterea antiquæ muſicæ inuentor, ut nonnulli aſſerunt, teſtudinis ſono, carminum ſuauitate, blandiſque precibus duriſſimos homines, & quaſi lapideos ad laborem illexit, dum Thebas muro circunſepſit. atque hinc fidibus ſaxa commouiſſe dictus eſt. Quamuis alij citharœdum fuiſſe præſtantiſſimũ tradant; qui cantu gradario, compoſitoque Bœotios in aciem eduxit; uereque Thebas Cithariſſans inexpugnabili armatorũ muro circumuallauit. AD HAEC uetuſtiſſimi ſapientes poeticis coloribus optimam uitam, ſanctoſque mores depinxerunt; ac iuſtitiam, quæ ius ſuum cuique tribuit, inuiolate obſeruandam carminibus tradiderunt. Et quemadmodum antea erant omnia cum diuina, tum humana promiſcue confuſa, nullam religionem deorum, aut metum ſeruabant; imo ferarum more uxores quoque communes habebant; ita poetæ publicas res â priuatis, ſacraſque a' profanis diſtinxerunt; uagos concubitus uetarunt; nefariumque ſcelus fore decreuerunt, ſi quis alienas coniuges in ſtuprum illexiſſet; ciuitates, & reſpublicas conſtituerunt (prius enim fuſi per agros, ac diſperſi uagabantur) leges etiam, quæ facienda iuberent, contrariaque prohiberẽt, ligneis tabellis, cum nondum excogitaſſent æris uſum, inſculpſerunt. unde iure Cicero poeticam uitæ præclaram emendatricem nuncupauit. Quocirca in ſingulos dies magis augeri cœpit, ſuoſque fines extendere: nam uatibus honos, qui alit artes, atque gloria, qua ad ſtudia incendimur, acceſſit. Qui propterea quôd diuino ſpiritu afflari exiſtimabantur, diuini ac ſancti appellati fuerunt. Theologorum deinde uetuſtiſſimorum ætati ſucceſſit inclytus Homerus. qui poeticæ amplificator maximus, doctrinarum fons, rerumque omnium amplum pelagus, & ut uno complectar uerbo, naturæ portentum appellandus eſt. Subſecutus eſt quoque Tyrtæus ille ἐλεγειοποιός, atque tibicen; qui carmine Lacedæmonios aduerſus Meſſenios bellum gerentes adeo in pugnam concitauit, ut uictores reddiderit. Hic, ut aſſerit Plato, Athenienſis, uel, ut alij, Mileſius â Lacedæmonijs poſtea ciuita

te donatus rebus bellicis omnino ſe dedit; ac mirifice celebrauit eos carminibus, qui in bello præſtantes extitiſſent; minimeque laudandum ducebat, qui in pugna ſe ſe bene non geſſiſſet. Fuit coæuus, ut non nulli arbitrantur, ſeptem ſapientum, aut uetuſtior, ut alij opinantur. ſcripſit πολιτείαν λακεδαιμονίοις, καὶ ὑποθήκας δι' ἐλεγείας, καὶ μέλη πολεμιστήρια βιβλία ε, auctore Suida. Præterea, ut poeſis inuẽtum deorum habeatur, per carmina oracula quoque edita fuerunt; imo heroici originem Pythio cuncti aſcribunt; omniſque bene uiuendi ratio, ac philoſophia à moribus ἠθικὴ nũcupata fabulis inuoluta, rhythmiſque abſoluta fuit. Poeticis demum numeris (ut oblatrare deſinant qui muſarum ſtudia damnant; propterea quòd uates contemnantur, egeſtatemque quodammodo, & mendicitatem patiantur; ſemper uerſiculum in ore habentes, Mœonides nullas ipſe reliquit opes) regum, ac principum beneuolentiam ueteres aucupabantur. quantoque in pretio poetæ habiti fuerint, illud argumento ſatis eſſe debet, quòd Alexander inter ſpolia Darij, Perſarum Regis unguentorum ſcrinio capto, quod erat auro, gemmiſque pretioſum, uarios eius uſus amicis demonſtrantibus, imo Hercule, reſpondit, librorum Homeri cuſtodiæ detur; ut pretioſiſſimum humani animi opus diuiti opere ſeruaretur. Quid ergo præclarius euenire potuiſſet? aut qui maior opum cumulus? bona quidem exiſtimatio diuitijs præſtat. Maroni quoque noſtro qui dignior honos ab Auguſto Cæſare tribui potuiſſet, quàm quòd eius carmina contra teſtamenti uerecundiam cremari uetuit? maiuſque ita uati teſtimonium contigit, quàm ſi ipſe ſua carmina probauiſſet. Præterea non tantum commoda præbet poetica facultas, uerum etiam & oblectamẽta, laborumque ſolatia. Iocoſis quippe fabulis neſcio quo pacto animi alliciuntur; à quibus poſt res ſerias, longorumque operũ moleſtias quietẽ, relaxationemque mutuantur. Fit etiam, ut qui in eis conſcribendis, lectitandiſque elaborat, ipſum animum opere paſcat, & quodammodo laboris præmium à uoluptate recipiat. Quod quidem in aliarũ rerũ ſtudijs non ita accidere quis ignorat? an potius longorum operum finem poeticis modulis idcirco repertum dixit, quòd poetæ præſtantium uirorum geſta carminibus celebrantes immortalitati tradiderunt; tantiſque operibus laudem tanquam finem

ſuum, ac debitum præmium aſcripſerunt. omnes enim mandari uerſibus æternum ſuorum laborum præconium magnopere cupiunt. quod equidem teſtatur illa heroica ſuſpiratio Alexandri Macedonis apud Achillis tumulum. Alij Pierijs modis ludos eſſe repertos ſcenicos interpretantur, ob fabulas theatrales; & longorum operum fines uarios rerum euentus, quales in tragœdia, comœdiaque continentur. Ni mauis ad homerica poemata reſpexiſſe; quæ uarios actus, multaſque actiones, conſilia, & bellorum caſus uarios, opera mirifica, diuerſoſque exitus amplexantur. Cuius æmulatione Maro quoque Aeneam ſuũ poſt patriæ excidium tot tempeſtatibus, procellis, naufragijſque cõflictatum ad Latium tãdem, quô tãquam ad calamitatum finem, errorumque portum per tot rerum diſcrimina tendebat, perueniſſe tradidit. Sunt alij quidam Pierios modos uerſus lyricos exponentes; quibus uates regum heroumque, ut eorum gratiam inirent, laudes conſcripſerunt; ac res iocoſas, ludicras, uoluptariasque. cuiuſmodi Pindari, ipſius'ue Flacci odas legimus. Vnde Anacreontis totam poeſim amatoriam eſſe aſſeruerunt. lyrico præterea cãtu ueteres ſæpenumero ſolicitudinibus, animique angoribus medebantur. uidetur enim natura hominibus muſicam tradidiſſe, ut facilius labores tolerarent, animique perturbationes mitigarent. quod fecit Achilles apud Homerum; qui ſummo dolore, ac triſtitia affectus, ut mentem tamen paululum oblectaret, canoram citharam ſumpſit. Vnde aliâs ipſe Flaccus inquit,

> O decus Phœbi, & dapibus ſupremi
> Grata teſtudo Iouis; ô laborum
> Dulce lenimen mihi cunque ſalue
> rite uocanti.

Quod hodie quoque fieri quis eſt qui neſciat? etſi odarum locũ numeri hetruſci occuparunt. quocirca, concludit auctor, nemo in lyricis tanquam re parua, uili, & contemnenda, cum alioqui magna ſit, atque præclara, elaborare indignum ducat. quamuis non nulli in uniuerſo poeſim omnem commendaſſe, eiuſque origini debitum præconium adiunxiſſe contendant.

NATVRA, AN ARTE POETA FIAT.

Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæſitum eſt. ego nec ſtudium ſine diuite uena,
Nec rude quid proſit uideo ingenium; alterius ſic
Altera poſcit opem res, & coniurat amice.
Qui ſtudet optatam curſu contingere metam,
Multa tulit, fecitq; puer, ſudauit, & alſit,
Abſtinuit Venere, & Baccho. qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimuitq; magiſtrum.
Nunc ſatis eſt dixiſſe, ego mira poemata pango;
Occupet extremum ſcabies. mihi turpe relinqui eſt,
Et quod non didici, ſane neſcire fateri.

Mos puerilis erat illi, qui in curſu ultimus eſſet, ſcabiem imprecari.

Vetus opinio eſt iam uſque à priſcorum philoſophorum ducta temporibus, naſci poetam, à naturaque ipſa in matris utero ad condenda carmina aptum informari. adeo ut in poeſi nō id euenire ſint arbitrati, quod in cæterarum rerum ſtudijs; quæ doctrina, præceptis, arteque conſtant. Atque hinc e' ueteribus cum Græcis, tum Latinis nemo poeticę præceptiones tradidit; cum reliquarum tamen rerum plures ſe doctores conſtituerint. Et profecto huius artium præclariſſimæ, facilique principis nullas leges haberemus, niſi Ariſtoteles, atque Horatius noſter tantæ ruinæ conſuluiſſent: qui regulas docuerunt, quas tranſgredi nequaquam licitum foret. quapropter eiuſmodi ſententiam tandiu mentibus hominum inſculptam non omnino euellendam exiſtimans auctor (difficile quippe erat) ſed quodammodo corrigendam, neque uenam ſine arte, neque artem ſine uena optimum poetam conformare poſſe decernit; quinimo alteram ope alterius, atque adminiculo omnino indigere. non enim ſatis

rebat, quòd nihil ſciebat.

FVGIENDOS ESSE ASSENTATORES.

Vt præco ad merces turbam qui cogit emendas,
Aſſentatores iubet ad lucrum ire poeta
Diues agris, diues poſitis in fœnore nummis.
Si uero eſt, unctum qui recte ponere poſſit,
Et ſpondere leui pro paupere, & eripere atris
Litibus implicitum, mirabor, ſi ſciet inter-
Noſcere mendacem, uerumq; beatus amicum.
Tu ſeu donaris, ſeu quid donare uoles cui,
Nolito ad uerſus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ; clamabit enim pulchre, bene, recte;
Palleſcet ſuper his; etiam ſtillabit amicis
Ex oculis rorem; ſaliet, tundet pede terram.
Vt qui conducti plorant in funere, dicunt,
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo; ſic
Deriſor uero plus laudatore mouetur.
Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero quem perſpexiſſe laborent,
An ſit amicitia dignus. ſi carmina condes,
Nunquam te fallant animi ſub uulpe latentes.
Quintilio ſi quid recitares, corrige ſodes
Hoc, aiebat, & hoc. melius te poſſe negares:

Q

Etſi nonnulli lachrimas ab aſſentatore præ lætitia effundi ſolere aſſerũt; non erit tamen inepta expoſitio, eũ lugere quãdoq; ut dolorẽ præ ſe ferat. nã ſi triſte aliqd, aut lugubre inter legendũ occurrit, tãto mœrore ſe affici oſtẽdet, ut lachrimas præ dolore cõtinere non potuiſſe ſimulet.

Quidam hic proprie mulieres præficas, quæ ante domum mortui laudes eius canebant, deſignari arbitrãtur; alij uero, quod magis placet, uiros intelligũt, qui in funebribus orationibus, defunctorumq; laudationibus ſe exercebant.

Bis terq́ expertum fruſtra, delere iubebat,
Et male tornatos incudi reddere uerſus.
Si defendere delictum, quâm uertere malles,
Nullum ultra uerbum, aut operam ſumebat inanem,
Quin ſine riuali teq́, & tua ſolus amares.

Quoniam artem cum natura germanitatis uinculo copulandam eſſe, alteramq́ue ſine alterius adminiculo bonum poetam facere nunquam poſſe decreuit; atque elaborandum magnopere in artis præceptionibus ediſcendis monuit, ut præſtantiæ fulgor acquiratur: idcirco quod obſtat fugiendum merito ſubdit. Ac primo â poematibus amouendam eſſe aſſentationem uitiorum adiutricem, uirtutumq́ue peſtem iubet; cauendumq́ue magnopere, ne aſſentatoribus aures quiſpiam patefaciat; imo penſitandis carminibus uerorum amicorum, eorundemq́ue doctiſſimorum uirorum acre iudicium ſubeat. qui recte conſcripta probabunt, lituriſq́ue digna interlinent. amici quippe mendum peccatum ſuum exiſtimabunt; cum ea ſit inter amicum atque aſſentatorem differentia, quæ inter coquum & medicum. quorum alter ſaporum lenocinia, ac uaria conquiſitiſſimorum ciborum condimenta excogitat, ut guſtui tantummodo ſuauitatem præbeat, nullam incolumitatis rationem habens; alter uero ea comedenda eſſe admonet, quæ bonam ſeruent ualetudinem, guſtatũ autem nequaquam oblectent. eodem itaque modo amicus amico non niſi utilia, omnibuſq́ue de rebus ueritatem, etſi plerunque pariat odium, inſuſurrat. Aſſentator autem cuncta tam laudanda, quâm improbanda extollit, dummodo ſe placere ſentiat; et, ut Cicero inquit, ad alterius non modo ſenſum ac uoluntatem, ſed etiam uultum atque nutum conuertitur. Quo fit, ut diuites quidam largitionibus aſſentatores inuitantes non ſecus, atque præco ad emendas merces populũ conuocat, ſimulataq́ue eorum approbatione decepti poeticam profiteri audeant; carminaq́ue â nemine unquam commendãda uero iudicio effundant. imo qui opibus affluens menſarum aſſedis opiparam frequenter

cœnam dare, ſponſionem'ue pro egenis facere ualeat; aut ſi eã in urbe auctoritatem obtineat, ut a' malis concertationibus, rixis, atque iurgijs eripere, inque litigioſis controuerſijs cui uelit fauere poſſit; tantam apud ſe pernitioſorum aſſentatorum multitudinem habebit, ut eorum blanditijs obcœcatus nullo pacto uerum amicum a' falſo dijudicare poſsit; cum omnes æque de rebus omnibus aſſentiantur. quocirca nunquam obæratos, aut munerum ſpe deuinctos ſuarum lucubrationum cenſores cõſtituet, qui recto iudicio præditus de ſe recte iudicari uolet. etenim largitione allectus ſemper lętitiæ plenum, amoriſque, et ſi falſi, oſtentatorem ſe præbebit. quinimo eius carmina legens, cui blanditur, non abſque ſumma admiratione clamabit; Dij immortales, quàm præclare, optime, atque diuinitus rem hanc cõſcripſit? adeoque ſe totum aſſentationi addicet, ut miratione obſtupefactus exalbeſcat. Cumque mentis inconſtantia, & prauitate uultum quoque eius indicem crebra colorũ mutatione uariabit non ſecus, atque chamæleon; qui ſtatim quęcũque attigerit colorem reddit; præ ſimulato etiam gaudio lachrimas effundet, falſaque lætitia elatus immoderate exultabit, ac temere geſtiet; imo pede terram quandoque tundens nihil melius, elegantius'ue pertractari potuiſſe adiurabit. Aſſentator quippe ſimulata mente ad alterius uoluntatem ſe ſe accommodans magis laudare, inque laudando commoueri uidetur, quàm uerus laudator, atque amicus. qui profecto non niſi commendanda probat, uituperandaque reprehendit. quemadmodum expreſſiorẽ oſtendunt mœſtitiam, maioremque lachrimarum uim profundunt qui mercede conducti, ut defunctorum interitum deplorent, dolorem & fletum ſimulant; quàm qui uere eorum mortem dolent. atqui eam inter ſe habent diſſimilitudinem, qua uerus dolor â falſo diſtat. illis enim lachrimis, quæ quidem citiſſime areſcunt, tantum oculi turgent; hiſce autem intimo mœrore cor, atque diutino cruciatur; illi in alienis malis dolentes apparent, cum uere nequaquam mœreant, hi uero ex animo condolẽt. Quapropter ab eo, qui optimo iudici ſua carmina perpendenda committere cupiet, reges, ac principes imitandi erũt. ut quemadmodum hi uino replere (tunc enim occulti mores, ac ſecreta animi proferuntur) & quodammodo multis poculis exa

non ab re eſſe duxit, de cauſa eiuſmodi inſipientię quærere, quo uidelicet læſo numine, qua ſpreta religione, aut quo ſcelere perpetrato furor ille cuipiam temere effutiendi carmina immiſſus fuerit. an fortaſſe, quòd in parentum cineres minxerit, ſepulchrumque uiolauerit? quod quidem nefas habebatur. Tanta quippe apud ueteres ſepulchrorum erat ſuperſtitio; ut locum, quò quis inferebatur, aliquot pedes quaqua uerſus deſignarint; inſcriptioneque cauerint, ne citra deſignatum ſpatium alium quempiam humo contegerent; uel, ut quidam opinantur, arbores ſererent, quæ radices egiſſent; terramue ararent, aut foderent, ne oſſa detegerentur. Vnde auctor alibi inquit,

Mille pedes in fronte, trecentum cippus in agrum
Hic habet.

An potius illi inſaniā Dij dederunt, quòd impurus, ac ſacrilegus loca ſacra polluerit? qualia erant de cœlo tacta, bidentalia nūcupata, quod ibi binæ oues mactabantur; quę uomere, aut alio ruſtico inſtrumento uiolare crimen habebatur. Vtcunque ſit, aut quouis ſcelere coinquinatus, certe furit, bacchaturque. imo cum urbe uagatur recitator odioſus, perinde atque urſus conuulſis repagulis, effractiſque cancellis erumpens populum perterret, doctoſque pariter atque indoctos fugat; ne eius moleſta recitatione diſtineantur; dignus equidem qui in carcerem, tanquam teterrima belua in caueam, detrudatur; cathenisque ac uinculis conſtringatur, ne amplius egredi poſſit. nam ſi forte aliquem arripuerit, nunquam dimittet, donec inconditа carmina eructans furorem ſuum expleuerit; miſeroque illi tantam moleſtiam iniecerit, ut uitam ſibi eſſe acerbam putet. Imo quēadmodum hirudo, ſi ſemel cuti inhæſerit, nunquam exugere deſinit, ni ſanguine plena, ſatiataque fuerit; à quo ſugendo ſanguiſugæ nomē acquiſiuit: ita poeta ille ineptiſſimus ſi quem nactus fuerit, cui carmina euomere poſſit, tandiu recitando detinebit, quoad uitæ pœnitere faciat; potiusque mortem, quæ rerum omnium eſt extremum, efflagitare, quàm rurſus in eiuſmodi peſtem irruere. SED IAM receptui canere tempus admonet, ac riuulos claudere; quoniam ſat prata biberunt: ut deſinant oblatrare, qui hoc opus ab Horatio imperfectum relictum fuiſſe contendunt. nihil enim, meo iudicio, quod ad ar-

tis huiuſce præceptiones attineat, in eo deſiderari poteſt. Nam ſi leuiora quædam conſectari uoluiſſet, quæ alioqui conſcribendorum carminum ratio poſtulare uidebatur, grammatici officiū perſoluiſſet. ſi præterea nonnulla alia parerga adiunxiſſet; quę potius uerborum ubertatem, quâm materiam perutilem ſtudioſis apportaſſent; fruſtra paginam abſumpſiſſet; imitatuſque hirudinem, legiſlatoris decorum non retinuiſſet; quod a' breuiloquio nequaquam diſcedere oportere ſupra monuerat: imo crimen ſubijſſet, quod ab alijs ſummopere euitandum iuſſerat. Vnde non inconſulto eiuſmodi comparatione libellum concluſit; ut innueret ſatis, ſuperq́ue de arte poetica pręcepiſſe, nihilq́ue amplius ea de re dicturum; ne pro uoluptate moleſtiam, aut demum pro emolumento detrimentum attuliſſet.

FINIS.

SERIES LITERARVM.

ABCDEFGHIKLMNOPQ.

Omnes ſunt duerniones, præter Q ternionem.

APVD ALDI FILIOS.

VENETIIS, M. D. XLVI.
MENSE AVGVSTO.

ROMA
VITTORIO

SANTIN
Restauro

Digitized by Google